

Klusie vēstures veidotāji

levērojami cilvēki,
par kuriem skaļi nerunā

Klusie vēstures veidotāji

Ievērojami cilvēki,
par kuriem skaļi nerunā

Latvijas Neredzīgo bibliotēka

UDK 929(474.3)
KI945

Klusie vēstures veidotāji

Sastādītāja Gunta Bite

Korektore Anita Monozova

Vāka dizains un makets Vitālijs Vinogradovs

Grāmata izdota projekta ietvaros, kas īstenots ar
Valsts Kultūrkapitāla fonda mērķprogrammas
«Latvijai — 100» atbalstu.

Par rakstos iekļautajiem faktiem atbildīgi to autori.

© Latvijas Neredzīgo bibliotēka, 2019

© V. Vinogradovs, mākslinieciskais noformējums, makets, 2019

ISBN 978-9934-19-940-0

SATURS

Grāmatā lietotie saīsinājumi	5
Ievads	7

I nodaļa. **Personības kultūrā**

Voldemārs Sulainis	11
Edgars Runga	13
Valentīna Gustsone	16
Arnolds Skride	22
Imants Smirnovs	28
Laima Locāne	32
Aija Zenta Vesele	37
Ivars Ozoliņš	43

II nodaļa. **Personības izglītībā un zinātnē**

Ida Valentinoviča	53
Oskars Alberts Notnagels	57
Pauls Eihe un Alberts Rutkis	61
Gundega Koziola	63
Aivars Lorencs	66
Vladislavs Šantars	73
Ligita Ģeida	76

III nodaļa. **Personības sportā**

Armands Ližbovskis	83
Māris Kaušelis	87
Vladimirs Priede	91
Kaspars Biezais	94
Edgars Kļaviņš	98

IV nodaļa. **Personības nevalstiskajā sektorā**

Valdis Stilve	105
Aleksandrs Svilāns	117
Svetlana Sproģe	123
Māris Ceirulis	133

V nodaļa. **Nozīmīgas personības**

Pihlavu dzimta	141
Staņislavs Miklaševičs	145
Irēna Gaile	150
Andra Jākobsone	154
Zaiga Kļaviņa	160
Izmantotā literatūra	165

Grāmatā lietotie saīsinājumi

AS — akciju sabiedrība

ASV — Amerikas Savienotās valstis

b. g. — bez izdošanas gada

CV — Centrālā valde

IBSA — Starptautiskā Neredzīgo sporta federācija (International Blind Sports Federation)

Latvijas PSR — Latvijas Padomju sociālistiskā republika

LNB — Latvijas Neredzīgo biedrība

LNerB — Latvijas Neredzīgo bibliotēka

LNSS — Latvijas Neredzīgo sporta savienība

LR — Latvijas Republika

LU — Latvijas Universitāte

LVU — Latvijas Valsts universitāte

LVIA — Latvijas Vēstures institūta apgāds

MRU — mācību ražošanas uzņēmums

NVO — nevalstiskās organizācijas

SIA — sabiedrība ar ierobežotu atbildību

VSAC — Valsts Sociālās aprūpes centrs

IEVADS

Paši ar savu garu uzcelt, paši ar savu prātu izgudrot.
Pazuduši esam, ja gaidām, kad citi mūs celtu,
atzītu, saprastu, stiprinātu un aplaimotu.

Zenta Mauriņa

Par ievada moto izvēlējos Zentas Mauriņas pausto, jo šī grāmata būs par cilvēkiem, par kuriem skaļi nerunā, bet kuri devuši lielu ieguldījumu Latvijas valsts un redzes invalīdu kopienas attīstībā.

Valsts nevar būt stipra, ja tās tauta nav vienota un nav attīstījies līdzvērtīgi. Ja gandrīz 50 gadus bijām dzīvojuši burbulī, kurā pastāvēja uzskats, ka mūsu valstī invalīdu nav, tad nav arī brīnums, ka par cilvēkiem, kuri devuši ieguldījumu redzes invalīdu izglītībā, kultūrā un sportā, neviens neko nezina un par viņiem nerunā.

Lai šie cilvēki nebūtu pazuduši nākotnei, ir pienācis laiks par viņiem sākt runāt skaļi. Lai ikviens varētu uzzināt un novērtēt viņu ieguldījumu. Kamēr nav par vēlu.

Diemžēl dažiem no viņiem jau ir par vēlu. Veicot izpēti un apzinot ievērojamos cilvēkus, kuri jau ir aizsaulē, ar nožēlu tika konstatēts, ka par dažām atdusas vietām vairs nav pieejama informācija. Starp viņiem ir Rīgas Neredzīgo un vājredzīgo institūta dibinātāja Ida Valentinoviča un direktors Oskars Alberts Johans Notnagels, kurš institūtu vadīja no 1883./84. mācību gada. Tāpat izpaliek ziņas par latviešu valodas Braila alfabēta ieviešanu, neredzīgo skolas skolotāju Alberta Rutka un Pāvila Eihses apbedījuma vietām. Līdz ar to nav bijusi iespēja

viņus pienācīgi godināt, noliekot ziedus uz kapa vietām.

Vēl viena ievērojama personība bija Meikols Gudriņiks, pateicoties kuram tika likti pamati Latvijas Neredzīgo biedrības materiāli tehniskajai bāzei. Viņa nozīmīgākais devums bija 1953. gadā izdotā ābece «Brailļa sistēmas raksta zīmes», kas bija kā rokasgrāmata Braila raksta grāmatu izdevējiem. Tā bija pirmā grāmata Latvijā, kas tika iespiesta tipogrāfijā uz Braila raksta iespiedierīces, pie kuras strādāja neredzīgs burtlicis. Sākotnēji tas bija tikai viens cehs, kas tika atvēlēts grāmatu iespiešanai neredzīgajiem kādā padomju tipogrāfijā Akas ielā. Vēlāk grāmatizdošana Braila rakstā attīstījās un paplašinājās. Diemžēl ziņas par Gudriņiku ir saglabājušās pārāk skopas. Viņa izdotā grāmata vēl joprojām apskatāma Latvijas Neredzīgo bibliotēkā.

Latvijas neredzīgo kopienā ir daudz ievējamu cilvēku. Šajā grāmatā iekļautas ziņas tikai par 30 — tiem, kuri ar savu dzīvi, darbu, zināšanām un talantiem atstājuši pēdas Latvijas sabiedrības attīstībā. Grāmatā šie cilvēku stāsti pārklāj tādas jomas kā kultūra, izglītība un zinātne, sports, nevalstiskais sektors. Ikviens no grāmatā iekļautajiem rakstiem ir nozīmīgs novadpētniecības materiāls, kas neļaus aizmirst par šiem cilvēkiem.

Grāmatā izmantotas Vitālija Vinogradova fotogrāfijas un to reprodukcijas. Vitālijs ir spējis šajos cilvēkos saskatīt būtiskāko un parādīt to, izmantojot fotomākslu.

Grāmata ir dāvana Latvijas valstij tās simtajā jubilejā. Dāvana, kurā turpina dzīvot šo 30 cilvēku dvēseles un kura kļuvusi par viņu gara mantojumu.

Gunta Bite

Pirmā nodaļa

PERSONĪBAS KULTŪRĀ

Vienas durvis karotei un dziesmai.
Paņem karoti pie rokas un paved malā,
palaid dziesmu pirmo.

Imants Ziedonis

DIRIĢENTI
DZEJNIEKI
RAKSTNIEKI
KOMPONISTI
GRĀMATU VEIDOTĀJI

Anete Enikova

Voldemārs Sulainis

Rīgas Neredzīgo un vājredzīgo bērnu internātskolas pedagogs un Strazdumuižas kluba pūtēju orķestra vadītājs, talantīgs, radošs cilvēks — Voldemārs Sulainis.

Dzimis Jēkabpils pusē pie latviešu likteņupes Daugavas 1914. gada 24. janvārī. Skolas gados spēlējoties viņš atrod Pirmā Pasaules kara laikā pamestu spridzekli un tā sprādziena laikā zaudē redzi. Toreiz mediķi nespēja palīdzēt, un 1929. gadā viņš ierodas Rīgā, lai uzsāktu mācības Rīgas Neredzīgo institūtā. Zēnu ļoti interesēja melodisko skaņu pasaule, un viņš nolēma savu turpmāko dzīvi saistīt ar mūziku. Voldemārs piedalījās institūta

pūtēju orķestrī, uzsāka nopietnas mācības vijoles spēlē un vēlāk pievērsās arī vokālās mākslas studijām.

Pēc Otrā Pasaules kara, 1947. gadā, Voldemārs Sulainis sāk strādāt Rīgas Neredzīgo un vājredzīgo bērnu internātskolā par mūzikas skolotāju. Viņš māca neredzīgiem bērniem apgūt Braila rakstā notis, māca spēlēt dažādus mūzikas instrumentus, vada skolas pūtēju orķestri, jaukto kori un dažādus instrumentālos un vokālos ansambļus. Ar savu enerģisko darbu, labestību, atsaucību un prasmī audzēkņu sirdīs iedegt mīlestību pret mūziku viņš kļūst par vienu no iemīļotākajiem pedagogiem visā skolas pastāvēšanas laikā. Šeit viņš strādā līdz 1995. gadam, tātad 48 gadus.

Bez pedagoģiskās darbības Voldemārs Sulainis milzīgu ieguldījumu devis arī Strazdumuižas neredzīgo ciemata kultūras dzīvē. No 1946. līdz 1949. gadam viņš vada neredzīgo jaukto kori, bet no 1949. līdz 1995. gadam — neredzīgo pūtēju orķestri, piedaloties Baltijas republiku neredzīgo biedrību pašdarbnieku olimpiādēs, neskaitāmās skatēs, festivālos un koncertos, gūstot plašu atzinību pašu mājās un daudzajos izbraukumos.

Voldemārs Sulainis nodibināja ģimeni 1941. gadā, par viņa mūža dzīves līdzgaitnieci kļuva Marta — pirmā sieviete Latvijā, kura, būdama neredzīga, iegūst augstāko izglītību. 1944. gadā Sulaiņu ģimenē piedzimst meita Dzirkstīte. Gadu nasta, intensīvais darbs, sievas Martas smagā slimība 1995. gada rudenī smagi iedragā arī Voldemāra veselību. Viņš pārcieš divus insultus un ir spiests pārcelties uz dzīvi neredzīgo pansionātā. Tuvinieku un draugu apciemots, pansionātā viņš aizvadīja sava mūža pēdējos gadus. Mūžībā aiziet 2001. gadā.

Ivars Ozoliņš

Edgars Runga

Neaizstājamu cilvēku neesot. Tomēr attiecībā uz Latvijas Neredzīgo biedrību šis apgalvojums nav patiess, jo nelielā kontingenta resursā nevar būt daudz labi izglītotu un izcili apdāvinātu cilvēku ar savstarpēju aizvietojamību, kāds bija Aivars Lorencs un arī Edgars Runga.

Ar Edgaru Rungu man bija divējāda saskarsme — kā muzikantam un arī gan mācību grāmatu, gan citas literatūras reproducēšanā Braila rakstā.

Savās muzikanta gaitās no 1958. līdz 1960. gadam kopā ar Edgaru spēlēja deju mūziku vietējā klubā un kluba pašdarbības kolektīvu izbraukumos visā Latvijā. Arī

«Rondo» priekštecī — LNB Rīgas uzņēmuma koncertansablī Aiņa Ēķupa vadībā. Tajā laikā es biju vairāk informēts par modē nākušo deju mūziku, spēlēju Edgaram priekšā no rietumu radio stacijām saklausītas melodijas, viņš savukārt pēc dzirdes tās pārvērtā notīs, piemeklēja interesantu harmonizējumu klavierēm un akordeonam (mūsu kapelā bija Edgars Runga (klavieres), Ēriks Silenieks (akordeons), Leons Rozenfelds (bungas) un es (klarnete)).

Īpaši liels Edgara Rungas ieguldījums ir matemātikas, fizikas un ķīmijas mācību grāmatu reproducēšanā Braila rakstā, strādājot par redaktoru grāmatu izdevniecībā «Zvaigzne ABC». Viņš perfekti pārzināja visu šo zinātņu nozaru attiecīgos simbolus Braila rakstā, formulu un vienādojumu rakstību, analītiski lasīja mācību grāmatu oriģinālizdevumus, atrada tur daudz kļūdu, zvanīja uz attiecīgo izdevniecību redakcijām, dabūja atļauju labot kļūdas, un rezultātā mācību grāmatu kvalitāte Braila rakstā bija augstāka nekā oriģinālizdevumiem. Arī latviešu valodas izjūta viņam bija teicama, kas atspoguļojās viņa darbā.

Edgaram Rungam līdzvērtīga cilvēka mūsu vidū nav un, esmu pārliecināts, nekad vairs nebūs.

Edgars Runga dzimis 1930. gada 15. aprīlī Ugāles pagastā. Mācījies Rīgas Neredzīgo un vājredzīgo institūtā un vēlāk pabeidzis arī mūzikas novirziena pedagoģisko klasi, kas deva iespēju institūtā pasniegt mūzikas stundas 7. klasei.

1957. gadā Edgars beidzis LVU Fizikas un matemātikas fakultāti. Vēlāk desmit gadus strādājis Strazdumuižas internātvidusskolā par matemātikas skolotāju.

Pēc tam pievērsies grāmatu reprodukcijai Braila rakstā, sākot darbu izdevniecībā «Zvaigzne» (tagadējais «Ap-gāds Zvaigzne ABC»).

Nodarbojoties ar mūziku, Edgaram radās iedvesma radīt mūziku pašam. Viņa komponētās dziesmas at-skaņoja ansamblis «Rondo», «Rudens Roze» un tau-tas koris «Jolanta». 1984. gada 12. maijā LVU Lielajā aulā LNB kora «Jolanta» koncertprogrammā «Šodien un pirms simts gadiem» skanēja Edgara Rungas kompo-nētā kora dziesma «Celies, dziesma, pār Dzimteni» ar Alfrēda Krūkļa vārdiem. Edgars ir komponējis arī tādas dziesmas kā «Rīts» (Valda Luksa vārdi), «Rudens» (Bru-no Saulīša vārdi), «Oda pavasarim» (Jāņa Sudrabkalna vārdi) u.c.

Edgars Runga Braila rakstā sarakstījis grāmatu «Brai-la raksta nošu mācība», kas parastajā iespieddrukā (sa-darbībā ar Guntu Biti) tika pārizdota 1998. gadā.

Edgars Runga miris 2011. gada 17. janvārī un apgla-bāts Kocēnu kapos.

Ilgvars Hofmanis

Valentīna Gustsone

Laikā no 1986. līdz 1995. gadam Valentīna Gustsone vadīja LNB Sabiedrisko muzeju.

Šķiet neticami, ka esam kolektīvi aizmirsuši tik nesen pagātni. Lai gan mēs daudzi bijām V. Gustsones laikabiedri, man nav zināmi nedz viņas dzīves gadi, nedz sīkāka informācija par biedrības Sabiedriskā muzeja vadītājas dzīves un darba gaitām pirms minētā muzeja dibināšanas.

Valentīna Gustsone dzimusi 1920.-tajos gados Antona Grāveļa ģimenē. Tēvam bieži nav bijis darba, tomēr viņš, nabadzībai spītējot, spēlējis vijoli. Kad tēvs beidzot

dabūjis sētnieka vietu, viņš jau bijis slims un darba pienākumus nācies veikt mātei un mazajai Valentīnai. Secen nav gājušas tik daudziem toreizējiem bērniem pazīstamās ganu gaitas. Laukos Valentīna strādājusi arī par izpalīdzi (vācu okupācijas laikā par izpalīgiem dēvēja pilsētu iedzīvotājus: skolēnus, studentus, valsts iestāžu darbiniekus u.c., kuri sezonas laikā devās strādāt uz laukiem, palīdzot lauku iedzīvotājiem veikt smagās frontes apgādes normas. V. Gustsone, visticamāk, tolaik bijusi skolniece.). Ir zināms, ka V. Gustsone studējusi baltu filoloģiju LVU, strādājusi Rīgas Politehniskā institūta (tag. Tehniskā universitāte) Zinātniskajā bibliotēkā par šīs iestādes direktora vietnieci.

Veselības stāvoklim pasliktinoties, viņa iegūst redzes invaliditāti. Turpmāko dzīvi nākas saistīt ar Latvijas Neredzīgo biedrību — V. Gustsone kļūst par žurnāla «Rosme» korektori un darbojas arī kā biedrības Centrālās valdes Orginstruktoru daļas vadošā instruktore.

20. gs. otrajā pusē ir veikti vairāki vēstures pētījumi, kas veltīti cilvēku ar redzes invaliditāti kustībai Latvijas teritorijā. 1970.-tajos gados žurnāla «Rosme» lasītājus ar savos pētījumos atklātajiem faktiem un izdarītajiem secinājumiem iepazīstināja vēstures maģistrs, skolotājs Roberts Malvess. Daudz informācijas par neredzīgu un vājredzīgu cilvēku emancipācijas kustību gan Latvijā, gan ārzemēs apkopojusi bijušā Latvijas PSR Sociālās nodrošināšanas ministrijas Neredzīgo pansionāta (tag. VSAC «Rīga» filiāles «Jugla») direktore Izolde Vītola, kurai palīdzējis dzīvesbiedrs O. Ozoliņš. Apkopotos materiālus viņi sakārtojuši «hronikās», kuras V. Gustsonei muzeja veidošanas darbā lieti noderējušas.

1974. gada maijā nodibināja toreizējās Latvijas PSR

Kultūras ministrijas Centrālās republikāniskās neredzīgo raksta bibliotēkas Tifloloģijas nodaļu. Pēc mēneša minēto nodaļu sāka vadīt Irēna Gaile, kura cieši sadarbojās ar LNB Sabiedriskā muzeja vadītāju.

1983. gadā LNB Centrālās valdes prezidijs nolēma apstiprināt aktīvistu grupu, kurai bija uzdots apkopot biedrības vēstures materiālus un sagatavot vēstures sabiedriskā muzeja dibināšanu. Pēc gada, t. i., 1984. gadā veiksmīgai muzeja darba organizēšanai un vadīšanai izveidoja muzeja padomi, kura izstrādāja (un LNB CV prezidijs apstiprināja) muzeja darbu reglamentējošos dokumentus: nolikumu, instrukcijas u.c. Padomes darbu vadīja Sabiedriskā muzeja vadītāja, tāpat tobrīd — V. Gustsone.

Nolikumā «Par Latvijas Neredzīgo biedrības vēstures sabiedrisko muzeju» teikts, ka «muzejs komplektē, uzskaita, pētī, apstrādā, glabā un eksponē materiālās un garīgās kultūras pieminekļus, kas saistīti ar Latvijas Neredzīgo biedrības vēsturi, kā arī neredzīgo dzīvi Latvijā pirmspadomju periodā». Nolikums arī paredzēja, ka muzejs «veic literatūras, dokumentu u.c. vēstures avotu izpēti», «izstrādā ekspozīciju un izstāžu plānus». Tam bija jārīko izstādes, demonstrējot gan savus, gan no citiem muzejiem uz laiku aizgūtos materiālus, kā arī ekskursijas, lekcijas un citus izglītojošus pasākumus kā paša muzeja telpās, tā ārpus tām. Žurnālā «Rosme» izsludināja neredzīgo un vājredzīgo cilvēku rokām darinātu izstrādājumu, dažādu dokumentu, fotogrāfiju, apbalvojumu, piemiņas lietu un tiflotehnisku palīgīdzekļu, kā arī audioierakstu vākšanu. Tajā aktīvi iesaistījās vairāk nekā 100 cilvēku. Viņi pārstāvēja gan LNB CV un biedrības teritoriālās struktūras, gan tādas valsts iestādes kā nere-

dzīgo skolu, bibliotēku un toreizējo neredzīgo pansionātu. Darbā piedalījās arī privātpersonas.

Nākamajos divos gados apkopoja vairāk nekā 5000 topošā muzeja vienību. Šķiet, ka trūcis parauga, no kā smelties pozitīvu pieredzi. Cik noprotams, V. Gustsoni nav iepriecinājis Viskrievijas Neredzīgo biedrības muzeja apmeklējums Ļeņingradā (tag. Sanktpēterburgā). Padomju diktatora M. Gorbačova pasludinātais atklātības kurss (liberalizācija) visai jūtami ietekmējis gan paša muzeja izveidi, gan ar to saistītos procesus. «Rosme» lasītājus informē par kuluāru diskusijām, kas saistītas ar muzeja izveidi. Ja kāds uzrunātais nav vēlējies sadarboties, tam autoru acīs žēlastības neatrast.

V. Gustsone prata senāko neredzīgo kustības posmu izpētei tik nepieciešamo vācu valodu, kā arī spēja sekmīgi strādāt arhīvā. Šādas prasmes ļāva cilvēku ar pilnīgu vai daļēju redzes zudumu emancipācijas vēsturi saistīt ar Strazdumuižas un tās tuvākās apkārtnes novadpētniecību. Pētnieces interešu lokā ir gan Strazdumuižas parks un celtnes, gan citi brāļu Pihlavu īpašumi, kā arī Krēgeru muižiņa, Biķeru un Ādažu baznīca (tajās Strazdumuižas iedzīvotāju luterticīgā daļa rada savu garīgo stiprinājumu).

Savdabīgs šķiet pētnieces uzskats, ka LNB Rīgas Mācību un ražošanas uzņēmums dibināts 1883. gada 20. septembrī, t.i., dienā, kad Rīgas Neredzīgo un vājredzīgo institūts atvēra savas darbnīcas. Parasti par Rīgas MRU dibināšanas gadu mēdza uzskatīt 1949. gadu, kad minētās darbnīcas savā īpašumā pārņēma LNB un darbnīcas ieguva šo nosaukumu.

Lietpratēji novērtēja V. Gustsones čaklo un visnotaļ rosīgo darbošanos. Kad 1987. gadā padomju pārvaldītājās

teritorijās atzīmēja lielinieku apvērsuma septiņdesmito gadskārtu, 80 Latvijas sabiedrisko muzeju konkurencē LNB Sabiedrisko muzeju pieskaitīja pie četriem labākajiem. Par sabiedriskajiem muzejiem dēvēja tādas pagātnes liecību krātuves, kuras nestrādāja profesionāli. Ne visi piekrituši tik idealizētam viedoklim.

1997. gadā, kad V. Gustsone vairs nestrādāja, LNB CV prezidijs norāda, ka muzejā trūkst informācijas par laiku pēc tā atklāšanas 1986. gadā, tātad jaunākie notikumi nav muzeja vajadzībām dokumentēti. Prezidijs sūdzas, ka tās rīkojumam par jaunāko materiālu nodošanu muzejam nebija rezultātu. Muzeja veidotājiem pārmet arī slēgtu vitrīnu trūkumu, kādēļ daudzus materiālus jau toreiz, 13 gadus pēc ieviešanas, būtu bijis jārestaurē.

Latvija kļuva neatkarīga, un atklātību aizstāja demokrātija. Šķita, ka pienācis ideāls laiks vēstures izpētei un tās objektīvai izvērtēšanai. Taču, sabrūkot Krievijas tirgum un mainoties sociāli ekonomiskajām attiecībām, krasi samazinājās LNB ienākumi. Savos pētījumos V. Gustsone bija atklājusi, ka daudzi cilvēki ar redzes invaliditāti 20. gs. pirmajā pusē sekmīgi nodarbojušies ar pītu priekšmetu izgatavošanu un mūziku. Jaunajos laikos atkal radās daži pinēji un mūziķi, bet gadu desmitiem ierastās industriālajā lielražošanā apgūtās prasmes izrādījās liekas. Krasi sašaurinājās arī muzeja darba iespējas, jo no 1993. gada LNB vairs nespēja sniegt tam finansiālu atbalstu.

Pēdējo pārskatu par muzeja darbu LNB CV prezidijam V. Gustsone sniedza 1992. gadā. Savu darbību pārtrauca muzeja padome. Arī pašai muzeja vadītājai 1993. gada 1. februārī nācās kļūt par LNB Rehabilitācijas centra vadītāju, jo šīs iestādes telpās bija izvietots

muzejs. Šo centru V. Gustsone vadīja līdz 1995. gadam, kad arī beidza vadīt muzeju. Par nākamo biedrības vēstures mantojuma krātuves vadītāju kļuva Valentīna Ķīse.

Diemžēl muzeja eksponātu skaits mūsdienās krasi samazinājies, daļa no tiem, šķiet, atgriezušies privātās kolekcijās vai vispār nav saglabājušies.

Inita Ozoliņa

Arnolds Skride

Kurš gan pirms gadiem desmit Strazdumuižā nezināja Arnolda Skrides vārdu! Jau no 1960. gada ar pārtraukumiem viņš darbojies Latvijas Neredzīgo biedrības klubā ar kori. Žurnāliste Biruta Eglīte reiz rakstīja — ja Arnolds Skride savā mūžā būtu vadījis tikai kori «Jolanta», tad ar to vien viņš būtu iegājis Latvijas koru vēsturē.

Kā tad viss sākās? Igaunis Jānis Reinfelds par dienēšanu Latvijas bataljonos saņēma no Alojās pagasta «Bitenieku» mājas. Par sievu viņš apņēma pierobežas meiteni Elizabeti, un ģimenē piedzima četri bērni: Augusts, kurš šajā saulē nodzīvoja vienu gadu, Zenta, kuras

dzīves ilgums bija 27 gadi, Jānis un pastarītis Arnolds, kurš piedzima 1927. gada 15. aprīlī. Māte bija no muzikālas ģimenes, dziedāja gan latviešu, gan igauņu tautasdziesmas. Laikam jau no māmuļas Arnolds mantoja muzikalitāti.

Jānis iemācījās spēlēt vijoli, bet mazais Arnolds klausījās brāļa spēlē un iemīlēja vijoli uz mūžu. Tieši Jānis uzdāvināja mazajam brālim pirmo vijoli. Arnolds izrādījās neparasti apdāvināts skolnieks — pabeidzis pamatskolu, puisis devās uz Rīgu pie brāļa un iestājās V. Olava komercskolā. Jānim kaimiņos dzīvoja gleznotājs Ārijs Skride ar sievu Vilmu, sabiedrībā sauktu par Viju. Abi bija intelligenti cilvēki, Vija zināja piecas valodas un bija ieguvusi labu izglītību.

Šī bija liktenīgi laimīga sastapšanās. Arnolda personību, viņa garīgo pasauli veidoja tieši Ārijs un Vija Skrides. Šajā ģimenē valdīja sapratne, savstarpēja cieņa un mīlestība uz dabu, darbu, mākslu un mūziku. Tika ielikti pamati visai turpmākajai Arnolda radošajai darbībai. Šie cilvēki iepazīstināja viņu ar mūzikas un mākslas pasauli. Vijas rosināts, jauneklis pirmo reizi aizgāja uz operas teātri, kur noskatījās baletu «Parīzes Dievmātes katedrāle», to diriģēja Leonīds Vīgners. Šis pirmais teātra apmeklējums atstāja dziļas atmiņas uz visu mūžu.

Jānis un Arnolds daudz muzicēja mājās kopā ar Viju. Lai pilnveidotu savu vijoļspēli, Arnolds iestājās Rīgas Tautas konservatorijas (tag. J. Mediņa Rīgas mūzikas vidusskolas) vijoļes klasē. Vajadzēja apgūt arī klavierspēli. Te atkal neatsveramu ieguldījumu un atbalstu sniedza Vija Skride. Skaistu, vērtīgu un mūzikas piepildītu laiku Arnolds pavadīja šajā ģimenē, viņš jutās kā dēls. Kad Vija saslima, visas rūpes par ģimenes sadzīvi, ikdienas

darbiem uzņēmās tieši Arnolds. Smagos darbus strādā-dams, viņš sabeidza rokas, un nācās atteikties no sapņa par vijolspēli.

Lielu ietekmi uz Arnoldu atstāja Gustavs Ernesakss ar savu vīru kori, kas 1950.-to gadu sākumā viesojās Rīgā. Arnolds apmeklēja visus vieskoncertus un jau tad skaidri zināja, ka viņš vēlas kļūt par diriģentu. Jaunietis iestā-jās mūzikas skolā kordiriģentu klasē. Tur viņš iepazinās ar vairākiem cilvēkiem, kuriem viņa dzīvē vēlāk bija liela nozīme, tai skaitā ar Māru, kura kļuva par Arnolda pirmo dzīvesbiedri. Un atkal tika saņemts liels atbalsts no Skri-du ģimenes.

Rūpējoties par sev tuvajiem cilvēkiem, visas grūtības dzīvē Arnolds pārvarēja ar neatlaidību un enerģiju. Viņa dzīvē galvenais bija mūzika. Aiz pateicības, mīlestības un cieņas Arnolds pieņēma Skrides uzvārdu, lai tas neiz-zustu no Latvijas kultūras vēstures.

Arnoldu Skridi darba gaitas aizveda uz vairākām Lat-vijas pilsētām. Kad 1960. gadā diriģenta slimības dēļ bez vadības palika Latvijas Neredzīgo biedrības jauktais ko-ris, tika ieteikts Arnolds Skride. Vadīt neredzīgo kori nav nekāda joka lieta, tas bija nopietns pārbaudījums gan di-riģenta spēkam, gan dziedātājiem. Bija jāpaiet laikam, līdz diriģents sāka izprast un pielāgoties neredzīgajiem dziedātājiem un kamēr izstrādāja tikai šim korim rakstu-rīgo darba stilu. Kad diriģents un koristi bija viens otru pieņēmuši un izpratuši, sākās pilnvērtīga un ražena dar-bība. Par to liecina jau tas vien, ka korī tajā laikā dziedāja līdz pat 70 dziedātāju.

1968. gadā ar diriģenta ierosmi konkursa kārtībā koris ieguva Pētera Jaunzema ieteikto nosaukumu «Jolanta». 1969. gadā korim piešķīra Tautas kora nosaukumu. Par

diriģenta uzdrošināšanos un dziedātāju smago un neatlaidīgo darbu liecina spēja iestudēt tādus lielus skaņdarbus kā A. Jurjāna kantāti «Tēvijai», P. Barisona kantāti «Brīnumzeme», J. Ivanova simfonisko poēmu «Atlantīda» un daudzus citus.

Par varēšanu liecināja daļība trijos Dziesmusvētkos, un kur nu vēl daudzie izbraukumu koncerti Rīgā un daudzviet Latvijā, Tartu un Pērnāvā (Igaunijā), Viļņā (Lietuvā), Maskavā, Ļeņingradā (tag. Sanktpēterburgā), Krasnojarskā, Permā, Sverdlovskā (tag. Jekaterinburgā), Gorkijā (tag. Nižņijnovgorodā), Mahačkalā, Petrozavodskā — Krievijā un autonomās republikās. Tbilisi (Gruzijā), Erevānā (Armēnijā), Dušanbē (Tadžikistānā), kā arī daudzās citās vietās plašajā bijušās padomju savienības teritorijā. Arnolds bija visu šo koncertu režisors un organizators, kā mēs tagad sakām — menedžeris. Viņam bija dabas dots organizatora talants, viņš uzdrošinājās, ticēja dziedātāju spējām un varēšanai, iestudējot lielos simfoniskos darbus. Jubilejas reizēs aicināja palīgā gan simfonisko orķestri, gan solistus — Veru Ļihoņinu, Kuprianu Drozdu, Māru Skridi, Albertu Ūsānu un citus.

Iepazinos ar Maestro Skridi 1978. gada rudenī, kad sāku dziedāt korī «Jolanta». Bija nopietni mēģinājumi divas reizes nedēļā, bija koncertbraucieni. Atceros, kā Pērnāvā lielā restorānā «Zelta lauva», kurā mums ar igauņu kori bija draudzības vakars, diriģents tik divreiz sasita plaukstas, un mēs jau dziedājām «Pūt, vējiņi». Tāpat dziedājām Novij Afonas alās Gruzijā, lai izbaudītu akustiku. Šādā veidā Maestro saliedēja kori daudzviet, dziedājām arī citas tautasdziesmas, piemēram, «Kur tu skriesi, vanadzīņi». Nevaru nepieminēt vienu no A. Skrides vadītajiem koriem — Limbažu tautas kori «Pūt,

vējiņi», kuru bieži pieminēja jolantieši un ar kuru mēs sevi it kā salīdzinājām.

Apmēram pēc desmit gadu pārtraukuma 1990.-to gadu vidū diriģents atkal atgriezās pie «Jolantas». Atmoda bija pavērusi jaunas iespējas, bet koristu skaits bija stipri sarucis. Mūža pēdējos gados Arnolds pūlējās nodibināt neredzīgo profesionālo kori, diemžēl šis sapnis tā arī palika nepiepildīts.

2010. gadā koris iesāka savu 127. sezonu, un 1. decembrī VSAC «Rīga» Juglas filiāles zālē Maestro pēdējo reizi stājās kora priekšā.

Arnoldam Skridem bija tā laime, kas ne visiem mums dzīvē gadās — visu mūžu nodarboties ar to, kas sirdij tik mīļš. Kopā ar dzīvesbiedri Līgu izaudzināja un mūzikā ievirzīja savas trīs meitiņas. Meitas ir tās, kuras turpina realizēt tēva sapņus.

Savā mūžā Arnolds ir dibinājis vairākus korus, ar vairākiem koriem strādājis, piedalījies ar tiem dažādos muzikālos pasākumos. Viņš spēja saskatīt jaunos talantus. Viens no viņa lielākajiem nopelniem ir meitas — vijolniece Baiba Skride, kurai uzdāvināta Stradivari vijole, starptautiski atzītā altiste Linda Skride un pianiste Lauņa Skride. Viņas visas ir ieguvušas pasaules slavu. Bet te jau sākas cits stāsts.

Par Skridu ģimeni var lasīt Birutas Eglītes grāmatā «Vienas ģimenes fenomens» («Apgāds Zvaigzne ABC», 1996).

Maestro Arnolds Skride bija ne tikai aizrautīgs kori diriģents un pedagogs, bet arī iniciatīvas bagāts sabiedriskais un kultūras darbinieks un gādīgs ģimenes tēvs. Pēc Atmodas tika dibināts daudz bērnu ģimeņu koris «Dēkla», kas laika gaitā pārtapis par kori «Ars Longa»,

un vairāki citi kolektīvi. Īpaša nozīme ir viņa organizētajam konkursam «Talants Latvijai».

A. Skride vairākkārt ievēlēts Rīgas Latviešu biedrības domē un valdē, pildījis arī biedrības priekšsēdētāja vietnieka pienākumus. Par nopelniem Latvijas labā A. Skride apbalvots ar IV pakāpes Triju Zvaigžņu ordeni.

Urna ar Maestro mirstīgajām atliekām guldīta Rīgas 1. Meža kapos, kur arī uzstādīts viņam veltīts pieminēklis.

Laura Vinogradova

Imants Smirnovs

Bieži par dzejniekiem saka — visu par viņu var uzzināt, lasot viņa dzeju. Varbūt. Bet tad smalki jāprot atšķirt, kur dzejnieks raksta par savu dzīvi un kur viņš raksta par saviem sapņiem. Varbūt sapņi un dzīve nav tik viegli nošķirami?

Es jums pastāstīšu par Imanta Smirnova dzīvi.

Dzimis 1935. gada 16. decembrī. Māte Līze, tēvs Pēteris un brālis Gunārs. Visi kopā viņi dzīvo Talsu apriņķa Vandzenes pagastā skaistās dzimtas mājās «Strauti». Kurzemnieks, kurš kā kurzemnieks vairs nejūtas.

Bērnībā Imants smagi saslimst ar masalām, sāk pasliktināties redze. Ar operācijas palīdzību tā kaut cik tiek saglābta, bet diemžēl parastajā skolā vairs nav iespējams mācīties, tāpēc Imants dodas uz Strazdumuižu Rīgā. Visu mūžu tagad viņš dzīvos un pasauli redzēs caur bieziem brillu stikliem. Bet redzēs, ļoti skaisti to pasauli redzēs! Tik skaisti, ka jau skolas laikā mēģinās redzēto izteikt dzejā. Daba Juglas ezera krastā, kur atrodas Strazdumuiža, ir pasakaina — rāms ezers, stipri un zaļi koki, spāres un ezera nāras. Skaistas ir arī viņa bērnības atmiņas. Tās visu mūžu ir tik dzīvas, ka turpina dzīvot Imanta dzejā.

Imanta dzeju pirmā dzird Antoņina, dzejnieka sieva. Un es to redzu tā. Īpaši. Uz galda ir balta, tamborēta sedziņa, vāzē ceriņi. Imants un Antoņina sēž pie galda. Viņai balta blūzīte un sarkana lūpu krāsa. Uz galda porcelāna tasītēs kūp kafija. Imants lasa viņai savu veikumumu, lapa rokās dreb. Antoņina smaida. Tad viņi runā un sapņo. Un tā jau vairāk nekā 50 gadus. Gan jau ir arī melnumi, gan jau. Mums katram tādi ir. Bet ir daudz gaišā, un pie tā viņi turas.

Imants nemīl citiem stāstīt par sevi. Svešākā sabiedrībā mazrunīgs. Kluss. Tikai kopā ar tuvajiem viņš atraisās un kļūst īsteni brīvs.

Ko savā dzīvē var izdarīt dzejnieks, kad neraksta dzeju? Daudz, ļoti daudz.

Ilgu gadus Imants brīvajā laikā ir spēlējis teātri Strazdumuižas klubā. Uz skatuves dēļiem izdzīvotas daudzas lomas, atmiņā spilgti palikušas izrādes «Pie Melnā Medņa», «Karavīra šinelis» un «Pāri, kas dabonas». Tagad gan vairs Imants teātri nespēlē. Ja nu dažreiz kāda loma pie viņa atgriežas sapņos.

Jau skolā Imants iemācās dambretes spēli un gūst panākumus ne tikai Rīgā. Pateicoties tai, viņš iepazīst interesantus cilvēkus gandrīz visās bijušās padomju savienības republikās. Dzīve gan katru aizvedusi savās gaitās, tuvākas attiecības ar satiktajiem cilvēkiem nav izveidojušās. Dambrete Imantam māca dzīvi tāpat kā — spēlētājā ir gan zaudējumi, gan uzvaras.

Vēl Imants strādā Latvijas Neredzīgo biedrības Rīgas mācību un ražošanas uzņēmumā, jo arī dzejniekiem jāstrādā. Strādā līdz pat deviņdesmito gadu sākumam, kad līdz ar pasūtījumu apjoma samazināšanos nākas no darba aiziet. Darbs ir darbs, tomēr arī tajā var smelties iedvesmu kādai rindai.

Makšķerēšana!!! Lieli zābaki, plata jaka un makšķerkāts. Grūti pateikt, kas šajā visā Dzejniekam dāvāja vislielāko laimi — ezera krasts ar savām kalmēm un niedru šalkoņu, noķertās zivteles vai vienatne? Un vienatne, lai rakstītu dzeju, ir nepieciešama. Ne tikai dzeju, Imants raksta arī apsveikuma pantus visiem saviem draugiem un paziņām jubilejās un citos svētkos. Ir rakstīti arī mīļi un izjusti atvadu vārdi, kādu mūžībā aizvadot. Ar dzejoļiem jau pierakstītas trīs klades, ceturtā — līdz pusei. Tie ir apmēram 500 dzejoļi. Ar Imanta dzejas rindām tapušas arī dziesmas. Vairāki komponisti — Imants Ozols, Vladimirs Krops, Edgars Runga — savas melodijas komponējuši tieši ar Imanta tekstiem.

Imanta dzejoļi publicēti vairākās avīzēs un žurnālos: «Jaunā Balss», «Latvijas Zeme», «Jaunie Stāsti un Romāni», «Neatkarīgā Rīta Avīze», «Saskarsme», «Rosme», «Gaisma Tumsā» un «Zintnieks». Ar pseidonīmu «Jānis Bānis» Imants skaitījies pat štata autors avīzes «Rīgas Balss» pielikumam «Joku lapa». Publikācijas

ir svarīgas, tās dod gandarījumu. Katram dzejniekam jau gribas, lai viņu lasa, lai sniedz vērtējumu, lai mudiņa rakstīt vēl. Diemžēl Imantam sava dzejas krājuma vēl nav, un es gribu uzsvērt vārdu «vēl». Jo vēl ir laiks, un dzīve ir dāvanu pilna, vai ne tā?

Tagad Imants dzeju raksta reti, bet tomēr raksta. Kā pats izteicies kādā dzejolī:

«Ar visām četrām es pie dzejas tuos.

Ja pazaudēšu to, būs dzīve galā.»

Imantam ir skaista dzīve. Viņš vēl joprojām dzīvo gleznainajā Strazdumuižā, blakus ir viņa Antoņina. Imants ir liels lasītājs, viņš mīl savu zemi, ir īsts dzimtenes patriots. Viņam patīk latviešu mūzika, filmas un iestudējumi. Imantam garšo saldumi un tortes. Viena no tām ir «Ciela-viņa», un varbūt daļēji arī tās latviskās garšas dēļ.

Imantam jau pāri 80. Sirma galva un stīvas locītavas. Imants smaida un ir pateicīgs liktenim.

Jā, Imantam ir skaista dzīve!

Laura Vinogradova

Laima Locāne

Mirkļi mijas, mirkļi mainās.
Mirkļis mirgo maijpuķītēs mazās.

Laima Locāne

Laimu es zinu jau sen, bet tā pa īstam dzirdēju tikai tad, kad mēs tikāmies, lai viņa man stāstītu savu dzīvi. Katrs, kurš piedzīvojis ko līdzīgu, zina, ka tas nemaz nav tik viegli. Visa dzīve jāspiež kopā, jāizvelk tas, ko gribas izstāstīt, jāpaslēpj pārējais. Jo visu jau nevar. Tam nepietiek ne laika, ne vietas grāmatā. Spēka tam arī nepietiek.

Lai pateiktu, kas ir Laima, jādzird viņas stāsts un jāķer brīži, kad stāstos viņas balss kļūst silta un sejā parādās smails. Un tā kļūst silta, kad Laima stāsta par bērniem — par Ingu, Mārtiņu un Anniju. Smaida, kad piemin vīru Pēteri. Gaisma ir arī viņas stāstos par vecmāmiņu, un vēl Laima mirdz, kad runā par savām grāmatām. Bet tagad visu pēc kārtas.

Laima Locāne piedzimst kā Laima Silinberga 1963. gada 19. oktobrī Rīgā. Aug viņa pie vecmāmiņas Ilzenes ciemā, Alūksnes pusē, un aug tuvu dabai, tuvu grāmatām. Bērniībā Laima redz labāk, līdz ar to spilgtākās atmiņas Laimai ir tieši no bērniības. Vecmāmiņa ir liela grāmatu mīļotāja, bēgļu gaitās daudzas no tām pazudušas, bet vecmāmiņa pērk jaunas, tai skaitā bērnu grāmatas. Laimai atmiņā palikušas Margaritas Stārastes grāmatiņas, kā arī Kārļa Skalbes un Friča Bārdas dzejoļu grāmatas. Vecmāmiņa Laimai ir ļoti mīļa, viņa pat lauku darbos vienmēr atradusi laiku, lai Laimu, mazo fantazētāju un sapņotāju, uzklausītu. Jau pieaugusi Laima vecmāmiņai velta dzejoli un visu mūžu glabā viņu siltās atmiņās.

No 1971. gada līdz 1984. gadam Laima mācās Rīgas Vājredzīgo un neredzīgo bērnu internātskolā. Pirmais gads skolā nav viegls, jo bērnudārzā nav gājusi, bet te pēkšņi veselu nedēļu jāpaliek svešā vietā kopā ar citiem bērniem. Bet ar jauno dzīvi Laima aprod, pielāgojas un kopumā par skolas gadiem var teikt tikai labu. Laima mācās lasīt redzīgo rakstā, lai gan lasīšana sagādā grūtības — viņa lieto lupu vai teleskopiskās brilles. Dažreiz klasesbiedri palīdz, ja jālasa garāki paragrāfi. Mājās priekšā lasa vecmāmiņa vai mamma. Braila rakstu Laima apgūst pati, jo apzinās, ka tas dzīvē būs nepieciešams

— redze tomēr pakāpeniski kļūst sliktāka. Laimai pado-
das sacerējumi, vecmāmiņa viņu mudina rakstīt, tomēr
par dzejnieci Laima skolas laikā vēl nekļūst. Uzraksta
vien dažus dzejoļus pionieru vienības konkursiem. Va-
saras brīvlaikos Laimai patīk rakstīt un fiksēt laika aps-
tākļus. Vēl viņa veido pati savu herbāriju.

Skolas laikā Laima iepazīstas ar Pēteri. Abi iemīlas,
bet vienu gadu dzīve viņus tomēr šķir. Pēc vidusskolas
beigšanas Laimu nosūta uz Cēsīm strādāt neredzīgo uz-
ņēmuma Cēsu filiālē. Pēteris vēl gadu paliek skolā, jo
mācījās vienu klasi zemāk. Pēc tam gan abi apprecas,
un Laima atgriežas Rīgā. Dzīvo viņi kopmītnēs vienā
istabiņā, un tur arī piedzimst abi vecākie bērni — Inga un
Mārtiņš. Laimai ļoti svarīga ir ģimene. Viņa pati augusi
kā vienīgais bērns, tāpēc saviem bērniem grib māsas un
brāļus. Deviņus gadus nodzīvojuši kopmītnēs, viņi bei-
dzot tiek pie sava dzīvokļa. Tad pasaulē nāk arī viņu pa-
starīte Annija, un ar Anniju sākas Laimas kā dzejnieces
stāsts.

Kādā reizē, nākot ar Anniju no bērnudārza, abas ieiet
grāmatnīcā un šķirsta bērnu grāmatas. Tās ir skaistas,
krāsainas, ar uzlīmēm, bet Laimai šķiet, ka teksti nav
īpaši veiksmīgi. «Kā būtu, ja es mēģinātu rakstīt pati?»
Laima nodomā un sāk rakstīt bērnu dzejoļiņus. Lai būtu
interesantāk, viņa pati sev izvirza uzdevumu — katram
alfabēta burtam savs dzejolis un visi vārdi dzejolī arī
sāksies tikai ar šo burtu. Dzejoļi rakstās pakāpeniski, jo
«grūtajiem» burtiem nemaz tik viegli rindas nerodas. Uz-
rakstīto Laima nes uz bērnudārzu un saprot, ka bērniem
patīk un ir labi. Kad Annija sāk iet skolā, dzejoļu grā-
mata ir gatava. Laima kopā ar LNB Strazdumuižas die-
nas centra darbiniecēm atrod bildītes, izdrukā un saliek

mapēs. Šādu pašdarinātu grāmatu Laima dāvina katram pirmklasniekam, kurš kopā ar viņas Anniju uzsāk skolas gaitas.

«Labais notiek negaidot,» Laima saka, un tā notiek arī tad, kad viņa iepazīstas ar Lindu Mūrnieci, kura tolaik nosūtīta uz neredzīgo ciematiņu stāstīt par kādu partiju. Ar Laimas ģimeni Linda tiekas vēl un vēl, līdz kādudien Laima viņai parāda savu «grāmatu». Linda apņemas darīt visu, kas viņas spēkos, lai Laimas grāmatiņa iznāktu pa īstam. 2013. gadā nodibinājums «Fonds Mammām un Tētiem» izdod Laimas Locānes grāmatu «Alfabēta un ciparu skaitāmpantiņi». Grāmata piedzīvo skaistus atvēršanas svētkus Latvijas Neredzīgo bibliotēkā ar kliņģeri un bērnu dziesmiņām ģitāras pavadībā. Tā tiek reproducēta arī Braila rakstā, līdz ar ko kļūst pieejamāka plašākam lasītāju lokam.

Laimai svarīga ir došana, dāvināšanas prieks, tāpēc viņa ir pateicības pilna pirmās grāmatas izdevējiem, ka tās tirāža ir liela un Laima var grāmatu dāvināt bibliotēkām, bērnudārziem un skolām.

Nākamā grāmata par Zeķu zagli, kurā Laima darbojas kā līdzautore, patiesībā ir nevis viena grāmata, bet četras atsevišķas grāmatas: «Zeķu zagļa medības drēbju skapī», «Zeķu zagļa medības grāmatu skapī», «Zeķu zagļa medības rotaļlietu skapī» un «Zeķu zagļa medības trauku skapī». Sociālais uzņēmums «BlindArt» tās izdod 2016. gadā, un tajās sakombinēts redzīgo un Braila raksts, kā arī bērnu zīmējumi reljefā.

2019. gadā iznākusi vēl viena grāmata, kurā Laima ir viena no autorēm — «Sajūtu rindas». Tā ir dzejas grāmatas pieaugušajiem, un to izdevusi Rīgas Vājredzīgo un neredzīgo biedrība «Redzi mani».

Laimai blakus ir bērni. Viņa ir mamma un arī vecmāmiņa, jo meitai Ingai jau pašai meita. Laima ir priecīga, ka redze nav liegusi šo iespēju piedzīvot skaistāko, ko vien sievietē var piedzīvot — kļūt par mammu. Es ticu, ka tikpat ļoti Laima priecājas par vēl vienu dzīves dāvanu — spēju rakstīt.

Laima dzīvo neredzīgo ciematiņā Juglā. Viņa darbojas Latvijas Neredzīgo biedrībā un Rīgas Vājredzīgo un neredzīgo biedrībā «Redzi mani». Vēl viņa ir aktīva dalībiece Latvijas Nacionālās bibliotēkas lasītāju klubiņā «Pūce».

Laimai mirdz acis, un viņa smaida, kad stāsta par Dobeles ceriņu smaržu. Tāpat acis mirdz, kad atmiņā atstāst vectēva sūtījumi no Amerikas — smaržīga dūmdeša, kakao, kleitiņas... Laimas dzīve smaržo. Viņai ir silts smails, gaiša balss un laba sirds.

«Laima, raksti vēl!» tā es viņai teicu. «Laima, raksti!»

Ainars Šepetauskis

Aija Zenta Vesele

Tajā tālajā 19. gadsimtā Ventspils novada Užavas muižā dzīvoja vācu pavalstnieki Kārlis Bauers un Elizabete (Zahe) Bauers. Šajā ģimenē 1883. gadā piedzima Aijas vectēvs Eduards Vilhelms Bauers, kurš izveidoja ģimeni ar Orči Kalažu. Viņiem no Užavas muižas piešķīra zemi zemnieku saimniecības «Purviņi» izveidošanai. Te 1907. gadā piedzima Aijas mamma Finelija Bauere, kura 1934. gadā apprecējās ar Jāni Grīntālu. Ģimenē bija pieci bērni: Ilga, Aija (1938. gada 1. maijs), Imants, Skaidrīte un Haralds. Izglītību Aija ieguva Užavas pamatskolā, Ventspils J. Fabriciusa 1. vidusskolā

un Rīgas 22. vidusskolā. Kad nomira Aijas tētis, viņai bija jāpalīdz ģimenei, tādēļ jau 17 gados sāka strādāt. Ieguva specialitāti — rūpniecības uzņēmuma grāmatvede, bet mācījās Aija visu mūžu dažādosursos.

Pēc smagas slimības un redzes zuduma 1971. gadā Aijai tika piešķirta invaliditāte. Šajā laikā viņa pirmo reizi saskārās ar neredzīgiem cilvēkiem. Viņu uzrunāja Ventspils starprajonu organizācijas priekšsēdētājs Valfrīds Feldmanis un piedāvāja palīdzību.

1974. gada 24. aprīlī tika nodibināta Latvijas Neredzīgo biedrības Ventspils starprajonu organizācija, un 1975. gada 14. aprīlī Aijai šajā organizācijā piedāvāja rehabilitatoru darbu. 1983. gadā viņa tika ievēlēta par šīs organizācijas priekšsēdētāju. Lai varētu pilnvērtīgi strādāt ar neredzīgiem un vājredzīgiem cilvēkiem, Aija mācījās Maskavā, kur apguva neredzīgo rakstu un darbu ar cilvēkiem, kuriem ir redzes invaliditāte. Vēl dažādosursos viņa apguva prasmi rakstīt projektus līdzekļu piesaistei, saskarsmes mācību, iepazīnās ar sociālo un rehabilitācijas darbu, kā arī juridisko jautājumu risināšanas īpatnībām un jaunākām tehnoloģijām, kas nepieciešamas cilvēkiem ar redzes traucējumiem. Aija piekrita strādāt šajā darbā, jo pašai, izejot šo neredzības ceļu, gribējās ar savu pieredzi kaut nedaudz palīdzēt citiem ar līdzīgu likteni. Viņa uzskatīja, ka tā ir Dieva griba būt šai vietā un strādāt citu labā, kā misiju atstrādāt pēc labākās sirdsapziņas un vairākkārtējas Dieva dotas iespējas dzīvot.

Gandrīz 40 gadus no sava mūža Aija pavadījusi, strādājot Latvijas Neredzīgo biedrībā. Ir paveikts daudz un palīdzēts daudziem. Aija stāsta, ka prātā visspilgtāk palicis pats pirmais pasākums, kuru 1979. gada 25. oktobrī

viņa organizēja, atzīmējot Luija Braila 170. gadadienu. Tika sameklēta grāmata vācu valodā par Luiju Brailu un izgatavots viņa portrets, kas tagad grezno Latvijas Neredzīgo bibliotēkas Ventspils filiālbibliotēku. Pasākums notika Dzelzceļnieku klubā Ventpilī, un tajā piedalījās Paņevežas deju kolektīvs, koris «Līvzeme», «Sarma» un Ventspils mūzikas skolas meiteņu ansamblis, kas izpildījis speciāli pasūtītas kompozīcijas. Komponisti Kārlis Tenne un Māra Aivare uzrakstījuši mūziku ar dzejnieces un rakstnieces Dzintras Žuravskas vārdiem. Pasākums bija izdevies, un cilvēki bijuši sajūsmā.

Liels darbs tika ieguldīts, rajonā apsekojot visus tos cilvēkus, kuriem ir redzes invaliditāte, kā arī pārrunājot risināmās problēmas ar ģimenes locekļiem, lai palīdzētu pēc invaliditātes iegūšanas atgriezties aktīvajā dzīvē, sniegtu nepieciešamo palīdzību un psiholoģisko atbalstu. Šis nav bijis viegls darbs, tomēr to veikt Aijai palīdzēja viņas lielā pieredze.

Aija ir augusi kopā ar LNB Ventspils teritoriālo organizāciju, to lolojusi un auklējusi. Ar viņas palīdzību atjaunots un labiekārtots īpašums ar dārzu Baldones ielā 16, Ventpilī, kurā šobrīd atrodas Ventspils organizācija. Aijas darbības laikā uzņemti biedrībā un apsekoti dzīvesvietā 638 cilvēki ar redzes invaliditāti.

1971. gadā Puzes ciemā tika nopirkts īpašums «Jaunupes» ar zemi 8570 kvadrātmetri, kurā tika uzceltas jaunas mājas, labiekārtota un 1976. gadā atklāta atpūtas bāze. Tās pastāvēšanas laikā līdz 1990. gadam bija atpūtušies 199 cilvēki (591 dienu). Atpūtas bāzi labiekārtoja un uzturēja paši redzes invalīdi. 1993. gadā, kad, samazinoties līdzekļiem, kas ietekmēja atpūtas bāzes uzturēšanu, zemei pieteicās īpašnieks Jānis Puķe no Amerikas, Aija

centās darīt visu, lai ģipašumu saglabātu, bet LNB Centrālajā valdē tam nebija atsaucības. Ģipašums ar zemi tika pārdots Aivaram Lembergam.

Ar Aijas aktīvu līdzdalību Ventspils pilsētā tika sakārta vide un pielāgota neredzīgu cilvēku vajadzībām — jaunas autostāvvietas, apzāģēti koki, iekrāsotas dzeltenās līnijas, kas atdala ietvi no braucamās daļas, un uzstādīti ar skaņu aprīkoti 20 luksofori.

Aija piedalījies Ventspils Nevalstisko organizāciju centra statūtu izstrādē un iesaistījies vietējās nodaļas darbā. Ar Ventspils pilsētas domes lēmumu tika iekļauta Integrācijas komisijā, palīdzot tai izstrādāt nolikumu cilvēku ar redzes invaliditāti pilnvērtīgai iekļaušanai sabiedrībā.

Strādājot Latvijas Neredzīgo biedrībā, Aija meklēja iespēju Ventspilī izveidot Latvijas Neredzīgo bibliotēkas filiāli. 1978. gada 1. decembrī tā tika atvērta, un pirmās bibliotekāres pienākumus veica Dzidra Uzpils. Bibliotekāres darba pienākumus Aija uzņēmas 1999. gada 14. janvārī, kad Dzidra aizgāja mūžībā.

Darbs bibliotēkā nebija viegls — audiogrāmatas tika ieskaņotas kasetēs un biedriem nosūtītas pa pastu. Lai pārvadātu grāmatas, transporta nebija, tādēļ tās pārnēsāja rokām, arī Braila grāmatas. Tās Aija bieži vien veda no Rīgas ar sabiedrisko autobusu, lai pēc tam nogādātu neredzīgiem bērniem. Aija organizēja un vadīja bibliotēkā dažādus pasākumus. 2004. gada 24. jūlijā LNerB Ventspils filiālbibliotēka tika reģistrēta bibliotēku reģistrā.

Aija aizgāja pensijā 2011. gada 31. maijā. Bibliotēkā bija nostrādāti 12,5 gadi.

Viņas darbs nebija tikai Ventspilī. Vairākos sasaukumos Latvijas Neredzīgo biedrības kongresos Rīgā viņa

tika ievēlēta Centrālajā valdē, kur vadīja Sieviešu komisiju. Strādāja arī Sociālās aprūpes, Ārējo sakaru un Ekonomikas komisijā, bija LNB Centrālās valdes priekšsēdētāja vietiece. Aija pārstāvēja Latviju pasaules un Eiropas neredzīgo organizāciju ģenerālajās asamblejās, kas deva iespēju daudz mācīties no ārvalstu kolēģiem.

No LNB Ventspils teritoriālās organizācijas priekšsēdētājas amata Aija aizgāja 2011. gada 1. decembrī, bet no darba biedrības Centrālajā valdē Rīgā — 2012. gada 15. augustā (pēc kongresa).

Pēc aiziešanas no darba pelnītā atpūtā Aija Zenta Vesele sarakstīja grāmatu par LNB Ventspils teritoriālās organizācijas vēsturi (1974 — 2012). Tā tika prezentēta 2014. gadā.

2012. gada 4. maijā Latvijas Valsts prezidents Andris Bērziņš pasniedza Aijai Atzinības krusta 1. pakāpes (zeltītu) goda zīmi.

2017. gadā Aija izdeva savu dzejas grāmatu «Dvēseles noskaņas», kuru prezentēja 2017. gada 21. janvārī Ventspils Galvenajā bibliotēkā.

2018. gadā viņa sarakstīja grāmatu «Baueru-Grīntālu dzimtas hronika».

Aija par savu mūža darbu saka:

«Latvijas Neredzīgo biedrības teritoriālajā organizācijā ir strādājuši konkrēti cilvēki, kuru mūžs pilnīgi vai daļēji atdots Ventspils organizācijai. Tie ir neredzīgi, vājredzīgi un redzīgi cilvēki, kuri godīgi strādājuši vienā saimē, lai redzes invalīdiem dzīvē būtu vairāk smaids, prieka un saules. Panāciet viņiem pretī un pasniedziet atbilstam draudzīgu roku. Pateicos visiem, kas kopīgi ar mani strādājuši šo grūto, bet pateicīgo darbu. Arī neredzīgi cilvēki tiecas uz gaismu. Tumsa nav biedējoša, ja blakus

ir sirsnība, sapratne un palīdzība. Ne velti saka: «Dots devējam atdodas!» Visu šo darbu esmu veikusi ar mīlestību sirdī, ar prieku un gandarījumu par paveikto. Mīlot cilvēkus sev apkārt kā ģimenē, kurā katrs savs bērns tiek mīlēts. Tas dod gandarījumu un apziņu, ka esi bijis vajadzīgs. Ja tevi atceras, tad mūžs nav bijis veltīgs.»

Kad manis vairs nebūs
Šajā pasaulē baltā...
Es atgriezīšos ziedā sārtā,
Vai līdz ar pavasari
Šalcošā bērzā baltā.
Vai lietus lāsē vēsā,
Kas tavu vaigu glāstīs,
Vai kastaņkoka svecēs,
Kas smaržu vilni apkārt kaisīs.
Es atnākšu pie tevis sapnī —
Kā bērniībā pasaku tev stāstīt
Un, kad tev gribēsies —
Atmiņu lappuses šķirstīt...

A. Z. Vesele

Vineta Bite

Ivars Ozoliņš

Ivars Ozoliņš dzimis 1938. gada 18. maijā Rīgā, Ilģuciemā, kā vidējais no trim brāļiem. Bērniības atmiņas viņam saglabājušās spilgtas, saulainas un nebēdnīgas. Mīļā atmiņā palikusi apkārtnē Ilģuciemā tā — nebija vairs pilsēta, tomēr arī ne gluži īsti lauki. Asfaltēta bija tikai Dzirciema iela, viena bruģēta, bet vairumam ielu bija piebrauktas smiltis. Šeit pārsvarā bija vienstāvu koka mājas ar savu zemes pleķīti, augļu kokiem, ogulājiem, sakņaugiem. Katrā sētā tika turētas vistas, pīles, kazas, kādam bija arī govys. Tās ganīja Spilves pļavās, kur auga daudz puķu, tomēr Ivaram atmiņās vislabāk palikušas sarkanās

magones ar zīdaino ziedu. Zinātkāre un plašās pasaules atklāšana bija pārņēmusi mazā zēna prātu. Jau no četrus gadu vecuma tika iekarotas pļavas, mežs un ikviena jaunatklāta teritorija. Interese ir nepārvarama un liktenīga... Kas ir laiks mazam zēnam, ja viss tik interesants? Bija karš, Spilves lidlauks atradās turpat, un mežā bija vācu munīciju noliktava. Visapkārt mētājās pamesta munīcija, detonatori un dažādi citi nepazīstami priekšmeti, kurus vāca puikas.

Karš bija izšķīris Ivara vecākus. Tēvs bija strādājis Kuzņecova rūpnīcā, tad Jessena porcelāna fabrikā. Būdams sociāldemokrāts, viņš bija opozīcijā Ulmanim, uzticējies krievu propagandai. Karam sākoties, tēvs tika evakuēts uz Krieviju, tad smagi ievainots, nonācis kādā Vidusāzijas slimnīcā. Tās bijušas pēdējās ziņas. Mama bija palikusi viena ar trim puikām, skrēja pa vairākiem darbiem no rīta līdz vakaram, varbūt tāpēc nepamanīja, kur Ivars klīst un ko nes uz mājām.

Liktenīgā diena ir 1944. gada 2. jūnijs, kad no bērniības drauga iegūtais detonators sprāgst. Ivars to bija uzlicis uz pakāpiena durvju priekšā un, sitot ar āmuru, mēģināja dabūt ārā pelēko vielu. Sprādziena vilnis atmeta zēnu atmuguriski, brūnās ārdurvis un zaļā lapotne bija pēdējais, ko viņš redzēja. Ivars nonāca Bērnu slimnīcā. Visvairāk bija cietusi kreisā acs, taču pēc gada arī labajai acij tika veikta operācija, un gaisma nodzisa pavisam.

Strazdumuižā Ivars nonāk 1946. gadā astoņu gadu vecumā. Sākuma klasēs skaita ziņā nebija daudz skolēnu, bet vecākajās pievienojas vēl citi bēdu brāļi, pat ar zaudētiem locekļiem. Toreiz nebija neviena, kas redzi būtu zaudējis citādā veidā. Skolēni ar redzes problēmām Strazdumuižā bija no visas Latvijas.

Skola atradās kādā ēkā tagadējā pansionāta teritorijā, bet tur telpas bija nepiemērotas, un vietu piešķīra Pihlava muižas ēkā. Tajā pašā, kurā vēlāk iekārtojās Latvijas Neredzīgo bibliotēka ar tās pirmo direktoru Miklaševiču. Sākumā visa dzīve rit skolas telpās, vēlāk, skolēnu skaitam pieaugot, guļamtelpas pārceļ uz Krēgermuižu. Skolas laikā Ivars ir nesabiedrīks, bet viņa zinātkāre nav zudusi, un ar kādu draugu tiek izložņātas visas skolas telpas, ieskaitot bēniņus.

Pēckara gados bija milzīga krievu propaganda, padomju savienībā valdīja uzskats, ka visi jāpārkrievu. Tāpēc gan iestādēs, gan mājās tika savilkti translācijas tīkli, un no radio centra raidīja krievu valodā ziņas, simfonijas, častuškas utt., taču savs labums tam bija, jo Ivars ātri apguva krievu valodu. Pēc kāda laika mamma Ivaram uzdāvināja mazu radio aparātu, kas darbojās bez elektrības un kuru varēja klausīties ar austiņām, tika uztvertas citas radiostacijas, piemēram, Amerikas balss, BBC. Tā bija medusmaize!

Skolas laikā Ivars dziedāja korī un strinkšķināja mandolīnu. Pēckara gados skolā daļa mūzikas instrumentu netika izmantoti, un tie, ievietoti kastēs, glabājās atsevišķā telpā. 1956. gadā kāds skolas draugs Ivaram ierādīja, kā spēlēt klarneti, un viņš to apguva pašmācības ceļā. Tajos laikos modē bija džezs un šlāgeri. Ivaram vairāk patika džezs. Pa radio dzirdētais saksofons viņu bija apbūris.

Pabeidzis skolu, Ivars neko neplāno, bet jau pēc mēneša, redzot totālu nīkšanu, tukšu plāpāšanu, nekā nedarīšanu un gandrīz kolektīvu degradāciju, iestājas LVU Vēstures fakultātē. Sākotnēji gan bija vēlme studēt angļu filoloģiju, taču šai fakultātei nebija pieredzes

ar neredzīgiem studentiem. Padomju savienības vēsture Ivaram totāli riebās (viņam par vēsturi ir savs viedoklis), savukārt par valodu zinībām bija milzīga interese. Tomēr pirmais studiju gads atklāj jaunus apvēršņus — senā vēsture par Babiloniju, Ēģipti, Grieķiju un Romu bija ļoti interesanta. Papildus angļu valodai tika mācīta senkrievu un latīņu valoda, kas noderīga vēsturniekam, jo daudzi mācību materiāli bija šajās valodās.

Tā bija «izlaušanās» un sava veida neatkarība, jo uz lekcijām tika braukāts patstāvīgi, bez pavadona un baltā spieķa, un orientēšanās vidē no tagadējā skatpunkta bija apbrīnojama. Jaunībā un vīra gados Ivaram patika peldēt, tad viņa orientieris, lai neaizpeldētu par tālu no krasta, bija radio, kas, atstāts krastmalā, skanēja. Jaunības maksimālisms, vitalitāte, dzīvesprieks un milzīga vēlme dzīvot bija Ivaram sabiedrotie, un negatīvas domas par to, ka esi atšķirīgs no pārējiem, pat prātā nenāca.

Studējot pirmajā kursā, viņš satiek savu sievu. Abi apprecas un dzīvo ilgi un laimīgi. Jaunajai ģimenei nebija neviena, kurš varētu materiāli atbalstīt, tāpēc studijas tika pārtrauktas un Ivaram bija jāiet strādāt, lai varētu izdzīvot. Viņš sāka darbu darbnīcās, kurās neredzīgie taisīja birstes un slotas, un monotono darba laiku īsināja ar savstarpēju apcelšanu un asām vārdu pārmaiņām. Šāds darbs Ivaram nesniedza nekādu gandarījumu.

Ivara sieva Rasma Sauja īrēja istabiņu komunālajā dzīvoklī Revolūcijas ielā (tag. Matīsa ielā), un Ivars pārcēlās dzīvot no Juglas pie viņas. Rasmu kāds paziņa bija ieteicis kā korektori darbam tipogrāfijā Akas ielā 5/7. Šajā tipogrāfijā 1953. gadā sākās grāmatu izdošana Braila rakstā. Tajā laikā grāmatu izdošanas process bija sarežģīts un darbietilpīgs — drukāšanas mašīna darbojās ar

elektromotoru, ar labo roku bija jāspaida seši taustiņi, no redzīgo grāmatas darbinieks tekstu lasīja un neredzīgais pēc dzirdes to pierakstīja. Sākumā teksts bija uz skārda loksnes, un tad tas tika nodrukāts uz perfokartona. Kad 1960. gadā pie saliekamās mašīnas atbrīvojās darbavietā, Ivars uzreiz pieteicās. Tā aizsākās viņa darbs poligrāfijā, un tas uz visu mūžu saistās ar Braila raksta grāmatu izdošanu un vēlāk arī ar redakciju.

Ivars iemīl savu darbu. Tipogrāfijā viņi ir divi burtliči, tas otrs savu aroda mākslu ierāda Ivaram. Viņš daudzus gadus nostrādā kā burtlicis (salicējs). Daļā tipogrāfijas tika drukāti padomju kompartijas Centrālās komitejas materiāli. Noliekot politiku malā, darbs tipogrāfijā ir tiešām interesants. Ivars saka: «Esmu laimīgs, jo visu mūžu varu strādāt darbu, kas man patīk un ko mīlu.»

Ar klarnetes spēli aizsākas Ivara muzicēšana. Viņš ar bērniības draugu un citiem mūziķiem spēlē klubos un ballītēs pa visu Rīgu. Ansambļa kodols izveidojas Strazdumuižas klubā, apvienojoties četriem mūziķiem. 1958. gadā ansamblis tiek pie apmaksāta vadītāja. Vēlāk liktenīgais bērniības draugs Bernards Vilcāns kļūst par neredzīgo ansambļa vadītāju. Viņš pats spēlē ģitāru un ir šo to mūzikā sasniedzis. Ivars spēlē saksofonu. Ansamblis uzplaukst, tiek izvilks no izolācijas, organizēti koncerti un piemeklēti dziedātāji.

Izcila nozīme «Rondo» popularizēšanā bija Jaunatnes teātra administratoram Jurim Zirniņim. Jaunieši toreiz gribēja moderno mūziku, ansambļa trumpis bija melodiskums, tā repertuārā skanēja «Eolika», «ABBA», «Boney M». Kad ansambļa profesionalitāte pieauga, viņi ar koncertiem braukāja pa visu Latviju, un publika sagaidīja ar sajūsmas ovācijām.

Milzīga loma Ivara dzīvē bija viņa sievai Rasmai. To var saukt par īstu dvēseļu radniecību. Rasma nekad nekaunējās, ka viņš ir neredzīgs. Viņa Ivaru iepazīstināja ar saviem vecākiem un draudzenēm. Saprast šo viņas attieksmes fenomenu pret sevi arī Ivars tā īsti nespēja. Jaunā sieva bija skaista, ar spēcīgu harizmu, vienmēr sabiedrības centrā. Ivaru viņa mudināja iziet sabiedrībā, nenoslēgties. Kopā tika iets uz teātriem un koncertiem. Rasma pati darbojās dzīvnieku aizsardzības organizācijā, tulkoja grāmatas par šo tēmu no vācu un angļu valodas. Viņa aizstāvēja uzskatu, ka sabiedrība jāaudzina iecietīgāka pret dzīvniekiem, jo tad šī iecietība veidosies arī cilvēkam pret cilvēku. Rasma nekad neteica ko netaktisku vai aizskarošu. Ivars par savu sievu saka: «Manā integrācijā sabiedrībā viņa ir paveikusi tik daudz, ko nespētu neviena oficiāla institūcija.» Viņa bija Dieva sūtīts eņģelis Ivaram šeit, uz Zemes.

Akas ielas tipogrāfijā Ivars nostrādā līdz 1991. gadam, tad sākas jukas un privatizācija un neviens negrib uzņemt atbildību par Braila raksta grāmatām, līdz uzrodas kāds avantūrists — Jānis Rubuls. Viņš izveido tipogrāfiju «Rubuls un Co», taču redakcija tāpat skaitās pie izdevniecības «Zvaigzne». Vēlāk, kad izdevniecībā atbrīvojas redaktora vieta, Ivars pāriet uz turieni. Pie Rubuļa viņš strādā par korektoru.

Ivars vienmēr ir cīnījies par pareizu latviešu valodu, perfekti pārzinot gramatiku, cenšoties padarīt Braila rakstu neredzīgu cilvēku izglītībā tikpat nozīmīgu, kāds ir gludraksts redzīgajiem. 2002. gadā «Apgāda Zvaigzne ABC» darba turpinātāja bija SIA «Braila zīmes», kas pārņēma gan ražošanas iekārtas, gan personālu.

No 2005. gada Ivars strādā Latvijas Neredzīgo bib-

liotēkas Braila raksta nodaļā par vecāko redaktoru. Ja kolēģiem redakcijā rodas jautājumi par Braila raksta pieraksta specifiku, tad Ivars vienmēr pamatoti izskaidro un palīdz saprast, kāpēc ir tā un ne citādi. Braila raksts Latvijā līdz mūsdienām ir veidojies pakāpeniski un tradicionāli. Ivars ir dedzīgs kvalitātes aizstāvis un priecājas, ja kolēģu attieksme pret darbu ir tāda pati — pētīt un vērtīt, nesamierināties ar viduvējību, bet tiekties izdarīt maksimumo, ko katrs spēj.

Par Ivaru var teikt — vecā gvarde. Viņā mīt aristokrāta gēns, un ar to mēdz būt pavisam vienkārši: vai nu tas ir, vai nav. Ivaram tas ir.

Atšķirībā no daudziem citiem likteņa biedriem, kuriem varbūt nepaveicās un dienas tika vadītas dīkā garlaicībā, Ivars var lepoties, ka spēja uzturēt ģimeni un pilnībā sevi ziedot darbam — Braila raksta grāmatu tapšanai.

No Latvijas Valsts prezidenta Raimonda Vējoņa rokām 2018. gada 3. maijā Ivars Ozoliņš par mūža ieguldījumu Braila raksta grāmatu tapšanā saņēma Triju Zvaigžņu ordeni un tika iecelts par Triju Zvaigžņu ordeņa virsnieku.

Par Braila rakstu Ivars saka tā: «Braila rakstam ir jāpastāv vienmēr, lai neredzīgie nebūtu analfabēti, jo, tikai lasot, viņi uzzina pareizrakstību un ir spējīgi koncentrēties uz tekstu. Lasīšanu ar tausti var pielīdzināt lasīšanai ar redzi, jo jebkurā brīdī var apstāties, padomāt, izdarīt secinājumus vai pašķirt atpakaļ un pārlasīt. Tādā veidā var apgūt ne tikai pareizrakstību, bet arī vārdu pārnesumus un jo īpaši pieturzīmju lietojumu. Tāpēc man šķiet svarīgi grāmatās, ar kurām es strādāju, salikt pareizās pieturzīmes.»

Otrā nodaļa

PERSONĪBAS IZGLĪTĪBĀ UN ZINĀTNĒ

Skolas uzdevums ir atraisīt talantu,
palīdzēt iemācīties domāt, pamatoti kritizēt,
kļūt par labiem cilvēkiem, veidot savu valsti.

Raimonds Vējonis

**SKOLAS DIREKTORI
SKOLOTĀJI
ZINĀTNIKI**

Sarmīte Rozīte

Ida Valentinoviča

Neredzīgo cilvēku sociālās rehabilitācijas pirmsākumi Latvijā saistās ar 19. gs. otro pusi. Viena no pirmajām, kas pievērsās šim jautājumam, bija Ida fon Valentinoviča, dzimusi 1855. gadā, pārvācota poļu muižnieka Georga Ambrozija Valentinoviča meita. Ida Valentinoviča augusi sešu bērnu ģimenē un pirmo izglītību guvusi mājniecības ceļā. 12 gadus vecā Ida iestājas Literāri praktisko pilsoņu savienībā. Bērnībā Ida pārdzīvoja savas draudzenes Dorotijas redzes zudumu, un jau 16 gadu vecumā nolēma savu dzīvi veltīt neredzīgu bērnu izglītošanai, izvirzot ideju par speciālas mācību iestādes atvēršanu.

Par ziedojumos savāktajiem 300 rubļiem Ida un viņas māte Vilhelmīne, kura uzņēmās topošās skolas saimniecības vadību, 1871. gada sākumā devās uz Neredzīgo institūtu Austrumprūsijas galvaspilsētā Kēnigsbergā (tag. Kaļiņingradā), jo Krievijas impērijas teritorijā tāda vēl nebija. Ida apgūst tiflopedagoģijas pamatus, mācīšanas metodes, sieviešu rokdarbu un citu arodu darbu tehniskās iemaņas, kā arī iepazīstas ar muzikālās audzināšanas un mākslinieciskās pašdarbības darba vadīšanu. Ida atzinīgi nokārto gan teorētisko mācību, gan praktiskās darbības ieskaite un saņem Kēnigsbergas Neredzīgo institūta izsniegto tiflopedagoga atestātu līdz ar institūtā pašgatavotām dažām skolas mācību grāmatām — ābeci, lasāmo grāmatu u.c.

1871. gada 27. augustā Literāri praktisko pilsoņu savienības direktorijas sēdē pieņēma lēmumu par skolas dibināšanu — pirmo Baltijā. Ar šo notikumu Baltijā sākās neredzīgu un vājredzīgu cilvēku garīgās atmodas laikmets. Reāli tā sāka funkcionēt tikai 1872. gada 21. februārī.

Rīgas Neredzīgo bērnu elementārskola bija privāta, filantropiska, vienklasīga internātskola. Statūtu projektā Dr. med. K. Valdhauers, nosakot neredzīgo skolā uzņemamo audzēkņu vecuma cenzu, paredz sevišķos gadījumos mācību iestādē uzņemt arī vecākus skolēnus par astoņiem līdz 14 gadiem un pat pieaugušos, pēdējos apmācot arodā. Skola atradās Pārdaugavā, Zvanu ielā 7 (tag. Zvanu ielā 11), kur bija viena dzīvojamā māja un divas saimniecības ēkas. Skola aizņēma ēkas pamatstāvu ar trim istabām, bet bēniņu dzīvoklī mitinājās pirmā skolotāja Ida Valentinoviča ar savu ģimeni — tēvu Georgu, māti Vilhelmīni un mazo māsiņu.

Audzēkņu uzņemšana skolā notika ar Neredzīgo labdarības un izglītības biedrības filiāļu, draudzes mācītāju, ārstu un pagasta vecāko starpniecību.

Skolas eksistenci, materiālo bāzi un audzēkņu skaitu nosaka naudas līdzekļi, kas sevišķi skolas darbības sākuma periodā bija ļoti ierobežoti un trūcīgi, tāpēc skolas materiālais stāvoklis, īpaši 1876. un 1877. gadā, bija katastrofāls. Tikai Idas Valentinovičas fanātiskā uzņēmība un neatlaidība glāba skolu no slēgšanas. Ida Valentinoviča vienpersoniski realizēja visas trīs skolas mācību plāna daļas: vispārizglītojošu priekšmetu mācīšanu, tehnisko mācību (darbmācību) un muzikālo audzināšanu.

1874. gadā 12. maijā, mācību gadu noslēdzot, V. Reimersa Acu slimību klīnikas zālē notika pirmais atklātais audzēkņu zināšanu pārbaudījums, kas turpmākos gados kļuva par tradīciju. Sanāksmi ar plašu referātu par neredzīgo cilvēku intelektuālo un profesionālo rehabilitāciju pasaulē un Latvijā atklāj Dr. med. J. Kārlis Valdhauers, izvirzot ideju par neredzīgo izglītības biedrības dibināšanu pēc Kēnigsbergas Neredzīgo izglītības biedrības parauga — provizoriskās Idas Valentinovičas neredzīgo skolas izveidošanai par materiāli stabilu, attīstītu un perspektīvu neredzīgo un vājredzīgo institūtu.

1877. gada augustā Idai Valentinovičai vajadzēja izstrādāt jaunu mācību plānu, lai vienklasīgo elementārskolu pārkārtotu par vairāku klašu mācību iestādi. 1878. gada septembrī pēc pārbūves darbu pabeigšanas skola pārcēlās uz jaunajām ēkām Miera ielā 7. Idas Valentinovičas darbības laikā no 1872. līdz 1883. gadam skolā tika uzņemti 32 audzēkņi. Pirmā skolniece bija Idas mācību un rotaļu biedrene Doroteja Kalkbrennere. 1881. gadā Ida Valentinoviča sāka veidot institūta bibliotēku no

Vācijā iznākošā žurnāla «Der Blinderfreund» komplek-
tiem, kurus papildināja neregulāri iegādātās daiļliteratū-
ras grāmatas vācu un latviešu valodā, domātas priekšā
lasīšanai audzēkņiem.

Ida Valentinoviča lika pirmos pamatus neredzīgo ap-
mācībai Latvijā. Meitenes mācījās rokdarbus, apgūstot
adīšanu, tamborēšanu un vērpšanu. Zēni mācījās izga-
tavot tīklus. 1874. gadā audzēkņi sāka apgūt iemaņas
pītu priekšmetu izgatavošanā. 1875. gadā institūts
apmācīja profesionālus klavierspēlētājus, bet no
1880. gada bērnus apmācīja izgatavot pītus grozus un
kājslaukus. Ida Valentinoviča 1881. gadā Neredzīgo lab-
darības un izglītības biedrības direktoriņā izvirzīja ideju
par suku darbnīcas iekārtošanu.

Ida Valentinoviča rūpējās par institūtā iegūto zināšanu
pilnveidošanu. Jau 1881. gadā viņa ar biedrības starp-
niecību nosūtīja apdāvināto audzēkņi Ernestu Kahūnu
uz vienu no Vācijas neredzīgo institūtiem kurvju pinēja
aroda meistarības pilnveidošanai.

Ida Valentinoviča savas darba gaitas beidza
1883. gada 21. jūlijā. Pašas vērtīgākās atvadu dāvanas
bija viņas audzēkņu roku darinājumi un piemiņas lapiņas
ar Braila rakstā uzrakstītām vēlējuma rindiņām savai bi-
jušajai skolotājai.

1883. gada novembrī Ida Valentinoviča kopā ar māsu
Ženiju Konstanci aizbrauca uz Vāciju, lai tur turpinātu
tiflopedagoga gaitas. Par viņas tālāko dzīvi un darbību
ziņu nav.

Sarmīte Rozīte

Oskars Alberts Notnagels

1882. gada 15. novembrī pēc sludinājuma žurnālā «Der Blinderfreund» no Hamburgas Rīgā ieradās tiflopedagogs Oskars Alberts Notnagels un uzsāka savas pedagoga gaitas Rīgas Neredzīgo un vājredzīgo institūtā kā otrs elementārskolotājs, daloties ar Idu Valentinoviču vispārīzglītojošo priekšmetu mācīšanā un muzikālajā audzināšanā.

Direktorija vēlējās uzticēt institūta vadību vīrietim, tādēļ nolēma, sākot ar 1883. gada augustu, par iestādes vadītāju iecelt Oskaru Albertu Notnagelu.

Oskara Notnagela darbība pieaugušo neredzīgo

un vājredzīgo profesionālajā rehabilitācijā notiek no 1883. gada līdz 1906. gadam.

1883./1884. gadā pārkārto institūtā arodapmācību, pārbūvētajā saimniecības ēkā veidojot amatniecības uzņēmumu, kurā ražos sukas un kurvjus. Darbu un apmācību uzņēmumā vadīja kvalificēti meistari. Ar 1884. gadu šeit par meistaru atgriezās kādreizējais skolas audzēknis Ernests Kahūns, kurš arodu apguva Kēnigsbergas Neredzīgo institūtā.

1884. gada maijā Rīgas rātskunga R. K. Pihlava atraitne Johanna Karolīna Pihlava dāvina Neredzīgo labdarības un izglītības biedrībai savu Strazdumuižas vasarnīcu un kalpu māju, kas atradās Juglas ezera krastā 5 ha lielā teritorijā. Šajā gadā direktorija jau 28. septembrī pārcēlās uz Strazdumuižu, kuras iekārtošanai Karolīna Pihlava bez tam bija dāvinājusi vēl 2500 rubļus.

Galveno uzmanību savas darbības laikā O. Notnagels veltīja amatniecības uzņēmumam, kura attīstībā iezīmējās divi laika posmi:

— no 1888. līdz 1893. gadam, kad arodu apguva tikai institūta audzēkņi,

— no 1893. līdz 1913. gadam, kad arodu apguva institūta audzēkņi un arī pieaugušie mācekļi, kā arī darba patversmē dzīvojošie un profesiju apguvušie neredzīgie un vājredzīgie amatnieki.

O. Notnagelam izdevās realizēt K. Valdhauera un I. Valentinovičas izvirzīto ideju par pieaugušo neredzīgo profesionālo rehabilitāciju.

1887. gada beigās pieauga Kurzemes un Vidzemes guberņās dzīvojošo redzes invalīdu interese par profesijas apgūšanu Rīgas Neredzīgo un vājredzīgo institūtā, kā rezultātā strauji palielinājās pieaugušo mācekļu

un amatnieku skaits. Līdz ar to aktuāls kļuva O. Notnagela jau 1885. gadā ierosinātais priekšlikums par darba patversmes dibināšanu.

Par šādas patversmes dibināšanu Neredzīgo labdarības un izglītības biedrības direktoriya pieņēma lēmumu 1890. gada 31. oktobrī, bet šī paša gada beigās izveidoja speciālu Darba patversmes kompleksa celtniecības fondu. Vairākos rakstos O. Notnagels lūdza sabiedrības atbalstu, ziedojot naudas līdzekļus patversmes celtniecībai, iekārtošanai un uzturēšanai. Šim mērķim 1891. gadā tika nodibināts Dāmu pulciņš, kas kļuva par Neredzīgo labdarības un izglītības biedrības sastāvdaļu.

1892. gadā sākās pirmās darba patversmes ēkas celtniecība. 1893. gada 9. maijā Strazdumuižas neredzīgo iestāžu kompleksa teritorijā atklāja trešo pastāvīgo neredzīgo iestādi — pirmo Baltijā darba patversmi. Arī šo iestādi vada Oskars Notnagels. Jaunā divstāvu koka vīriešu un sieviešu kopējā dzīvojamā darbnīcu ēka var uzņemt 30 cilvēkus.

O. Notnagela vadības laikā turpināja attīstīties institūta audzēkņu mākslinieciskā pašdarbība. 1884. gada 1. augustā O. Notnagels izveido neredzīgo cilvēku kamerkori, kurā sākotnēji ir 19 dalībnieki. Šis ir vecākais koris Rīgā, un tolaik tas dzied tikai vācu valodā. Koris darbojas nepārtraukti gan Krievijas impērijas un Latvijas Republikas laikā, gan vācu un padomju okupācijas laikā, kā arī turpina savu darbību atjaunotajā Latvijas valstī. Kora mērķus un uzdevumus viņš formulēja šādos punktos:

- celt institūta vokālās mākslas kvalitāti un kultūru;
- propagandēt plašās sabiedrības aprindās neredzīgo rehabilitācijas norisi;
- sagādāt līdzekļus institūta, amatniecības uzņēmumu-

ma un darba patversmes uzturēšanai un tālākai attīstīšanai.

1901. gadā institūtā mācījās tikai 9 skolēni, bet darba patversmē dzīvoja un strādāja 48 mācekļi un amatnieki. Tādēļ ar 1901. gadu institūts kļuva par darba patversmes piedēkli un tāds palika līdz pat 1945. gadam.

1902. gadā O. Notnagela vadībā ar Braila raksta iespiedmašīnu iespiež vairākas neliela apjoma grāmatīņas neredzīgo iestāžu bibliotēkai.

1903. gada aprīlī O. Notnagels no esošajiem neredzīgo iestāžu pūtēju kvartetiem un diviem muzikantiem izveido pūtēju orķestri. Neredzīgo iestādēs norit spraiga un daudzpusīga pašdarbība un kultūras darba pasākumi patversmnieku sabiedriskai un sadzīvīskai izglītošanai.

1905. gada Krievijas un Japānas kara turpināšanās un revolucionārās situācijas pastiprināšanās arvien vairāk ietekmē Rīgas neredzīgo iestāžu ekonomisko stāvokli un sadzīves līmeni. 1905. gada 20. maijā Neredzīgo labdarības un izglītības biedrības direktorijas priekšsēdis Dr. med. I. Stafenhāgens biedrības ģenerālsapulcē aicināja īstenot O. Notnagela 1899. gada 31. decembrī izvirzīto ideju par darba patversmes Veco ļaužu nama celtniecību.

1906. gada 12. maijā latviešu laikraksts «Balsis» informē, ka darba patversmē Rīgā, Ropažu ielā 40, uzņem pieaugušos neredzīgos un vājredzīgos bezmaksas aprūpē. Patversmē dzīvo un strādā 31 cilvēks.

Oskars Notnagels 1906. gada 15. augustā veselības dēļ darbību Rīgas neredzīgo iestādēs pārtrauc. 1907. gada 21. jūlijā nomirst lielais humānists Oskars Alberts Notnagels.

Sarmīte Rozīte

Pauls Eihe un Alberts Rutkis

1922. gada 1. martā par pedagogu Rīgas Neredzīgo un vājredzīgo institūtā sāka strādāt Alberts Rutkis. 15. jūlijā par pedagogu sāka strādāt arī Pauls Eihe, kuru augustā iecēla par institūta vadītāju. Septembrī Pauls Eihe un Alberts Rutkis izstrādāja Braila rakstu latviešu valodas burtiem, kas ļautu turpmāk Latvijas neredzīgiem cilvēkiem apgūt zināšanas dzimtajā valodā.

Te radās iespēja turpināt Rīgas Neredzīgo un vājredzīgo institūta bibliotēkas papildināšanu ar Braila rakstā pārrakstītajām grāmatām latviešu valodā. Tolaik no 700 grāmatām tikai 32 bija pieejamas latviešu valodā.

Grāmatu pārrakstīšanā tika iesaistīti apmēram 30 apmācīto inteliģento bezdarbnieku.

Grāmatu pārrakstīšana neredzīgajiem turpinājās arī 1930.-tajos gados. Pārrakstīto grāmatu skaits krasi samazinājās 1940.-tajos gados, bet pēc Otrā Pasaules kara grāmatu pārrakstīšana Braila rakstā atkal atsākās.

Sarmīte Rozīte

Gundega Koziola

Gundega Koziola dzimusi 1934. gada 23. februārī Bērzē ļoti aukstā ziemas dienā. Tur viņa ar ģimeni nodzīvoja pirmos septiņus dzīves gadus, pēc tam pārcēlās uz dzīvi Slampē, kur pabeidza 3. klasi, lai atkal atgrieztos dzimtajā ciemā mājās «Auziņās» (tās atradās tikai vienu km no Kārļa Ulmaņa dzimtajām mājām «Pikšām»). Ceļš uz skolu bija grūts, jo tilts pār Bēzres upi tika uzspridzināts. Bet Gundega pāri upei gāja, ar vienu roku pieturoties pie alkšņu zariem. 8. klasi Gundegai nācās pabeigt Bārbelē, Bauskas rajonā. Jau tolaik Gundega zināja, ka vēlas strādāt par skolotāju, tādēļ vēlāk izvēlējās

mācīties Rīgas Pirmskolas darbinieku četrgadīgajā pedagoģiskajā skolā. Uz Rīgu viņa devās viena, tur dzīvoja viņas vecaistēvs, kurš palīdzēja iestāties šajā skolā. Gundega dzīvoja kopmītnēs un centīgi mācījās, lai saņemtu stipendiju un samaksātu gan par mācībām, gan kopmītnēm.

1953. gadā pēc skolas beigšanas Gundega saņēma norīkojumu strādāt 8. vidusskolā par pionieru vadītāju un sākumskolas skolotāju. Gundega bija sportiska jaunieze. Kādās skolotāju volejbola sacensībās viņu bija ievērojis neredzīgo bērnu skolas skolotājs, kurš uzaicināja viņu mainīt darbavietu.

Un tā 1956. gadā Gundega sāka strādāt Rīgas Neredzīgo bērnu vidusskolā. Viņa atceras, ka tad skolēnu bijis maz, visi satilpa šajās nelielajās telpās, kurās viss bijis uz vietas — gan mācību telpas un ēdamtelpa, gan aktu un sporta zāle.

Visi ļoti gaidīja jauno skolas ēku, kuru atklāja 1960. gadā. Tad arī mainīja skolas nosaukumu — Rīgas Vājredzīgo un neredzīgo bērnu internātskola. Skolotāja atceras, kā pirms atklāšanas visi tīrīja un posa, kā mazgāja būvniecības laikā notraipītos ēkas ķieģeļus.

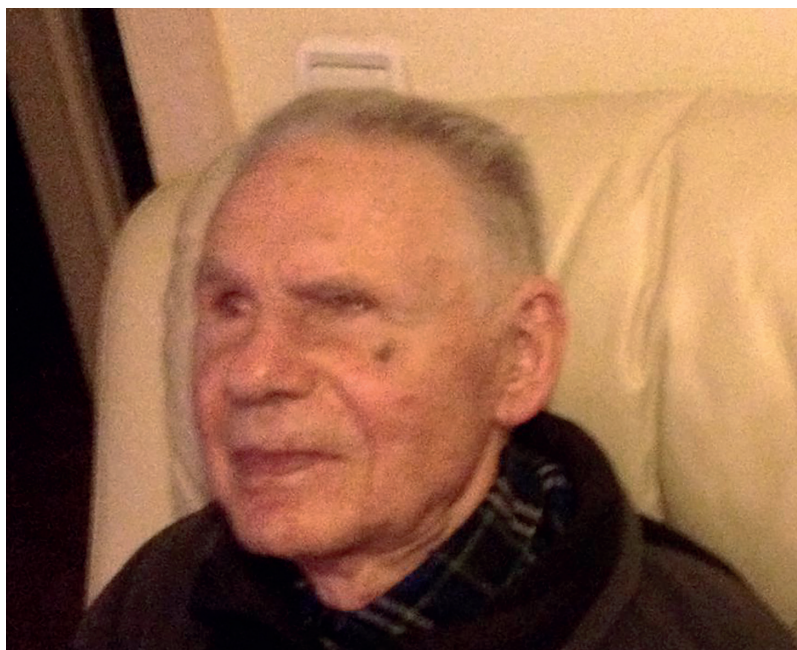
Skolotājai Gundegai, sākot strādāt šajā skolā, nebija nekādu zināšanu par neredzīgu bērnu apmācību, bet viņai bija laba darba audzinātāja — Aina Krastiņšone. No 1960. gada skolotāja mācīja bērnus līdz 4. klasei, vēlāk paliekot kopā tikai ar pirmklasniekiem.

Skolotāja atceras, ka tolaik bērni nākuši uz skolu nesagatavoti mācībām un katram bija jāpielāgo individuāls apmācību process. Bijuši vairāki gadījumi, kad bija jāmeklē bērnu vecāki, jo tie nebrauca skolēniem pakal. Tajā laikā visi mācījās latviešu valodā.

Laikam ritot, mainījās iekārtas, un skolēniem agrāk mācītie teksti bija novecojuši. Visā valstī mainījās mācību grāmatas, un parastā ābece, kas tika pārveidota Braila rakstā, nebija izmantojama. Tādēļ skolotāja Gundega Koziola uzņēmās izveidot jaunu ābeci Braila rakstā, lai atvieglotu neredzīgo skolēnu mācību procesu. Ābece pamatā vispirms bija burtu apgūšana, un tikai pēc tam varēja iekļaut tekstus no redzīgo raksta ābece. Gundegas Koziolas izveidotā ābece ir tik pārdomāta un piemērota neredzīgo bērnu apmācībai, ka to joprojām izmanto neredzīgo bērnu lasīšanas un rakstīšanas mācīšanai.

1970. gadā Gundega Koziola pārgāja strādāt uz Centrālo republikānisko neredzīgo raksta bibliotēkas Skaņu ierakstu studiju par redaktori, vēlāk kļuva par studijas vadītāju. Kad dēls Viesturs paaugās, skolotāja atgriezās skolā, kurā strādāja līdz pat 2001. gadam. Viņa skolai veltījusi 45 darba gadus.

Skolotāja Gundega Koziola strādāja radoši un mērķtiecīgi, izvirzīja pamatotas, taču stingras prasības ikvienam skolēnam darba pienākumu veikšanai, cienīja skolēnu kā radošu personību, kurš dzīvo pasaulē, kurā viss atrodas savstarpējā mijiedarbībā.

Sarmīte Rozīte

Aivars Lorencs

Aivars Lorencs dzimis 1933. gada 7. decembrī Ventspils apriņķa Dundagas pagasta Ušu ciemā zvejnieku ģimenē. 1941. gada rudenī Aivars sāka mācīties Kolkas pamatskolā. Skolotāja Marija Neilande uzklausa zēnu un atzina, ka puikam esot viegla galva. Šis pareģojums izrādījies pareizs, skolotāji ar Aivaru bijuši apmierināti. Tikai viena vaina — zēns izrādījies liels palaidnieks. Skolotāja Neilande priecājusies, ka zēnam ir dzīva, spilgta iztēle ar raksturīgām šī vecuma bērniem neapvaldītās fantāzijas iezīmēm.

1944. gada rudenī, kad Sarkanās armijas trieciena

rezultātā vācu armija strauji atkāpās, Lorenci pārvācās uz Dundagas pusi pie paziņām. Pagāja ziema, beidzās karš, un ģimene varēja atgriezties mājās, bet tur izskatījās pavisam savādi. Puikas dedzīgi noņēmās ar kara trofeju izpēti.

Un tad tas notika! Bija 1945. gada augusts. Tēvs no rīta izbrauca jūrā, vecāmāte aizbrauca uz Dundagu, lai tirgotu zivis. Zēns no jūrmalas pārnesa granātas detonatoru, ko līdz tēva pārbraukšanai vajadzēja izjaukt. Tas līdz šim bija darīts vairākkārt, tikai šoreiz traucēja steiga — Aivars darbojās ar detonatoru, paņēma āmuru un nedaudz uzsita pa kapsulu... Vienu vienīgu reizi. Aizritēja tikai kāda tūkstošdaļa sekundes, līdz liesma un šķembas sasniedza acis un ķermeni.

1945./1946. mācību gads pagāja bez skolas. 1946. gada rudenī Aivaram sākās jauna dzīve — mācības Neredzīgo vidusskolā Rīgā. Gāja gadi. Aivars mācījās labi. Būdams 10. klases skolnieks, Aivars lūdza skolas vadību ļaut kā eksternim kārtot eksāmenus par 11. klasi. Tā 1953. gadā viņš beidza Rīgas 2. neklātieņu vidusskolu. Šajā laikā Aivara dzīvē notiek negaidīts pavērsiens — līdz šim tuvinieki nenovērtēja Aivara intelektuālās spējas, uzskatīja viņu par nepilnvērtīgu darba darītāju. Un te no mājas uz māju ceļo avīze «Padomju Jaunatne» ar Ē. Vilka rakstu «Lielums» par Aivaru Lorencu. No šī brīža attieksme pret nākamo zinātnieku mainās.

Aivaru interesē fizika, tomēr viņš nolemj studēt matemātiku. Ir sāpīgi un grūti pieņemt šo lēmumu, taču jaunieš saprot, ka būs neiespējami veikt neskaitāmus praktiskos eksperimentus fizikā. Arī matemātikā būs zināmi šķēršļi un grūtības, bet Aivars ir pārliecināts par

savu gribu, izturību un pacietību to pārvarēšanā.

1953. gada rudenī Aivars Lorencs iestājās LVU Fizikas un matemātikas fakultātes Matemātikas nodaļā. Bezgala grūti bija atrast cilvēku, kurš spētu lasīt priekšā specifisko zinātnisko literatūru. Par samaksu apmēram 10 gados, kaut arī neregulāri, lasītāja bija Berta Smiļģe. Nebija viegli sakrāt šo summu, taču bez atlīdzības neviens to nedarīja. Šī pastāvīgā atkarība dažkārt neļāva nokārtot eksāmenus laikā, jo nebija cilvēka, kurš palīdzētu sagatavoties pietiekami labi. Ja Lorencs nebija eksāmenam sagatavojies labi, viņš vienkārši negāja uz to. Ja bija iespēja sagatavoties, kārtoja eksāmenus pirms termiņa. Tā 2. kursā, ejot uz eksāmenu, Aivars netīši iekrīt lūkā jeb pagrabā un stipri savaino kāju, tomēr ierodas uz eksāmenu, kurš jau bija beidzies. Satiekot pasniedzēju, viņš lūdz pieņemt eksāmenu, noklusējot īsto kavējuma iemeslu. Kāpēc? Lorencs negribēja, lai viņu žēlo.

Pēc šī negadījuma Aivara dzīvē iestājas zināma krīze — viņš sāk apšaubīt savu izvēli, nav īstas pārliecības, vai pietiks izturības sekmīgi pabeigt studijas. Viņš apzinās, ka nav neviena, uz kuru varētu paļauties. Tieši tagad ir vajadzība redzēt sevi saprastu, lielas slāpes pēc palīdzības, taču arī pats Lorencs ir noslēgts, atturīgs, slēpj no apkārtējiem notiekošo savā dvēselē. Viņa iekšējā pasaulē mitinās stūrgalvīga patstāvība, kuru Lorencs ir attīstījis un izkojis visu mūžu. Personīgā drosme un griba palīdz atbildēt uz lielāko dzīves jautājumu: «Vai tu izturēsi? Vai varēsi palikt uzticīgs savam mērķim?» Bez izturības, šīs vissvarīgākās īpašības, arī izcilas spējas, laba izglītība, pat ģēnija spējas var būt veltīgas. Jā, Lorencam ir stiprs raksturs, arī šai neveiksmei jātiek pāri.

Lekcijas Lorencs pierakstīja Braila rakstā, tas ir četras

reizes lēnāk. Tā kā matemātikā studenti iztika ar piezīmēm, tad Lorencam bija krietni jāpaļaujas uz savu atmiņu. Pēc augstskolas beigšanas Aivars Lorencs nolēma specializēties abstraktajā algebrā, kas saistīta ar elementārajām daļiņām un kurai ir plašs pielietojums modernajā fizikā. Lorencs rokās nonāk Holandes zinātnieka Van der Vardena darbs «Mūsdienu algebra», klasiska abstraktās algebras monogrāfija. Lorencam iesaka kandidāta disertācijas vadītāju meklēt Maskavā un, protams, tur arī to aizstāvēt. Latvijā tajā laikā vēl tikko sākās kibernetisko ideju sensāciju laiks.

Lorencs zināja, ka, iestājoties aspirantūrā Maskavā, vajag kaut ko zināt no šīs Van der Vardena grāmatas. Bet laika bija maz, problēmas ar lasīšanu, un grāmata netika pietiekami izpētīta. Komisija novērtēja Lorencs diplomdarbu ļoti augsti, bet abstraktajā algebrā viņš saņēma neapmierinošu atzīmi tieši par tiem jautājumiem, kas bija izklāstīti Van der Vardena grāmatā. Lorencs atgriezās Rīgā. Visu labi pārdomājis, saprata, ka ne jau matemātiku viņš nesaprot — viņš nebija zinājis to, kas jāzina. Viņš nolēma, ka tā šī lieta atstāta netiks.

Tā pagāja rudens, pienāca 1959. gads. Janvārī Lorencs saņēma uzaicinājumu no Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Fizikas institūta darbinieka docenta E. Āriņa strādāt viņa vadītajā matemātiķu grupā par jaunāko zinātnisko līdzstrādnieku. Šī grupa strādāja pie programēšanas un citiem kibernetikas jautājumiem. Noformējot dokumentus, Lorencs sastopas ar neizpratni un neuzticību — kā gan neredzīgs cilvēks varēs šeit strādāt?

Lorencs pierādīja, ka spēj tikt galā ar saviem pienākumiem. Viņa pētāmais lauks — kā mašīna modelē jēdzienus veidošanās procesus.

Tajā pašā laikā viņš turpināja abstraktās algebras studijas, lai iestātos aspirantūrā. Lai sagatavotos eksāmeņiem, apgūtu komplicētās teorijas, piemēram, izlasītu S. Klīnija grāmatu «Ievads matemātikā», kas būtībā ir ievads matemātiskajā loģikā, bija vajadzīga kvalificēta palīdzība. Nācās pašam algot sekretāru. 1964. gadā Lorencs patstāvīgi pabeidza doktora kandidāta disertāciju.

1969. gadā viņš tika ievēlēts par institūta Diskrētās matemātikas laboratorijas vadītāju. Pēc pāris gadiem Lorencs uzrakstīja iesniegumu ar lūgumu atbrīvot viņu no šiem pienākumiem, jo uzskatīja, ka viņam nepietiek organizatoriskās apķērības, lai vadītu laboratoriju tādā līmenī, kādā pats bija iecerējis.

Viņš sāka strādāt par vecāko zinātnisko līdzstrādnieku institūta Galīgo automātu nodaļas Automātu analīzes laboratorijā un turpināja darbu pie doktora disertācijas. Pēc tam A. Lorencs strādāja LVU Fizikas un matemātikas fakultātes Matemātiskās analīzes katedrā.

Disertācijas aizstāvēšanā radās sarežģījumi — bija grūti atrast cilvēku, kurš spētu iedziļināties un pilnībā izprast oriģinālo jaunumu. Pirmajā variantā disertācijai bija divas daļas — tehniskais risinājums un matemātiskais pamatojums. Tehnisko risinājumu saprata inženieris, kurš nesaprata matemātisko pusi. Savukārt matemātisko pusi saprata vērtētājs, matemātiķis, kurš nespēja iedziļināties tehniskajā risinājumā. Rezultātā disertācija netika pielaista aizstāvēšanai. Lorencs pieņēma lēmumu nopietni un centīgi strādāt tālāk, jo uz spēles bija likta visa viņa nākotne.

Nepilnu četru gadu laikā Lorencs uzrakstīja otru doktora disertāciju, kurā viņš klasiskās matemātikas valodā izteica citus konstruktīvus risinājumus. Tā tulkota daudzās

valodās un atzinīgi novērtēta zinātnieku aprindās.

Ar stabilu dzīves skatījumu un neizsīkstošu optimismu Lorenca visnotaļ apbrīnojamo personību, manuprāt, ideāli papildināja viņa kundze Valija. Dzīvesbiedre strādāja Strazdumuižas internātskolā vājredzīgiem un neredzīgiem bērniem par vēstures skolotāju, ilgus gadus bija mācību pārzine. Viņas pedagoga talants ir novērtēts ar Triju Zvaigžņu ordeni. Jaunākais dēls Kamils kā galveno atzīmē tēva mērķtiecību, salīdzina viņu ar vikingu neatkarīgo dabu un vēlmi tiekties uz jaunām uzvarām. Kamils ir jūrnieks, un, pārbraucot mājās, viņš gaidījis tēva izsmelošo stāstījumu par Latvijā notikušo prombūtnes laikā. Ar tēvu varot runāt par jebkuru tēmu.

Aivars Lorencs bija zinātnieks, matemātiķis, kura pētījumi guvuši ievēriību un atzinību tālu aiz Latvijas robežām. Viņš ir vienīgais šāda mēroga neredzīgs zinātnieks visā Latvijas vēsturē. Lai to panāktu, vajag izcilu prātu, izgudrotāja talantu un sūru, smagu darbu. Aivars Lorencs ir habilitētais matemātikas zinātņu doktors, LU profesors. A. Lorencam ir ap 80 zinātnisko darbu publikāciju. Par viņa publikācijām interesējas starptautiski zinātniskie žurnāli. Viņš ir sarakstījis sešas zinātniskās grāmatas. Viena no tām — «Konstruktīvās varbūtisko automātu teorijas elementi» — tulkota angļu valodā. Par to Latvijā un ārzemēs interesējas teorētiķi un praktiķi. Profesors A. Lorencs domāja arī par studentiem, un 1993. gadā izdota mācību grāmata «Automātu kontrole un diagnostika».

A. Lorenca zinātnieka vārds ir iekļauts Latvijas Padomju enciklopēdijas 6. sējumā. Viņa kā latviešu zinātnieka biogrāfija lasāma arī Starptautiskajā Intelektuāļu vārdnīcas 8. sējumā. Amerikas Savienoto valstu Biogrāfiju institūts katru gadu izcilām personībām piešķir goda

nosaukumu «Gada cilvēks» par sevišķiem nopelniem profesionālās un sabiedriskās darbības jomā. Šo goda nosaukumu un tam atbilstošo Zelta medaļu 1995. gadā saņēma arī Aivars Lorencs.

Tas ir liels gods mūsu mazajai Latvijai, ka mums ir tik izcils un slavens zinātnieks, profesors un matemātiķis — Aivars Lorencs!

Aivara Lorenca dzīves gājums apstājās 2017. gada 10. oktobrī.

Sarmīte Rozīte

Vladislavs Šantars

Skolotājs Vladislavs Šantars dzimis 1936. gada 16. maijā. 1945. gadā iestājās Grenču septiņgadīgajā skolā, kuru pabeidza 1952. gadā. Strazdumuižas internātskolā sāka strādāt 1964. gadā. 1969. gadā beidza Rīgas Politehniskā institūta Enerģētikas fakultāti. Darba gados Strazdumuižas internātskolā pilnībā apguvis neredzīgu un vājredzīgu bērnu mācību un audzināšanas metodiku un izveidojies par vienu no pieredzes bagātākajiem matemātikas skolotājiem, kuri strādā ar redzes invalīdiem.

Vladislavs Šantars no 1976. gada ilgstoši vadījis skolas Fizikas un matemātikas metodisko komisiju, cenšoties

ieviest jaunākās atziņas un padarot tās vispusīgas un mērķtiecīgas. Skolēniem regulāri organizēja matemātikas nedēļas un vakarus.

Vladislavs Šantars vairākus gadus kolektīvā veica arodbiedrības Revīzijas komisijas priekšsēdētāja pienākumus.

Viens no sporta veidiem, kurā vājredzīgi un neredzīgi bērni var sacensties ar saviem vienaudžiem bez redzes problēmām, ir galda spēles. Jau 1960.-tajos gados skolā izveidojās laba šahistu komanda. No 1980. gada šaha spēle atsākās ar jaunu degsmi, tie bija jaunāko klašu skolēni, ar kuriem V. Šantars uzsāka ābece mācību šahā un dambretē. Šaha un dambretes sacensības V. Šantara vadībā notika Grodņā, Beļcos, Šklovā, Kijevā, Kislovodskā, Viļņā, Kauņā un Baltkrievijā.

Skolotājs Šantars vienmēr bijis darbā rūpīgs, stingrs un prasīgs pret skolēniem un sevi. Matemātikas mācīšanu skolotājs saista ar praktisko dzīvi, prot ieinteresēt vairākumu skolēnu, iemācot loģiski domāt, patstāvīgi veidot spriedumus, kā arī izveidot audzēkņos labas patstāvīgā darba iemaņas. Skolotāja matemātikas stundas bija metodiski daudzveidīgas, īpaši skolēnu apmācībai Braila rakstā. Viņš daudz pūļu veltīja darbam ar bērniem, kuriem ir vairāki veselības traucējumi, un tādiem bērniem, kuri skolu var apmeklēt tikai periodiski.

Skolotājam raksturīga iezīme — iemācīt skolēnus apzinīgi apgūt matemātiku, veidot loģisku domāšanu. Stundās laba disciplīna. Viņa audzēkņi, turpinot mācības citās skolās, izceļas ar labām zināšanām matemātikā.

Skolotājs V. Šantars strādāja radoši un mērķtiecīgi, izvirzīja pamatotas, saprotamas, bet stingras prasības visiem skolēniem darba pienākumu veikšanai un patstāvības

veidošanai. V. Šantaram, strādājot skolā, bija izveidojies labs kontakts ar skolēniem un vecākiem. Darba kolēģi skolotāju Vladislavu Šantaru cienīja, viņš bija atsaucīgs, izpalīdzīgs, piedalījās skolas sabiedriskās dzīves pasākumos. Nekad neatteica padomu jaunākiem kolēģiem.

Darba gaitas pēc 52 gadiem Strazdumuižas internātvidusskolā — attīstības centrā vājredzīgiem un neredzīgiem bērniem Vladislavs Šantars beidza 2016. gadā.

Sarmīte Rozīte

Ligita Ģeida

Ligita Ģeida dzimusi 1968. gada 1. aprīlī. Astoņu klašu izglītību ieguvusi Daugavpils rajona Bebrenes vidusskolā (1976. — 1983.), tad iestājās Rīgas 3. internātskolā, kuru pabeidza 1986. gadā. 1991. gadā beidza Krievijas Valsts Hercena pedagoģijas universitātes Defektoloģijas fakultātes Tiflopedagoģijas nodaļu. No 1991. gada strādā Rīgas Vājredzīgo un neredzīgo bērnu internātskolā par skolotāju, no 1997. gada (kad skola jau iegūst jaunu statusu — attīstības centrs vājredzīgiem un neredzīgiem bērniem) — par direktora vietnieci metodiskajā darbā, bet no 2007. gada — par šīs skolas direktori.

1996. gadā L. Ģeida mācījās ASV, kur apguva cilvēku ar redzes problēmām mobilitātes un orientēšanās jautājumu risināšanu un bērnu ar redzes un kompleksiem traucējumiem mācību procesa organizācijas specifiskos jautājumus. L. Ģeidas vadībā notiek skolas jauno pedagogu izglītošana Latvijas Universitātē par speciālajiem tiflopedagoģijas jautājumiem un studentu prakses tiflopedagoģijā organizēšana.

2001. gadā L. Ģeida ieguvusi pedagoģijas maģistra grādu LU Pedagoģijas un psiholoģijas institūtā. 2004. gadā ieguvusi LU Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātes Pieaugušo pedagoģiskās izglītības centrā pamatskolas angļu valodas skolotājas kvalifikāciju.

L. Ģeida ir viena no vadošiem un kompetentiem speciālistiem Latvijas skolu pedagogu sagatavošanā darbam ar bērniem, kuriem ir nopietni redzes un kompleksie traucējumi.

Daudz laika un enerģijas direktore velta skolas darbības organizēšanai un plānošanai, meklē un realizē sadarbības iespējas ar Saeimas Izglītības komisijas deputātiem un Izglītības un zinātnes ministrijas speciālistiem. L. Ģeida aktīvi sadarbojas ar organizācijām, kuras strādā ar cilvēkiem, kuriem ir redzes traucējumi.

No 2000. gada viņa ir Starptautiskās personu ar redzes traucējumiem izglītošanas padomes (ICEVI) darbu koordinatore Latvijā, kā arī organizē un līdzdarbojas daudzos starptautiskos projektos.

Viņas vadībā Latvijā regulāri notiek semināri un konsultācijas vispārizglītojošo skolu pedagogiem, pirmskolas un citām izglītības iestādēm, kuras savā darbā saskaras ar bērniem, kuriem ir nopietni redzes traucējumi. L. Ģeidas lekcijas ir svarīgs posms vājredzīgu un

neredzīgu bērnu izglītības organizēšanā Latvijā. Ar savām zināšanām un padomu atbalsta, rosina un uzklausu jebkuru speciālistu, kurš saskaras ar šādiem cilvēkiem.

Ligita Ģeida angļu valodas stundas vada radoši un mērķtiecīgi, balstoties uz katra skolēna personības, rakstura un veselības individuālu izpēti. Labi apguvusi bērnu ar redzes traucējumiem mācību un audzināšanas metodes, rosina drosmīgāk variēt darba veidus, pārkāpjot ierastā darbības veida robežas, saistot svešvalodas problēmu risinājuma metodes ar skolēnu problēmu risinājumiem dzīvē.

2008. gadā pēc L. Ģeidas iniciatīvas skolā tika atvērta pirmās klases bērniem ar redzes un kompleksiem traucējumiem, kas kļuva par būtisku atbalstu šo bērnu attīstības veicināšanai un viņu ģimenēm ikdienas dzīves organizēšanai.

Ligita Ģeida sadarbībā ar Bērnu slimnīcas Acu slimību klīniku 1998. gadā uzsāka sniegt agrīnu atbalstu bērniem un ģimenēm, organizējot vasaras nometnes agrīnā un pirmsskolas vecuma bērniem, kā arī sniedzot individuālas konsultācijas.

Pēc L. Ģeidas iniciatīvas notika pirmā agrīnās rehabilitācijas programma 2014. gada jūnijā, kuru tagad skola organizē divreiz gadā — trīs dienas pirms skolēnu rudens un pavasara brīvdienām. Programmas laikā vecākiem tiek nodrošināta arī psiholoģiska un emocionāla palīdzība, kā arī vecāki saņem informāciju par sociālo dienestu un rehabilitācijas centru sniegtajām iespējām un citiem atbalsta pasākumiem vājredzīgiem un neredzīgiem pirmsskolas bērniem.

Patī Ligita Ģeida nepārtraukti iesaistās vājredzīgu, neredzīgu un bērnu ar kompleksiem traucējumiem un

viņu tuvinieku konsultēšanā kā programmas ietvaros, tā ikdienā, tādējādi veicinot sekmīgu šo bērnu iekļaušanos vispārējās izglītības mācību procesā un sabiedrībā kopumā. Kolektīvā direktore ir aktīva, atsaucīga, apveltīta ar iztēli, viņas stils ir aizraujošs. Spēj personīgās intereses pakļaut kolektīvajām, ir īpaši prasīga pret sevi.

Ligitas Ģeidas laikā skola iegūst savu nākamo jauno nosaukumu, kas piešķirts no 2019. gada 1. augusta: Rīgas Strazdumuižas vidusskola — attīstības centrs.

Trešā nodaļa

PERSONĪBAS SPORTĀ

Uzvar ne ārēji apstākļi, bet varoņa gars;
tas tos apstākļus izlieto sev par labu.

Rainis

**SPORTISTI
MEDAĻNIEKI
SPORTA SKOLOTĀJI**

Artūrs Būda

Armands Ližbovskis

Armands dzimis 1968. gada 18. novembrī. Mūsdienā Latvijā šis datums ir svētku diena, plīvo karogi un skan salūta dārdi, bet Armānda bērnībā ģimene viņa dzimšanas dienu svinēja ar lielu piesardzību — lai tik padomju režīmu uzraugošās institūcijas vai vienkārši kaimiņi nepadomātu, ka tiek atzīmēta Latvijas Republikas proklamēšanas diena. Svinēt dzimšanas dienas nevienam aizliegt nevarēja, tādējādi tās aizsegā vienmēr arī pieminēja Latvijas valsts dibināšanu. Tas jo īpaši svarīgi bija Armānda tēva brālim, kurš par «buržuāziskās» Latvijas propagandēšanu padomju izsūtījumā bija pavadījis vairākus gadus.

Armands ir dzimis Rīgā, un viņa bērnība un pusaudža gadi pagāja Grīziņkalna rajonā. Tā nu bijis īstens Grīziņkalna puika. Ne velti Armanda iecienītākā grāmata bija Jāņa Grīziņa sarakstītā «Vārnu ielas republika». Arī pēc šīs grāmatas motīviem uzņemto filmu vēl joprojām skatoties ar lielu aizrautību. Visas viņa bērnības aktivitātes sākās mājas pagalmā, kurā spēlējuši «kariņus», tad tās pārcēlās uz Grīziņkalna parku, kur ziemās slēpojis un braucis no kalna ar ragavām, vēlāk jau uz blakus esošo «Daugavas» stadionu, kad iestājies vieglatlētikas grupā pie trenera P. Brūvera. Šis stadions bija viena no galvenajām treniņu vietām tālākajā Armanda sporta dzīvē.

Strazdumuižas skolā Armands ieguvis pamatskolas un vidusskolas izglītību. Skolas laiku atceroties ar pozitīvām atmiņām, jo mācību procesu vadīja tādi pedagogi kā V. Kalniņa, A. Štrāle, V. Vīksna un daudzi citi, bet skolas sporta dzīvi vadīja skolotāji A. Lutkevics un M. Zēberga. Tieši viņu vadībā pārstāvējuši skolu dažādu tā laika padomju republiku sacensībās.

Vieglatlētikai pievērsies tādēļ, ka tā vislabāk padevās. It īpaši sprinta disciplīnas 100 un 200 metru distancēs, bet tas, protams, ir nepieciešams tāllēkšanai. Lai nodrošinātu labu rezultātu, ir vajadzīgs labs, ātrs ieskrējienis. Tā Armands gan skolas mērogā, gan arī vēlāk «Daugavas» stadionā sāka specializēties tieši tāllēkšanai. Trenēšanās prieku un motivāciju deva gandarījums par sasniegtajiem rezultātiem, kā arī labā fiziskā sagatavotība un pašsajūta.

Nepieciešamība pēc fiziskās slodzes un aktīva dzīvesveida ir saglabājusies vēl šodien, tā izveidojusies par neatņemamu Armanda dzīves sastāvdaļu. Joprojām skrienot krosus, daudz nodarbinot savu ķermeni

ar dažādiem vingrinājumiem. Ja iespējams, braucot ar divriteni.

Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas sportisti ieguva tiesības piedalīties olimpiskajās un paralimpiskajās spēlēs, bet bija jāizpilda Starptautiskās Paralimpiskās komitejas noteiktie normatīvi attiecīgajā sporta disciplīnā. 1992. gada paralimpiskajām spēlēm Barselonā kvalificējās divi sportisti: Armands no Latvijas Neredzīgo sporta savienības un Aldis Šūpulnieks no Kustību traucējumu federācijas. Arī 1996. gadā izdevās izpildīt noteiktos normatīvus un pārstāvēt Latviju Atlantas paralimpiskajās spēlēs ASV. Jāsaka gan, ka godalgotas vietas no Latvijas neviens neieguva, toties ieguva labu pieredzi un izpratni, kā funkcionē sporta dzīve citviet. Tas lieti noderēja, gatavojoties 2000. gada spēlēm Sidnejā, Austrālijā, kur treniņa procesam veltīta maksimāla uzmanība un enerģija. Arī finansiālais atbalsts no valsts palīdzēja izmantot telpas «Daugavas» stadionā, rīkot treniņu nometnes un piesaistīt kvalificētus trenerus, piemēram, U. Kurzemnieku. Šīs pūles atmaksājās un deva rezultātu — tika izcīnīta bronzas medaļa tāllēkšanas disciplīnā.

Jāsaka, ka visās olimpisko spēļu vietās tiek radīti maksimāli ērti treniņu un sadzīves apstākļi, tādi, lai sportisti varētu trenēties un gatavoties savai sacensību dienai un sniegt visaugstāko rezultātu.

Saikne ar Latviju spēļu laikā tika uzturēta nepārtraukti gan radnieku, gan sporta organizāciju līmenī. Pēc medaļas iegūšanas par to jau uzreiz zināja Latvijā un nākamajā dienā varēja lasīt arī sporta ziņās. Protams, pēc atgriešanās atpakaļ bija vairākas intervijas par iespaidiem, treniņu gaitu un emocijām.

Neapšaubāmi, ka paralimpiskais sports ir atbalstāms

un līdzvērtīgi pielīdzināms olimpiskajai kustībai. Neviena cilvēks nav vainīgs, ja piedzimis ar fizisku vai garīgu nepilnību vai dzīves laikā ieguvis nelabojamu fizisku defektu. No tā neesam pasargāts neviens. Mēs visi gribam dzīvot pilnvērtīgu dzīvi. Armands domā, ka lielākā daļa pasaules to jau saprot. Arī Latvijā šodien šī izpratne ir ar daudz augstāku kvalitāti nekā 1992. gadā, kad risinājām birokrātiskus jautājumus par braucienu uz Barselonu.

Bez vieglatlētikas Armands kādu laiku bija oficiāli iestājies džudo cīņas skolā, bet aprūkās laika visam, un pēc gada to pameta.

Ārpus sporta aktuālas bija mācības LU Juridiskajā fakultātē un darbs sadzīves līdzekļu iegūšanai. Diemžēl augstskolā Armands pabeidza tikai trīs kursus, jo bija ģimenes pieaugums, iztikas līdzekļi nelieli, naudas mācībām nepietiekoši. Sācis strādāt Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas Juridiskajā departamentā par vecāko referentu. Esot arī izmēģinājis spēkus Rīgas 93. vidusskolā par skolotāju, bet tad uz trim gadiem pārcēlies uz dzīvi Apvienotajā Karalistē. Atgriežoties atpakaļ, nejauši ieraudzījis AS «Lido» Personāla daļas darba sludinājumu. Strādājot tur vēl joprojām, tikai Vācijas filiālē.

Armands ir pagodināts par LNSS novērtējumu un nominēšanu iekļaušanai grāmatas «Klusie vēstures veidotāji» saturā. Zina, ka ar savu piemēru var motivēt pozitīvi rīkoties gan savus līdzcilvēkus, gan jaunākās paaudzes.

Artūrs Būda

Māris Kaušelis

Māris dzimis 1946. gada 3. oktobrī Jelgavas novada Vircavas ciematā. Pirmais, ko Māris atceras no bērnības gadiem, ir sākotnējā pārcelšanās uz Auci, kur spilgti atmiņā palikusi Auces dzelzceļa stacija. Vēlāk ar ģimeni pārcēlies uz Baldoni, kur pabeidzis vidusskolu un nodzīvojis 19 gadus. Mātei esot bijis viegli ar Māra audzināšanu, jo mazais puika pēc skolas atradies vai nu stadionā, vai pagalmā, dzenājot futbolbumbu un rokasbumbu. Ar kaimiņu puikām tika rīkotas savstarpējās pagalmu sacensības. Skolas laikā Mārim patika arī soļošana.

Rīgas Pārtikas rūpniecības tehnoloģijas institūtā

Māris apguva profesiju — iekārtu mehāniķis. Pirmo darba pieredzi guvis Baldones sanatorijā, strādājot par ārstnieciskās fizikultūras metodistu. Neskatoties uz to, ka saņēmis labu algu, tālākas perspektīvas viņš sanatorijā nesaskatīja. 1970. gadā Māris pārcēlās uz Talsu novada Vandzenes pagastu, lai vietējā vidusskolā strādātu par fizikultūras skolotāju. Māris atceras, ka nekad neesot atļāvis skolas sporta izlases skolēniem sporta stundās ielikt divnieku, arī, ja tas bija pelnīts.

Nākamā «pietura» — Ogres novada Birzgales pagasta astoņgadīgā skola. No tā laika Mārim spilgti palicis prātā, ka skolai neesot bijusi sava sporta zāle un nodarbības notikušas speciālā vietā, kuru sauca par «sarkano stūrīti». Nonācis Rīgā, Māris strādājis Radio rūpnīcas cehā un vadījis tā laika spēcīgās volejbola komandas «Radiotehniķis» spēlētājus. Vienpadsmit gadus Māris arī strādājis par pasūtījumu autobusa šoferi Rīgas taksiometru parkā.

1980.-to gadu sākumā Māris aizrautīgi pievērsās novusam. Uzvarot Rīgas čempionātā, viņš kļuva par sporta meistaru un sāka braukt uz sacensībām ārzemēs — Krievijā, Baltkrievijā, Ukrainā, Vācijā. Vēl viņam paredzās tandēmu riteņbraukšana, un kopā ar paralimpieci Armandu Ližbovski devies uz dažādām velomaratona tūrēm. Citreiz dienā nobraukuši pat līdz 200 kilometriem.

Tajā laikā, esot pazīstamam ar Valdi Stilvi, Māris nonācis Latvijas Neredzīgo sporta savienības prezidenta, pēc tam — ģenerālsekretāra amatā. 1988. gadā Valdis esot pierunājis Māri atgriezties no dienēšanas Azovas jūrā pie Ukrainas. Piekritis, jo viņam patīkot darbs ar cilvēkiem. Un nav satraucis fakts, ka saskarsme būs ar neredzīgiem un vājredzīgiem cilvēkiem.

Līdz pat Latvijas valsts neatkarības atgūšanai šis bija Māra pastāvīgais darbs, turklāt toreiz esot bijis labs finansējums neredzīgo sportam. Lielākā problēma esot bijusi vīzu iegūšana no Maskavas puses, lai varētu sportistus sūtīt uz starptautiskām sacensībām. Pēc neatkarības iegūšanas viss sagriezies otrādi — nauda bija problēma, kamēr braukt uz ārzemēm varēja bez ierobežojumiem. Tobrīd LNSS galvenais uzdevums bija organizēt sacensības Latvijas līmenī. Kā atceras Māris, vēl liela problēma bijusi birokrātija un lielās papīru kaudzes, ieskaitot došanos uz dažādām valsts iestādēm.

Par tā laika lielākajām zvaigznēm sportistu vidū Māris uzskata Armandu Ližbovski un Ivaru Graudiņu. Kad noticis vieglatlētikas pasaules čempionāts Polijā, Armands pēc titula izcīnīšanas viesnīcas gultā iegravējis angliiski, ka šeit gulējis pasaules čempions. Vietējās sacensības tika rīkotas pēc principa — tās notiek divreiz gadā trīs dienas pēc kārtas kā lieli svētki dalībniekiem. Vēl viena svarīga nianse — Māris mērķtiecīgi sacensību norisē iesaistīja tos redzīgos cilvēkus, kuri tolaik strādāja Latvijas Neredzīgo biedrības Rīgas, Liepājas, Cēsu un Daugavpils uzņēmumos. Tāpēc aktuālas bija sacensības arī basketbolā, volejbolā, futbolā un šautriņu mešanā. Tolaik sacensībās startējuši līdz pat 300 dalībnieku, ko mūsdienās ir neiespējami sasniegt.

Interessants moments bijis, kad jādodas pie sporta komitejas prasīt finansējumu LNSS darbībai. Pašam bijis grūti to izdarīt, kamēr, piemēram, Valdis Stilve esot citreiz visu dienu nosēdējis sporta komitejas darbinieka kabinetā, līdz ticis pie pienācīga finansiālā atbalsta.

Tieši naudas trūkums bijis galvenais iemesls, kāpēc tobrīd labu sniegumu rādošā golbola komanda neaizbrauca

uz Sidnejas paralimpiskajām spēlēm. Komanda bija kvalificējusies atlases sacensībām Madagaskarā, bet finansējums gan tām, gan pašām spēlēm nebija atrodams.

Brīvajā laikā Māris Kaušelis aktīvi apmeklēja dažādus mūzikas festivālus un mākslas izstādes. Īpaši pie sirds viņam ir ikgadējais kantrī festivāls Bauskā. Liekas, vēl nevienu pēdējos 20 gados neesot izlaidis. Personiski pazinis pasaules kantrī mūziķi Pitu Andersonu un vienmēr sekojis līdzī viņa muzikālai darbībai.

Nesen Māris veiksmīgi pārcietis infarktu, ārstējoties gan Latvijā, gan Baltkrievijā. Tagad dzīves ritms palicis lēnāks, un Māris to vairāk velta savai ģimenei. Viņš vēl arvien dzīvo Strazdumuižā un iespēju robežās seko līdzī Latvijas Neredzīgo biedrības un Latvijas Neredzīgo sporta savienības notikumiem.

Māris Kaušelis sniedzis lielu ieguldījumu Latvijas Neredzīgo sporta savienības attīstībā, veicinot vienādas sportošanas iespējas visiem cilvēkiem neatkarīgi no invaliditātes.

Artūrs Būda

Vladimirs Priede

Vladimirs ir dzimis 1968. gadā Rīgā. Viņa pamatskolas sporta pamatā bija tā saucamais «sētas sports» — kad sporta skolotāja nebija uz vietas, klases puikas paši sadalījušies divās nemainīgās komandās un visu gadu spēlējuši futbolu. Rezultāti tika summēti, un mācību gada beigās tie jau bija pāri simtam.

Profesionālās vidusskolas laikā Vladimirs sāka nodarboties ar džudo, tāpēc arī iestājās tagadējā Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmijā, kuru pabeidza ar sporta pedagoga — džudo trenera diplomu.

Pēc studijām Vladimirs sāka strādāt par sporta skolotāju

Strazdumuižas internātskolā neredzīgiem un vājredzīgiem bērniem. Viņš vēlējās, lai ar džudo cīņu bērni sāktu nodarboties jau skolā, tāpēc izveidoja skolēnu grupu, kura iesākumā brauca trenēties uz augstskolas cīņas zāli. Ar saviem labākajiem skolēniem — Kasparu Biezo, Jevgēniju Kolodinski un Raivi Hibšmani — 1999. gadā Vladimirs devās uz IBSA Eiropas džudo čempionātu, kurā izcīnīja pirmajai reizei tiešām labus rezultātus. Tad sekoja darbs ar skolas vieglatlētiem. Viss Vladimira darbs bija saistīts ar skolu un skolas bērniem — viņš arī iesaistījās Latvijas Bērnu un jauniešu invalīdu sporta federācijas valdes darbā. Kā Vladimirs uzskata, tad pat mazliet žēl, ka toreiz jauniešu sportam bija (un arī tagad ir) tikai pakārtota vieta Latvijas paralimpiskajā kustībā, kurā tobrīd izcīnītās zelta un bronzas medaļas IBSA Jauniešu spēlēs nosauca «par kaut kādiem pionieru panākumiem».

Latvijas Neredzīgo sporta savienībā Vladimiram laba sadarbība izvērtās ar tās vadītājiem — Valdi Stilvi un Māri Kaušeli. Viņš sāka pievērsties džudo attīstībai, jo audzēknis Kaspars Biezais toreiz jau bija pabeidzis Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmiju, un tas jau esot «lielo» sports. Kā Vladimirs uzskata — ja sportā būtu noturēti arī Raivis Hibšmanis un Jevgēnijs Kolodinskis, viņš ir pārliecināts, ka mums būtu jau trīs olimpieši.

Ar Valda Stilves aiziešanu no LNSS sākās šīs organizācijas lejupslīdes laiks — viss darbs tika uzvelts Māra Kaušeļa pleciem, valde bija tikai smukumam, ne darbam. Pēc pāris gadu «mocībām» LNSS ārkārtas kongresā izvirzījās jautājums — likvidēt šo organizāciju un dibināt citu, vai cīnīties ar to, kas palicis. Kasparu Biezo izvirzīja LNSS prezidenta amatam, bet Vladimirs «kompānijas pēc» piekrita kļūt par ģenerālsekretāru.

Sākumā lielu daļu enerģijas esot aizņēmusi parādu kārtošana ar valsti — nebija nodotas gada atskaites par vairākiem gadiem. Par nākamo prioritāti kļuva stabila sacensību kalendāra izveidošana, piedalīšanās starptautiskās sacensībās un mājaslapas sakārtošana. Tas bez šaubām ietekmēja arī Vladimira ikdienas darbus.

2011. gadā Vladimirs Priede saņēma «Latvijas Lepnuma» balvu par 18 gadu garumā pavadīto laiku un padarītā darba augļiem Strazdumuižas internātvidusskolā — attīstības centrā vājredzīgiem un neredzīgiem bērniem. To viņam pasniedza trīs brāļi, hokejisti: Krišjānis, Miķelis un Jēkabs Rēdlihi. Viņi pasniedza ne tikai balvu, bet arī «Rīgas Dinamo» spēļu kreklu ar uzvārdu «Priede».

Vladimirs ir laimīgi precējies un audzina divus dēlus. Ikdienā uztur sevi labā formā un piedalās dažādās sacensībās, kā arī turpina aktīvi iesaistīties LNSS sacensību organizēšanas darbos.

Artūrs Būda

Kaspars Biezais

Kaspars dzimis 1979. gada 15. decembrī Preiļos. Līvānu bērnudārzā viņam bijis daudz draugu, Strazdumuižas internātvidusskolas mazākajās klasītēs bijis pat teicamnieks.

Kasparam palikusi atmiņā operācija slimnīcā, kura veikta ceturtais klases beigās. Viņam nācās izlaist mācību pēdējos mēnešus, kas ietekmēja turpmākās mācības — viņš vairs neesot bijis tik centīgs, tomēr nekad neesot bijis nesekmīgs. Kaspars nesauc sevi par paraugbērnu, tomēr mācības viņam padevušās.

Skolā Kasparam vienmēr paticis nodarboties ar

fiziskām aktivitātēm, vienalga — starpbrīžos vai sporta pulciņos. Viņam patika peldēšana, vieglatlētika, bija mēģinājis spēlēt arī šahu, bet tas neesot aizrāvis.

Septītajā klasē sporta skolotājs Vladimirs Priede izveidojis džudo pulciņu, kurā pieteicās daudzi skolas puikas, arī Kaspars. Vēlāk viņš divas reizes nedēļā gājis arī uz džudo treniņiem Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmijā. Kaspars atzīst, ka neesot bijis tas labākais cīkstonis, tomēr treniņus apmeklējis regulāri. Kā pamudinājums tam bijušas kopīgas intereses ar draugiem, un tikai pēc tam motivējis treniņu process vai citāda vide. Trenēties džudo neesot grūtāk kā citos sporta veidos, tomēr svarīgi — ar kādu mērķi tas tiek darīts. Kaspars uzsver, ka džudo nav tikai Austrumu cīņas veids, bet arī dzīves filozofija.

Kaspars ceļš uz paralimpiskajām spēlēm sākotnēji neesot bijis viņa mērķis. Tas sanācis, pateicoties vairākām sacensībām, kurās viņš ieguvis augstas vietas.

Sākumā džudo komanda brauca uz Lietuvas atklātajiem čempionātiem, kas bija tuvākā vieta, lai mērotos spēkiem ar citiem cīkstoņiem, kuriem arī ir redzes traucējumi. Latvijas komandu tolaik pārstāvēja Raivis Hipšmanis, Jevgēnijs Kolodinskis un treneris Vladimirs Priede. Vēlāk tika izmēģināti spēki arī IBSA Eiropas un pasaules čempionātos.

Kad Kaspars iestājās Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmijā, trenera Andra Pimenova vadībā viņš piedalījās akadēmijas atklātajos čempionātos un augstskolu universiādēs. Visreālākās izredzes tikt uz savām pirmajām paralimpiskajām spēlēm Kasparam radās 2007. gadā, kad pēc izcīnītās piektās vietas IBSA Eiropas čempionātā tika mērķtiecīgi strādāts, lai tiktu uz IBSA pasaules čempionātu Brazīlijā un cīnītos par reitingu, kas dotu ie-

spēju piedalīties paralimpiskajās spēlēs. Izcīnītā septītā vieta bija pietiekami labs rezultāts, lai iekļūtu pasaules reitinga dalītajā 12. vietā un dotos uz paralimpiskajām spēlēm Pekinā 2008. gadā. Jāsaprot, ka katrā svara kategorijā tiek tikai 12 labākie, un nokļūšana uz šāda līmeņa sacensībām jau ir liels sasniegums. Kaspars uzskata, ka bijis ļoti labā sportiskajā formā, iespējams, pat labākajā visā savā sacensību karjerā.

Jautāts — vai bija iespēja sasniegt ko vairāk, Kaspars viennozīmīgi nevarot pateikt. Iespējams, talanta, meistarības vai pieredzes trūkums traucējis. Bieži vien esot domājis, ka iemesls varētu būt lielais satraukums, kas traucējis pirms startiem.

2009. gadā kopā ar Vladimiru Priedi sapratuši, ka Latvijā trūkst neredzīgo sporta aktivitāšu un ka Latvijas Neredzīgo sporta savienībā nenotiek aktīva darbība. Abi sākuši interesēties, kā šo darbību aktivizēt, jo bija redzams, ka LNSS valde nedarbojas kā vienots mehānisms. Sapratuši, ka viss sporta darbs palicis uz viena cilvēka pleciem, kurš ar to netiek galā, tāpēc sasauca ārkārtas biedru sapulci, lai nolemtu, kā šo savienības darbību atdzīvināt. Sapulcē secināja, ka organizācija ir ļoti lielā «bedrē», tai bija gan finansiālas, gan juridiskas parādu saistības, un pat tika uzdots jautājums par to, vai tiešām nepieciešams šādu organizāciju atjaunot. Iespējams, labāks risinājums būtu bijis dibināt citu organizāciju, kas arī nebija viegli izdarāms, jo LNSS bija vienīgā organizācija, kura bija IBSA biedrs. Neviens no klātesošajiem nevēlējās uzņemt šo grūto atbildību — vadīt organizāciju, tāpēc Kaspars saņēma visu savu drosmi un pirmais pieteicās mēģināt tikt ar šo smago situāciju galā. Un viņu atbalstīja Vladimirs Priede.

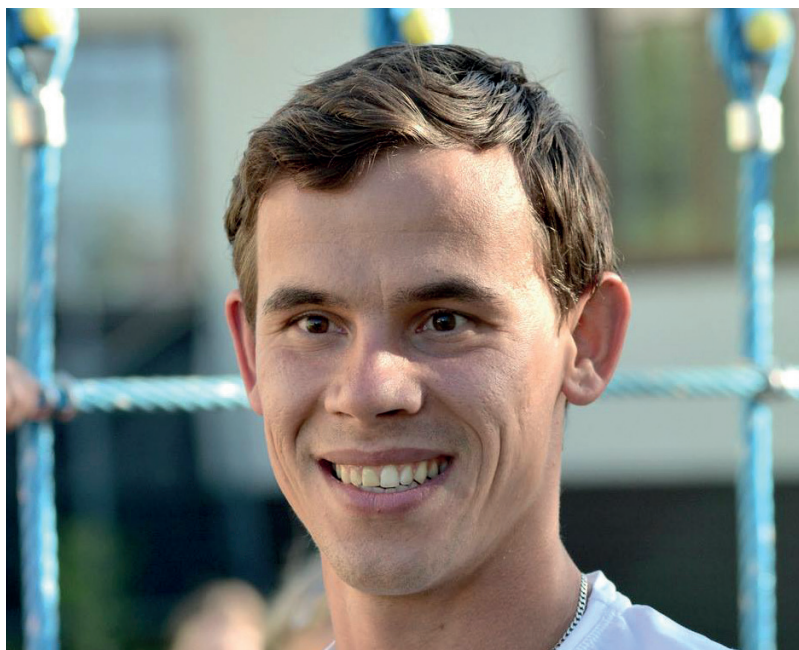
Tā, nu, abi sākuši rakties pa sev nesaprotamo grāvi un mēģinājuši reanimēt organizācijas darbību, kārtojot saistības ar Uzņēmumu reģistru, Valsts leņģemumu dienestu un bankām. Runājot par sacensību kalendāru, radās jautājums — kuras sacensības un kā tās organizēt? Tās nevarēja būt vairāku dienu sacensības, jo tas bija par dārgu, tāpēc nolēma, ka tām jābūt vienas dienas čempionātiem. Sporta veidus izvēlējušies, vadoties no IBSA oficiālajām sacensībām, lai sportistiem būtu pakāpeniskās izaugsmes iespējas.

Kopumā darbošanās LNSS Kasparam bija liela pieredzes uzkrāšana, jauna redzējuma un sapratnes bagātināšana. Radās sapratne par paralimpisko sporta sistēmu Latvijā. Vislielākais gandarījums bija tad, kad viss sāka izdoties un organizācija tika reanimēta, tika nodrošināti regulāri LNSS čempionāti. Vislielākais prieks esot par šoudauna attīstīšanu Latvijā. Tāpat izdevies vismaz desmit reizes palielināt organizācijas finansējumu.

Stadzumuižas internātvidusskolā — attīstības centrā vājredzīgiem un neredzīgiem bērniem Kaspars strādā par internāta skolotāju un sporta pulciņu vadītāju kopš 2005. gada. Viņaprāt, šī skola ir lieliskākā mācību iestāde Latvijā bērniem ar redzes traucējumiem, lai viņi spētu saņemt kvalitatīvu izglītību un atbalstu sev nepieciešamajā jomā. Darbs šajā skolā ir patīkams ar visām ikdienišķajām rūpēm un priekiem. Kā jau katram pedagoģiskā darba veicējam, gandarījumu Kasparam sniedz tas, ka var iemācīt bērniem praktiskas un noderīgas lietas un prasmes.

Kaspars strādā arī SIA «LNB Rehabilitācijas centrs» par sociālo rehabilitētāju un ir ievēlēts LNB Centrālajā valdē. Viņš turpina apmeklēt džudo treniņus, lai joprojām uzturētu sevi labā fiziskajā formā.

Artūrs Būda

Edgars Kļaviņš

Edgars Kļaviņš dzimis 1991. gadā Ogrē. Bērnība pavadīta Lielvārdes pusē, kurā spilgti atceras lauku darbus, uzskata, ka tie jau sākotnēji norūdījuši raksturu un palīdzējuši turpmākajā dzīves gaitā. Tajā pašā laikā nepatīkot ilgi uzturēties atmiņās par pagātni, labāk skatīties nākotnē. Edgars nav gājis bērnudārzā, viņu audzinājusi vecmamma. Viņš atminas, ka raksturu vēl vairāk palīdzējusi norūdīt bērnībā gūtā slimība — artrīts, problēmas ar kājām.

Pavadītais laiks Strazdumuižas internātvidusskolā esot bijis vairāk nozīmīgs nevis ar izdarītajiem darbiem,

bet ar to, kādi cilvēki bijuši apkārt. Kopumā Edgars velta labus vārdus skolas tā laika kolektīvam, izceļot savu latviešu valodas skolotāju Ligitu un, protams, abus sporta skolotājus — Kasparu un Vladimiru. Viņi visi bijuši atbalsts grūtākos brīžos skolā, jo mācību process Edgaram nav bijis viegls — zināšanas nenāca viegli. Arī šajā ziņā esot bijis jāiegulda liels darbs. Taču reiz Edgars esot saņēmis izcilības diplomu par to, ka neviena atzīme nav bijusi zemāka par septiņi. Vienu brīdi Edgars pat bijis Skolēnu padomes priekšsēdētājs.

Protams, jau vidusskolas laikā Edgars vairāk pievērsies sportam, lai gan asinīs tas bijis visu mūžu. Viņam bijuši trīs sapņi. Pirmais — gribējis kļūt par sporta žurnālistu, tāpēc skolas laikā katru dienu cītīgi sekojis līdzi sporta ziņām medijos. Vēlākos gados viņam bija iespēja komentēt ziemas paralimpisko spēļu atklāšanu. Otrais — viņš vēlējās kļūt par sporta menedžeri, kas arī vēlāk tika īstenots. Un trešais — viņš gribēja kļūt par labu sportistu, ko arī ir izdevies īstenot.

Mērķtiecīgi gatavoties sacensībām Edgars sāka vidusskolas laikā pēc Eiropas jaunatnes čempionāta Čehijā. Tieši tobrīd vieglatlētika bija sporta veids, kas Edgaram bija vissvarīgākais. Augstskolā arī prioritāte tika dota sportam — ja bija jāizvēlas starp treniņu vai lekciju, priekšroka tika dota kārtējam treniņam. Tomēr rezultātā Edgars pabeidza LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāti un ieguva bakalaura grādu sporta pedagoģijā.

Kā Edgars atminas, tad noteicošās darbības sporta karjerā viņam izšķīrās jau minētajās Eiropas jaunatnes spēlēs, kad tāllēkšanā viņš aizlēcis pāri sešiem metriem. Tas devis turpmāko pārliecību par savām spējām.

Tad arī sapratis, ka var izpildīt normatīvu Londonas paralimpiskajām spēlēm, ko arī izdevās izdarīt vienās no nākamajām sacensībām.

Motivācija nekad nav bijusi problēma, lai dotos uz treniņiem un cītīgi gatavotos sacensībām. Pirms Londonas spēlēm Edgars bija sajūsmināts par uzmanību, kāda tika viņam pievērsta — intervijas, sarunas. Tas viss likās aizraujoši. Vēlāk tas sācis apnikt, jo vienkārši neesot bijis, ko jaunu stāstīt. Edgaram labāk patīk sarunāties ar žurnālistiem, kuri ikdienā neraksta par sportu, jo viņi sarunu spēj pavērst no interesantāka skata punkta.

Pirms Londonas spēlēm, kad Edgaram bija tikai 18 gadu, viņš sastiepis kāju un nācies trenēties atsperties ar otru, kas, protams, būtiski ietekmējis ne tikai rezultātu.

Ieejot stadionā uz paralimpiešu vieglatlētikas sacensībām, Edgars esot bijis ļoti pārsteigts un pat samulsis — stadions pilns, aptuveni 80'000 skatītāju. Viņu aplaudēšanu izjutis kā skrejceļa vibrēšanu. Protams, bija arī jāpierod pie televīzijas kameru aizslīdēšanas gar seju dažu centimetru attālumā. Tie, kuri nekad nav bijuši šāda mēroga sacensībās, nav tiesīgi kritizēt par to, kas nav izdevies. Edgars atzīst, ka nav izturējis spiedienu — traucējusi neritmiskā skatītāju aplaudēšana, kas nav sakritusi ar Edgara skriešanas ritmu. Lai tiktu uz nākamajām spēlēm Brazīlijā, viņam pietrūkusi vien nieka 0,01 sekunde 100 metru sprintā. Pats gan uzskata, ka tobrīd bijis savā labākajā sportista formā. Turpmākos startus būtiski ietekmējušas traumas, un tas lika viņam pieņemt lēmumu par trenera nomaiņu, cerot pamainīt kaut ko arī treniņu procesā.

Atgūstot salīdzinoši labu sportisko formu, Edgars pievērsās šķēpmešanai, mēģinot pat izpildīt normatīvu

Rio spēlēm. Tas, kā pats atzīst, vairāk bijis līdzeklis atgriezties sacensību aprīvē. Šis ir bijis laiks, kad Edgaru tiešām interesējušas medaļas. Trenerim esot teicis — ja izdosies izpildīt normatīvu tā knapi, tad uz spēlēm nebraukšot tikai tāpēc, lai būtu ķeksītis. Būtu braucis tikai, ja zinātu, ka ir reālas iespējas izcīnīt augstu vietu. Trenerim gan tas neesot patīcis.

Kad Edgaram nācās pārņemt Latvijas Neredzīgo sporta savienības prezidenta amatu, tas neesot bijis vieglākais periods šai organizācijai, tomēr viņā vēl arvien kūsāja sapnis par sporta menedžmenta īstenošanu, tāpēc neslēpj, ka šis prezidenta amats bijis savu ambīciju apmierināšanai. Edgaram palīdzējuši sakari ar cilvēkiem, kuri veicināja šīs organizācijas darbības attīstību. Iespējams, vienīgā negatīvā lieta, kuru Edgars atceras un par kuru cilvēki viņu brīdināja, — kādā brīdī pienāks sajūta, ka viss, ko dari, ir vajadzīgs tikai tev, ne citiem. Un tā tiešām esot arī bijis. Tomēr kopumā Edgars ir gandarīts, ka izdevies attīstīt savienības darbību un iegādāti jauni sporta inventāri: divi jauni šoudauna galdi, divi jauni tandēmu velosipēdi un golbola vārti. Svarīgi bijis arī uzrakstīt un sākt realizēt LNSS sporta attīstības plānu.

No prezidenta amata Edgars esot aizgājis, jo sapratis, ka savu enerģiju varot labāk veltīt citām lietām, kurās iespējams tas būs noderīgāk. Tagad Ogres novadā viņam ir sava sporta skola «Noķer mani», kurā viņš darbojas ar bērniem jauniešu vecumā gan kā treneris, gan skolotājs. Uzskata, ka jūtas vajadzīgs šiem bērniem viņu sportiskajā attīstībā. Edgara mērķis esot — izdarīt visu, lai kāds no šiem jauniešiem reiz tiktu līdz lielajai sporta skatuvei — olimpiskajām spēlēm.

Ceturrtā nodaļa

PERSONĪBAS NEVALSTISKAJĀ SEKTORĀ

Runā ar darbiem — tā ir stiprākā un labākā valoda.

Kārlis Skalbe

**IEVIESĒJI
DIBINĀTĀJI
BIEDRĪBU VADĪTĀJI**

Aija Rīvīte

Valdis Stīve

Starp ļaudīm ir vairāk kopiju nekā oriģinālu,
bet tu paliec savā skaistajā vienreizībā!

Pablo Pikaso

Valdis Stīve (dzimis 1943. gada 5. jūlijā) ir viens no pirmajiem sociālās rehabilitācijas darba uzsācējiem un mērķtiecīgiem virzītājiem Latvijā.

Valda agrīnās bērnības gadi pagāja tēva mājās Alūksnes rajonā, Seržanovas pagasta «Birzmaļos». Visapkārt plosās Otrais Pasaules karš, no kara briesmām pasargāts nav

neviens, bet Valda vecāki strādāja un ticēja, ka Latvija drīz būs brīva, gribēja audzināt savus bērnus. Valdim bija divas māšas — vecākā Mirdza un jaunākā Velta, kura triju gadu vecumā tik smagi saslimst ar šarlaku, ka neviens nespēj glābt viņas dzīvību. Pavisam drīz ģimenei dzimtās mājas nācās pamest, lai glābtos no vācu okupantiem. Valda ģimene bēgļu gaitās devās bez tēva, kuram bija jāpilda aizsarga pienākumi. Tēvs strādāja savā saimniecībā, sargāja mājas un pagasta īpašumus. Uz kādu laiku mājvietu ģimene atrod Smiltē pie Valda tēva mātes māšas. Smiltē ugunsgrēkā bojā iet visa līdzīpaņemta manta un lopi.

Pēc krievu ienākšanas Latvijā 1944. gadā ģimene, visi sveiki un veseli, atgriežas dzimtajās mājās. Dienu pēc ģimenes atgriešanās no bēgļu gaitām «Bīrzmaļos» ieradās miliči, lai arestētu Valda tēvu Aleksandru Stilvi. Valda māte braukāja pie varas vīriem, lai noskaidrotu, kur palicis vīrs un bērnu tēvs, bet vienmēr palika bez atbildes. Pēc kara izdevās noskaidrot, ka Aleksandrs ir aizvests uz Krieviju, ieslodzīts nometnē, miris, kapa vieta nezināma. Valdis, būdams pavisam mazs puika, savu tēvu nekad vairs neredzēja. Uz neilgu laiku ģimenes stiprais balsts ir Valda vectēvs Jānis, bet jau nākamajā pavasarī arī vectēvu ģimene zaudē. Drīz pēc tam no kara mājās pārnāk Valda mātes brālis Kondrāts, smagi ievainots un karaklausībai nederīgs. Vēlāk viņš ir Valda ģimenes balsts un stiprais plecs.

Karš beidzies, Latvijā turpinās lielais kolektivizācijas laiks, visiem laukos dzīvojošiem jāstrādā kolhozā. Bet centīgākie Latvijas ļaudis turpina kopt savu, vēl neatņemto zemīti un lopus. Tad pienāk liktenīgais 1949. gada 25. marts. Agrā rītā pie Valda ģimenes mājas

durvīm smagi klauvējieni, seko pavēle: «lelaist!» Pagasta pilnvarotie bruņotu krievu zaldātu pavadībā pavēl neka-vējoties celties un taisīties ceļā. Valda māte un vecāmāte apjukumā nesaprata, ko iesākt. Bērni pamodināti rau-dāja. Kāds no zaldātiem, kuram vēl bija atlicis kaut kas no cilvēcības, pačukstēja, ka ceļš būs tāls, grūts un būs auksti, ieteica paņemt līdzi pēc iespējas vairāk ēdamo un siltas drēbes. Laika bija maz, Valda māte un vecāmāte ātri savāca visu, ko vien spēja, un ģimene devās pretim nezināmajam.

Valdim tolaik bija nepilni seši gadi, kad bija jācieš bads, aukstums, jācīnās par izdzīvošanu. Lopu vagonos un saspīestībā, bez svaiga gaisa, bez tiesībām lūgt un sagaidīt palīdzību — tā sākās ciešanu ceļš par to, ka esi godīgs, strādīgs savas dzimtās zemes cilvēks. Reizi dienā vilciens apstājās, lai visus izdzītu ārā nokārtot dabiskās vajadzības un paņemtu dzeramo ūdeni. Tas bija tik pazemojoši, bet protestēt vai izvairīties no zaldātu tieša-jiem skatieniem nedrīkstēja, jo to uzskatīja par dzimtenes nodevību, par ko bez brīdinājuma drīkstēja nošaut. Vienā tādā apstāšanās reizē starp daudzajiem izsūtītajiem Valda māte ieraudzīja sava vīra brāļa meitu, Valda mā-sīcu Līgu no Alūksnes, kurai vieta bija ierādīta citā vago-nā. Valda māte un vecāmāte darīja visu iespējamo, gāja pie vilciena apsargiem, atbildīgajiem virsniekiem, centās skaidrot, ka viņi ir viena ģimene, pazemīgi lūdza, lai at-ļauj būt kopā. Pēc ilgas lūgšanās un pazemošanās Līgai atļāva pāriet uz vagonu, kurā uzturējās Stilves ģimene. Lopu pārvadāšanai paredzētie vagoni bija šķirbaini un netīri. Ziemeļu vējš nevienu nesaudzēja, pūta vagonos iekšā sniegu un lietu. Katra diena kādam no izsūtītajiem varēja būt pēdējā.

Pēc divu nedēļu vārdzināšanas vilciens piestāja Tomskā. Salā, lietū un stiprā vējā ar sagraubējušu kuģi «Parabella» ceļš veda līdz pārplūdušas upes krastiem. Tur Valda ģimieni uz laiku, līdz nākamajam rīkojumam, iemitināja šķūnī, kurā valdīja sals un caurvējš. Nevarot izturēt tālo ceļu, aukstumu un badu, deviņus gadus vecā Valda māsa Mirdza smagi saslima. Neskatoties ne uz ko, vajadzēja doties tālāk līdz Čigarai. Slimā māsa vairs nespēja soli spert, ļima zemē, bija jāatstāj slimnīcā. Valda māte katru vakaru pēc darba kājām gāja vairāk nekā desmit kilometrus, lai apraudzītu savu bērnu. Bet deviņus gadus vecajai māsiņai Mirdzai vairs nevarēja palīdzēt. Māsu apglabāja netālu no «mājas», uzkalniņā zem vientuļa bērza. Ilgu laiku tas bija vienīgais kaps, ko ģimene ik vakaru apmeklēja. Laika gaitā apbedījumu skaits pieauga, latvieši ierīkoja skaistu kapsētu.

Valda ģimenei dzīvošanai ierādītā guļbūves māja bija pilnīgi tukša, piepelējusi un netīra. Vajadzēja sakopt un iekārtoties ierādītajā mītnes vietā, jo izvēles jau nebija. Neviens no izsūtītajiem nezināja, kas ar viņiem var notikt nākamajā dienā.

Māsīcu Līgu nosūtīja darbos tālu no mājām, mātei bija jāstrādā kolhozā. Pavisam negaidīti mazais Valdis smagi saslima, neviens nevarēja pateikt, kas tā par slimību. Valdis slimoja smagi un ilgi, tikai atveseļošanās beigu posmā konstatēja, ka tas ir meningīts. Slimības laikā par Valdi rūpējās vecāmāte, jo mātei līdz vēlam vakaram bija smagi jāstrādā, lai nopelnītu pašu minimumu iztikai. Valdis un vecāmāte dzīvoja mājās, rūpējās par dārzu, gādāja par lopiem, sēņoja un ogoja, gatavoja pārtikas krājumus ziemai. Latvieši ar darba mīlestību izcēlās arī Sibīrijā — viņus apbrīvoja vietējie, vēroja viņu darbošanos un lūdza padomu,

kā iekopt dārzu, izaudzēt kartupeļus un citus dārzeņus, kā tos labāk saglabāt ziemai.

Pirmās trīs klases Valdis mācījās Krievijā, labi apguva krievu valodu. Māte un vecāmāte pa vakariem Valdim mācīja lasīt un rakstīt latviešu valodā. Valdim patika sports, īpaši vingrošana uz līdztiekām. Saņēma, ka reiz kļūs par lielu sportistu. Valdis bija kustīgs puika, kāpelēja pa kokiem, lēca zemē, meta kūleņus, bet kāda treniņa laikā, pildot vingrinājumu «saulīte», nokrita uz asfalta un guva smagas traumas — satrieku mugurkaulu un asinsizplūdumu galvā. Nebija ārstu, kam lūgt palīdzību, neviens, kam prasīt padomu. Gribēdama dēlam palīdzēt un atvieglot ciešanas, māte pa dienu dēlu sēdināja spilvenos, bet izrādās, ka tas veselības stāvokli tikai pasliktināja, jo vajadzējis viņu guldīt uz dēļiem. Pēc asinsizplūduma galvā cieta redzes nervi, tā rezultātā deviņu gadu vecumā Valdis gandrīz pilnīgi zaudēja redzi. Jau izsūtījumā pavadītajā laikā Valdis iemācījās būt stiprs, spītīgs, apzinīgs, strādīgs un izturīgs.

Ģimenei nekad netrūka ticība labajam, cerība, ka reiz pienāks tā diena, kad viņiem ļaus atgriezties dzimtenē. Paziņojumu par tiesībām atgriezties mājās Valda ģimene saņēma 1956. gada rudenī. Arī mājupceļš uz dzimteni nebija viegls, bet daudz vieglāk izturams, cerību spārnots. Atgriezties tēva mājās nebija iespējams, jo tajās jau dzīvoja svešinieki. Mātes brālis Kondrāts piedāvāja savu atbalstu, uzaicināja dzīvot pie sevis, Alūksnes rajona Pededzes pagasta Galovkinā. Tūlīt pēc atgriešanās Valdis gribēja mācīties. Zinādamas par zēna slikto redzi, mātes brālis Kondrāts bija noskaidrojis, ka Rīgā ir vājredzīgo un neredzīgo bērnu internātskola.

1956. gada rudenī tēvocis Kondrāts aizved Valdi uz

skolu Rīgā. Mācīties Valdim patika tik ļoti, ka viņš ātri iemācījās Braila rakstu, kas pavēra iespējas pāris mācību gadu laikā apgūt vairāku klašu mācību vielu, lai atgūtu iekavēto un tiktu ātrāk uz priekšu. Ar savu zinātkāri, neatlaidību un centību Valdis ātri panāca savus vienaudžus. Skolas laikā Valdis interesējās par sportu, mūziku, aktīvi iesaistījās skolas sabiedriskajā dzīvē. Vidusskolas laikā paralēli mācībām Valdis strādāja algotu darbu — par kurinātāju skolas kurtuvē. Pat brīvdienās strādāja — tuvējā maizes kombinātā. Vasaras brīvlaikos, kad nevajadzēja palīdzēt mātei gatavot malku ziemai un sienu govīm, Valdis gribēja pelnīt naudu, lai nebūtu jāprasa mātei. Viņš bija sarunājis, ka dzīvos skolas internātā, jo strādāja Latvijas Neredzīgo biedrības Rīgas Mācību un ražošanas uzņēmumā. Ar lielu atbildību Valdis rūpējās par mazāko klašu skolēniem, lai iesaistītu mazos sporta aktivitātēs, mācīja tikt galā ar ikdienas grūtībām, palīdzēja mācībās. Pēc vidusskolas beigšanas Valdis strādā uzņēmumā par virpotāju. Aktīvi iesaistās biedrības sabiedriskajā darbā un pašdarbībā, spēlē estrādes ansablī «Epsilons».

Jauns, skaists, strādīgs un gādīgs — tāds bija Valdis, kurš patika daudzām jaunām meitenēm. Tāpat kā daudziem jauniešiem — aizraušanās, neveiksmīga mīlestība, vilšanās sāpes, bet Valdis ir prātīgs, spēj atšķirt pasakas no īstenības. 1980. gadā Valdis sastop savu mūža mīlestību Lidiju, ar kuru 1981. gada 14. februārī nosvin kāzas un sāk vīt savas ģimenes līgzdu. Laulībā dzimst divas brīnišķīgas meitas — Airisa un Antra.

Ar savu attieksmi pret darbu Valdis panāk, ka 1992. gadā tiek ievēlēts Latvijas Neredzīgo biedrības Centrālajā valdē. Tur viņš vada dažādas komisijas, bet no 2002. gada Valdis kļūst par biedrības Centrālās valdes priekšsēdētāja vietnieku.

No 1993. gada — par Latvijas Neredzīgo sporta savienības prezidentu. Valdis gandrīz vienmēr bija klātesošs lielu kultūras un sporta pasākumu organizēšanā.

Mainoties politiskajai situācijai Latvijā, lielākā daļa strādājošo cilvēku ar redzes invaliditāti palika bez darba. Cilvēki vieni netika galā ar savām problēmām, jutās psiholoģiski nestabili, satraukti, apjukuši, naidīgi uz apkārtējo sabiedrību. Daudzus no viņiem pārņēma depresīvs stāvoklis. Mainījās šo cilvēku sociālais statuss un ekonomiskais stāvoklis, pazeminājās dzīves kvalitāte. Patiesība bija tāda, ka cilvēki ar redzes traucējumiem nebija gatavi bez citu palīdzības patstāvīgi tikt galā ar visu ikdienā nepieciešamo. Vajadzēja domāt, kā panākt, lai cilvēki paši spētu sociāli funkcionēt.

Nekas tā nepalīdz attīstīt situācijas izjūtu kā līdzjūtība pret citiem. Līdzjūtība nozīmē — līdzī jušana. Tā ir saistīta ar gatavību iejusties kāda cita ādā, nedomājot tik daudz par sevi, bet iztēlojoties, kā jūtas otrs, kad viņam ir grūti, un vienlaikus jūtot simpātijas pret šo cilvēku. Tā ir apziņa, ka cita cilvēka problēmas, viņa sāpes un vilšanās ir tikpat reālas kā pašu. Un nereti vēl dziļākas. Atzīstot šo faktu un mēģinot piedāvāt savu palīdzību, no 1990. gada maija līdz 1993. gada septembrim Valdis vada sociālās rehabilitācijas darbu biedrības Rīgas Mācību un ražošanas uzņēmumā. Valdis atvēra savu sirdi, lai uzsāktu aktīvu atbalsta sniegšanu saviem līdzcilvēkiem.

1993. gadā LNB visā Latvijā sāka ieviest un iegūt pirmo nopietno pieredzi rehabilitācijas darbā ar cilvēkiem, kuriem ir redzes traucējumi. Valdis Stīlve bija viens no pirmajiem, kurš nolēma savu mūža darbu veltīt cilvēku ar redzes traucējumiem sociālās un profesionālās rehabilitācijas attīstībai Latvijā — viņš uzņēmās organizēt sociālās rehabilitā-

cijas darba uzsākšanas procesu. Vajadzēja meklēt un rast risinājumu pirmo sociālās rehabilitācijas programmu izstrādei. Valdis sāka ap sevi pulcināt cilvēkus, kuriem bija interese palīdzēt, vēlēšanās mācīties pašiem un mācīt citus. Pašiem pirmajiem rehabilitācijas centra speciālistiem bija iespēja apmeklēt mācību kursus Volokolanskā, Krievijā. Vajadzēja meklēt sadarbības partnerus ārpus Latvijas robežām. No 1993. gada līdz 1995. gadam Valdis vadīja sociālās rehabilitācijas darbu kā LNB Centrālās valdes Sociālo lietu komisijas priekšsēdētājs. No 1995. gada Valdis bija LNB Rehabilitācijas centra direktors, vēlāk — bezpeļņas organizācijas un SIA «LNB Rehabilitācijas centrs» valdes priekšsēdētājs.

Valdis uzaicina Sandru Brauneri strādāt kopā un būt par viņa vietnieci. Tas ir ļoti veiksmīgs tandēms, jo, tieši viņiem kopā strādājot, sākas pirmo projektu izstrāde un naudas līdzekļu piesaiste, lai iegādātos rehabilitācijas procesam nepieciešamo materiāli tehnisko bāzi. Līdz nopietni izstrādātām rehabilitācijas programmām gan vēl paiet vairāki gadi.

Valda skatījumā vislielākā nozīme bija tieši profesionālajai rehabilitācijai. Pētīja un apkopoja informāciju no visiem iespējamiem avotiem — kuras varētu būt tās profesijas, kas piemērotas cilvēkiem ar redzes traucējumiem. Pašas pirmās apmācības sākās klūgu pinējiem un masieriem Rīgā, Strazdumuižā. Apmācāmie sabrauca no visas Latvijas, bija jādomā, kur kursantus izmitināt, vajadzīga viesnīca. Arī ar to Valdis tika galā, naktsmītnes iekārtojot tagadējā Braila ielā 3. Kopumā par klūgu pinējiem apmācīti tika ap 80 cilvēku ar redzes traucējumiem. Daži no viņiem ieguva pat meistara grādu. Apmēram 60 cilvēki ieguva tiesības strādāt par masieriem.

Iepazīstoties ar rehabilitācijas darbu Latvijas novados, Valdis ieklausījās kolēģu ieteikumos, respektēja klientu vajadzības un saprata, ka jārod risinājums, lai arī novados dzīvojošie cilvēki ar redzes traucējumiem saņemtu kvalitatīvus sociālās rehabilitācijas pakalpojumus. Mērķa sasniegšanai centram bija nepieciešams savs mikroautobuss. Darba kvalitātes nodrošināšanai, veiktā pakalpojuma dokumentēšanai un klientu apmācībai vajadzēja iegādāties datorus ar ekrānlasošām un ekrānpalielinošām programmām. Katru gadu Valdis un Sandra ar citu kolēģu līdzdalību izstrādāja vairākus projektus, iesniedza tos visos pieejamos fondos, pašvaldībās, Izglītības un zinātnes ministrijā, kā arī Labklājības ministrijā, lai iegūtu līdzekļus rehabilitētāju apmācībām, prasībām atbilstošas viesnīcas remontam un iekārtošanai, jaunu rehabilitācijas programmu izstrādei un ieviešanai. Naudu transporta līdzekļa un pirmo datoru iegādei Valdis ieguva no Karalienes Juliānas fonda Dānijā.

1998. gadā rehabilitācijas centrs tiek pie sava transporta un pirmajiem jaunajiem datoriem. Par mikroautobusa šoferi sāk strādāt Andris Linters — nesavtīgs palīgs Valdim visur, kur vien nepieciešams. Līdz ar busiņa iegādi rehabilitācijas centra darbs uzsāka klientu apmācību dzīvesvietā visā Latvijas teritorijā. Pavisam drīz Valdim izdevās iegūt lielus līdzekļus centra viesnīcas remontam un labiekārtošanai, lai klientiem mācību laikā būtu ērta un droša dzīvošana.

1999. gada 10. novembrī rehabilitācijas centra speciālisti sāk strādāt pēc jaunās programmas «Sociālās funkcionēšanas prasmju apguve cilvēkiem ar redzes traucējumiem Latvijā», kuru Valda vadībā izstrādāja rehabilitācijas centra speciālisti, pamatojoties uz savu

ilggadējo darba pieredzi, ārvalstu partneru sniegto informāciju un metodiskajiem materiāliem.

Paralēli rehabilitācijas centra valdes priekšsēdētāja darbam Valdis bija viens no Latvijas Neredzīgo sporta savienības dibinātājiem un ilgus gadus tās prezidents. No deviņdesmito gadu beigām — Latvijas Paralimpiskās komitejas prezidents, vēlāk viceprezidents. Būdams LNSS valdes priekšsēdētājs, viņš centās nepieļaut, ka cilvēki ar redzes traucējumiem tiek izstumti, pakļauti riskam, ierobežoti integrācijai sabiedrībā. Tika rīkoti Latvijas čempionāti 23 sporta veidos. Latvijas sportisti vairākkārt sekmīgi piedalījušies pasaules līmeņa sacensībās (Eiropas un pasaules čempionātos, vieglatlētikā, golbola turnīros, paralimpiskajās spēlēs u.c.).

Valdim pašam bija augsti sasniegumi dambretē — meistara kandidāts. Sports Valdim vienmēr bijis aicinājums, tāpēc viņš nolēma iestāties Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmijā, lai iegūtu pirmā līmeņa augstāko pedagoģisko izglītību izglītības un sporta darba jomā, B kategorijas dambretes trenera kvalifikāciju. Akadēmijā Valdim bija labas un teicamas sekmes. Diplomu viņš saņēma 2004. gada 18. jūnijā. Piepildījās bērnībā izsapņotais sapnis.

Mācīties augstskolā Valdim bija liels izaicinājums, jo vēl nebija moderni tehniskie palīgīdzekļi, skeneri, kuriem var dot komandu lasīt drukātu tekstu. Neatsverams palīgs priekšā lasīšanā un darbu rakstīšanā datorā bija meita Airisa. Arī sieva Lidija un meita Antra atbalstīja un palīdzēja, būdamas par pavadoņiem. Savu artavu Valda mācību procesa atbalstam sniedza rehabilitācijas centra valdes priekšsēdētāja vietniece Sandra Braunere.

Lielu vērtību savā darbā Valdis veltīja sadarbībai ar

radniecīgām organizācijām ārpus Latvijas — Lietuvā, Lielbritānijā, Vācijā, Zviedrijā, Somijā, Nīderlandē u.c. Organizēja dažādu līmeņu speciālistu tikšanos gan Latvijā, gan ārzemēs, lai dotu iespēju rehabilitācijas centra speciālistiem gūt lielāku pieredzi sociālā darbā.

Valdis aktīvi piedalījās Baltijas valstu festivāla «Baltijas vilnis» darbu grupā. Kad bija pienākusi LNB kārta organizēt festivālu Latvijā, kas notiktu 2005. gada jūlijā Cēsīs, kā ierasts, Valdis bija notikumu centrā, aktīvi iesaistījās finanšu līdzekļu piesaistīšanā, lai nodrošinātu viesu uzņemšanu, ēdināšanu, naktsmītnes, balvu fondu un noslēguma pasākumu. Kopā ar savu vietnieci rehabilitācijas darbā un Cēsu teritoriālās organizācijas valdes priekšsēdētāju uzsākās sadarbība ar Cēsu rajona pašvaldību, lai ideju varētu īstenot ar vērienu, skaisti un skaņīgi.

Plānojām, sapņojām un ticējām, ka tam visam vēl ir tik daudz laika, bet tad... Pienāca 2004. gada 11. oktobra novakare. Liekas, vēja spārniem visas LNB struktūrvienības un ierindas cilvēkus sasniedza sēru vēsts, ka pilnīgi negaidīti, būdams enerģijas un spēka pilns, pa mūžības ceļu devies mūsu ļoti cienījamais un visu mīlētais kolēģis Valdis Stīlve.

Ilgus gadus strādājot LNB sistēmā dažādos amatos, otru tādu cilvēku kā Valdis man nav izdevies sastapt — kurš bija tik strādīgs, uzņēmīgs, mērķtiecīgs, drosmīgs, pašreizlīdzīgs, enerģisks, idejām bagāts un apveltīts ar tik lielu cilvēkmīlestību. Valda spēkos bija «pacelt nepaceļamo, paveikt nepaveicamo» (latviešu sakāmvārds).

Valdis Stīlve guldīts Alūksnes novada Pededzes pagasta «Kūdupes» kapos, dzimtajā pusē, pāris kilometrus no mājām, kurās atgriezās pēc izsūtījuma, blakus savai mātei un vecvecākiem.

Uz brīdi mēs esam apstājušies, lai satiktu cits citu, lai iepazītos, mīlētu, lai dalītos. Šis mirklis ir dārgs, bet tas nav bezgalīgs. Tas ir mirklis mūžībā. Rūpējoties vienam par otru, daloties sirdsmierā un mīlestībā, mēs dāvināsim prieku un nodrošināsim pārticību. Un tad mēs varēsim teikt, ka ir bijis vērts piedzīvot šos mirklus (budisma pamatlicējs Gautama Buda).

Patiesā cieņā noliecu galvu dižena cilvēka — Valda Stilves — mūža priekšā.

Pēteris Locāns

Aleksandrs Svilāns

Aleksandra Svilāna krājumā ir vairākas personīgi nozīmīgas un Latvijas Neredzīgo biedrībai svarīgas gadskārtas:

— 2019. gadā aprit 73 gadi kopš iestāšanās biedrībā;

— 61 gadu nepārtraukti ievēlēts LNB vadības institūcijās: sākot ar 1951. gadu, kad kļuva par jaundibinātas biedrības struktūrvienības «Skolēnu, studentu un pedagogu pirmorganizācija» priekšsēdētāju, līdz pat 2012. gadam, kad beidza darbību Strazdumuižas organizācijas valdē;

— 36 gadus (no 1956. līdz 1992. gadam) LNB Centrālās valdes loceklis;

— kopš 1946. gada 16 kongresu delegāts;

— 25 gadus (no 1961. līdz 1986. gadam) veica LNB CV priekšsēdētāja pirmā vietnieka pienākumus, sasniegto ilggadības rekordu, ko diez vai kādam drīzumā izdosies atkārtot.

Aleksandra Svilāna dzīve bijusi bagāta dramatiskiem notikumiem, kuros vajadzēja rast sevī spēku, lai panāktu iecerēto. Bet grūtībās mēdz veidoties spēcīgas personības.

Dzīves stāsts aizsākās Rēzeknes apriņķa Varakļānu pagasta «Neaizmirstulēs» 1927. gada 25. augustā, kad Svilānu ģimenē vecākajiem brāļiem pievienojās pastarītis Aleksandrs. Bērnības laika atmiņās ir ikdienas pienākumi, piemēram, gana gaitas. Audzinot bērnus labam darba tikumam, toreiz mēdza teikt — padari darbu tā, lai pašam nav jākaunas! Tad pienāca laiks apgūt pamatizglītību Varakļānu 1. pagasta skolā un ģimnāzijā.

Krasu pavērsienu dzīvē ienesa nelaimes gadījums 1944. gada oktobrī, kad iegūta acu trauma un 18. dzīves gadā pilnīgi zaudēta redze. Tas bija pamatīgs ierastās lietu kārtības satricinājums, kas lika pārskatīt priekšstatu par dzīves aicinājumu un ieraudzīt savu vietu pasaulē. Taču gribasspēks un jaunības dzīvesprieks neļāva nodoties izmisumam.

Lai turpinātu mācīties, 1945. gada rudenī Aleksandrs pārcēlās uz jaundibināto Rīgas Neredzīgo bērnu vidusskolu. Tur viņš atrada draugus un domubiedrus. Jau tad aktīvākie skolēni centās paši organizēt savu dzīvi. Skolēnu komiteja, piemēram, sestdienu vakaros organizēja ballītes, kurās draudzējās ar dažu Rīgas vidusskolu skolēniem,

tā veicinot neredzīgu cilvēku integrāciju sabiedrībā un sabiedrības izpratni par viņiem.

1950. gadā vidusskolas pirmā izlaiduma absolventu vidū bija arī Aleksandrs. Vēlēšanās iegūt augstāko izglītību ir nepārvarama, un 1952. gadā viņš iestājās LVU Ekonomikas fakultātes dienas nodaļā, kuru pabeidza 1957. gadā. Tad arī sākās tradīcija, kura turpinās vēl šodien — 1952. gadā Aleksandrs Svilāns kopā ar domu biedriem, kuriem arī interesēja informācijas aprīte par neredzīgu cilvēku dzīvi, organizēja žurnāla «Rosme» izdošanu Braila rakstā. Tekstus rakstīja ar tāfeli un grifeli. Aleksandrs ir žurnāla nosaukuma autors, atvasinot to no vārda «ierosme».

Žurnālam iznāca 17 numuri, tad 1957. gadā Latvijas Neredzīgo biedrības Centrālās valdes prezidijs pieņēma lēmumu par biedrības preses drukātā izdevuma turpmāku iznākšanu. Šo vēsturisko faktu no mūsu lasītājiem šķir jau daudzi gadu desmiti, bet žurnāls turpina iznākt vēl joprojām.

Paliekoša vērtība ir arī Aleksandra ieteiktajiem redzīgo-Braila raksta balsojuma biļeteniem, kas dod iespēju neredzīgiem biedrības biedriem neatkarīgi piedalīties aizklātos balsojumos.

1957. gadā Aleksandrs Svilāns piekrita veikt Centrālās valdes uzticētos pienākumus — strādāt par biedrības Cēsu Mācību ražošanas darbnīcu (vēlāk — uzņēmuma) direktoru. Drīz vien pēc stāšanās amatā viņš uzsāka darbnīcu pārveidošanu par tā laika prasībām atbilstošu mācību un ražošanas uzņēmumu ar ievērojamu darbavietu skaitu redzes invalīdu nodarbināšanai un rehabilitācijai. Viņš panāca gruntsgabala piešķiršanu un kopīgi ar biedrības CV organizēja uzņēmuma ražošanas un dzīvojamo ēku celtniecību.

Lai radītu labākus apstākļus Latgalē dzīvojošo redzes invalīdu nodarbināšanai un rehabilitācijai, Aleksandrs izveidoja Daugavpilī Cēsu uzņēmuma filiāli, kuru jau pēc pusotra gada varēja pārveidot par patstāvīgu uzņēmumu.

1961. gada martā Aleksandru Svilānu ievēlēja par biedrības CV priekšsēdētāja pirmo vietnieku. Viņa pienākumos bija piemērotu darbavietu iekārtošanas organizēšana uzņēmumos, ražošanas apjoma un biedrības celtniecības objektu, kā arī biedrības kapitālieguldījumu un uzņēmumu peļņas plānošana. Tajā laikā ļoti trūka naudas līdzekļu, bet bankas kredītu biedrībām neizsniedza. Trūka ražošanas un dzīvojamo platību, tehnoloģisko iekārtu un piemērotu produkcijas veidu, bet simtiem redzes invalīdu prasīja darbu un dzīves apstākļu uzlabošanu. Tādēļ jau 1961. gada maijā Svilāna vadībā izstrādāja rīcības programmu biedrības straujākai attīstībai un redzes invalīdu dzīves līmeņa celšanai turpmākajiem desmit gadiem. Pildot šo programmu, Latvijas neredzīgo dzīvē sākās kvalitatīvi jauns attīstības posms. Īstenojot Svilāna rūpīgi izstrādātos priekšlikumus, redzes invalīdu nodarbināšanai piemērotu ražojumu ieviešana ļāva iekārtot darbā vairākus simtus neredzīgu un vājredzīgu cilvēku, deva iespēju viņiem labi nopelnīt, veidot un uzturēt ģimenes, iegūt pensijas saņemšanai nepieciešamo darba stāžu, kā arī lika pamatus biedrības finansiālo problēmu atrisināšanai un Liepājas uzņēmuma dibināšanai 1964. gadā.

Laikā, kad Svilāns strādāja priekšsēdētāja vietnieka amatā, biedrība sasniedza uzplaukumu, biedru skaits bija pieaudzis gandrīz sešas reizes, tika uzcelti četri uzņēmumi, uzbūvētas dzīvojamās mājas ar kopējo platību 64'000 kvadrātmetru. Uzņēmumos 1986. gadā tika nodarbināti

1440 redzes invalīdi. Visi neredzīgie un vājredzīgie, kuri gribēja un spēja strādāt, tika nodrošināti ar darbu. Uzņēmumos ražotās produkcijas un iegūtās peļņas gada apjoms palielinājās 15 reizes. Tas ļāva simtkāršot izdevumus veselības un sociālajai aprūpei, kultūras un sporta darbam, kā arī ieguldīt līdzekļus ārpus biedrības, kas atbilda neredzīgo un vājredzīgo cilvēku interesēm, piemēram, neredzīgo pansionātā Rīgā vai 5. bērnu sporta skolā. Biedrība piedalījās arī vairāku sanatoriju, atpūtas namu un veco ļaužu pansionātu celtniecībā. 15 gadus (kopš 1976. gada) biedrība finansēja arī pēc Svilāna iniciatīvas izveidotās Redzes aizsardzības zinātniskās pētniecības laboratorijas darbību.

Aleksandru allaž interesējusi valsts un vietējā līmeņa normatīvo aktu pilnveide, kas skar neredzīgu cilvēku intereses. Piemēram, savā laikā viņš ir iesniedzis priekšlikumus pensiju likumam, kas tika izstrādāts neilgi pēc Latvijas valsts neatkarības atjaunošanas. Lielāko daļu priekšlikumu deputāti atbalstīja. Arī LNB statūti pastāvīgi ir uzmanības lokā — lai tie nebūtu pretrunā likumiem un veicinātu jēgpilnu darbību biedrības institūcijās. Viņa attieksme pret dzīvi vēl arvien ir tāda pati kā biedrības uzplaukuma gados: «Ja redzam nebūšanas, kas attiecas uz neredzīgo un vājredzīgo cilvēku dzīves kvalitāti, tad nebūsim iecietīgi pret tiem, kas pie šīm likstām ir vainojami.»

Par svarīgāko savā daudzpusīgajā, paliekošajā veikumā Latvijas neredzīgo cilvēku labā Aleksandrs Svilāns min faktu, ka 25 gadus ir bijis kompetents par darbavieta skaita organizēšanu neredzīgo un vājredzīgo cilvēku nodarbināšanai biedrības uzņēmumos.

Aleksandra Svilāna mūža devums ir darbs, kas bijis

noderīgs citiem un pašam devis gandarījumu. Par nopelniem Latvijas labā 2002. gadā Aleksandrs Svilāns apbalvots ar Triju Zvaigžņu ordeņa sudraba goda zīmi.

Aija Rīvīte

Svetlana Sproģe

Maini to, ko vari mainīt, samierinies ar to, ko nevari,
un lai tev piemīt gudrība atšķirt vienu gadījumu no otra.

Viedais teiciens

Latvijas Neredzīgo biedrības Centrālās valdes priekšsēdētāja Svetlana Sproģe dzimusi 1970. gada 20. martā Jelgavā. Bērnības un agrās jaunības gadus pavadījusi Jelgavas rajona Jaunsvirlaukas pagastā. Mācības pirmajā klasē Sveta uzsāka Staļģenes astoņgadīgajā skolā. Astoņu gadu vecumā acu ārsts konstatēja redzes

traucējumus. Lai stabilizētu redzi, ārsts lika nēsāt brilles. Tā, katru gadu ierodoties uz redzes kontroli, acu ārsts konstatēja, ka vajadzīgas stiprākas brilles. Pēc trešās klases nācās secināt, ka redzes traucējumu dēļ mācības masu skolā turpināt nevarēs. Apmeklējot acu ārstu Rīgā, sekoja ieteikums mācības turpināt Rīgas Vājredzīgo un neredzīgo bērnu internātskolā. Lai iestātos skolā, kurā mācījās bērni ar redzes traucējumiem, nepieciešams ārstu komisijas slēdziens. Pēc novērošanas slimnīcā ārsti konstatēja, ka pirmreizēji diagnoze noteikta nepareiza, kā rezultātā redze zaudēta neatgriezeniski.

1980. gada septembrī Sveta uzsāk mācības Rīgas Vājredzīgo un neredzīgo bērnu internātskolas ceturtajā klasē. Desmitgadīgajai meitenei dzīvot šķirtai no ģimenes bija neizsakāmi grūti. Pieradusi pie lauku miera un klusuma, Sveta katru dienu raudāja, jutās vientuļa un nesaprasta. Būdamā apzinīga skolniece, Sveta drīz vien atrada savu vietu klasē un skolas sabiedriskajā dzīvē, vadīja pionieru pulciņu. Vēlāk, būdamā komjauniete, apņēmas būt par gruporgu, organizēja pasākumus, dziedāja korī un dejoja deju kolektīvā.

Ieguvusi pamatskolas izglītību, Sveta izvēlējās vidusskolā mācības neturpināt, jo vēlme pēc brīvības un neatkarības nekur nebija pazudusi. Ļoti gribējās mācīties par konditori, iestāties Jāņmuižas Lauksaimniecības skolā, bet, ierodoties Jāņmuižā iesniegt dokumentus, izrādījās, ka ir par vēlu, grupas jau nokomplektētas. Izmantot skolas piedāvājumu mācīties par piena laboranti Sveta nevēlējās, tādēļ iestājās vakarskolā un strādāja kolhozā, nedaudz vēlāk kļūstot par Svaru mājas priekšnieci.

16 gadu vecumā Sveta iestājas Latvijas Neredzīgo biedrības Jelgavas teritoriālajā organizācijā un iesaistās

biedrības organizētajos pasākumos. Sasniedzot pilngadību, Sveta izmanto iespēju un sāk strādāt biedrības Rīgas Mācību ražošanas uzņēmuma Jelgavas filiālē par elektrisko slēdžu palaidējogu montētāju.

Liekas, Svetai iekšā ir kāds dzinulis, kas neļauj atslābt, palikt uz vietas, liek virzīties tālāk, izglītoties, atrast darbu, kas iet pie sirds. Sveta nolemj mācīties par bērnu dārza audzinātāju. Mācības apvieno ar darbu, strādājot poliklīnikas reģistratūrā.

Tādu jaunu, skaistu, strādīgu un nenogurdināmu kādā draugu saietā viņu sastop simpātiskais jauneklis Ainārs. Sveta un Ainārs kāzas svin 1992. gada Ziemassvētkos. Sveta ir laba sieva un māte, gudra saimniece, ļoti mīl strādāt dārzā. Vairāk par visu mīl audzēt un lolot puķu dārzu. Kad dēls nedaudz paaudzies, Svetas nemiera gars ir atgriezies. Pavisam tuvu dzīvesvietai, Anneniekos, atvērās speciālā skola, un Sveta pieteicās tur strādāt. Darbs ar bērniem viņu tik ļoti interesēja, ka nolemj mācīties Latvijas Universitātē par mājturības skolotāju, lai iemācītu bērniem dzīvei nepieciešamās gudrības. Domāts, darīts! Iesākums bija daudzsološs, bet, kad nonāca līdz baltajiem darbiem, Sveta saprata, ka reāli nevar to izdarīt. Redzes traucējumu dēļ nācās vien no augstskolas izstāties.

Bet dzīvē jau nekas nestāv uz vietas — Svetas ģimenē sevi pieteica meita Ēvisa. Kādu laiku Sveta no sirds izbaudīja mājas dzīvi, rūpējās par bērniem, vīru, saimniecību un savu izcilo puķu dārzu.

Kad meitai pienāca laiks uzsākt bērnu dārza gaitas, Sveta, izmantojot subsidēto darbavietu, sāk strādāt par auklīti Kaķenieku bērnu dārzā. Aktīvi iesaistās pagasta un LNB Dobeles vietējās organizācijas sabiedriskajā dzīvē.

Būdama mērķtiecīga un bērnodārza vadītājas iedrošināta, viņa nolemj uzsākt studijas Rīgas Pedagoģijas un vadības augstskolā par bērnodārza audzinātāju. Mērķis bija skaidrs, bet izrādās, ka nebija skaidrs, kā to sasniegt, jo tajā laikā nebija nekāda reāla atbalsta studentiem, kuriem ir redzes traucējumi — nebija specializēto datorprogrammu un tehnisko palīglīdzekļu (skeneru) vai pielāgotu mācību materiālu, lai patstāvīgi apgūtu mācību vielu. Sapratusi, ka atlikusī acu gaisma ir dārgāka par visu, Svetlana augstskolā mācības pārtrauc, bet darbu bērnodārzā gan nē. Tad gan Sveta skaidri zināja, ka nekad vairs nemācīsies augstskolā, lai tur vai kas.

LNB Rehabilitācijas centra Jelgavas teritoriālais dienas centrs meklēja sociālo rehabilitētāju. Tā kā Svetai bija neliela pieredze pedagoģiskajā darbā, strādāt ar cilvēkiem bija interesanti. Pēc neilga laika kļuva skaidrs, ka šajā darbā būs nepieciešama 1. līmeņa profesionālā izglītība.

Pirmo reizi klātienē ar Svetu satikos 2006. gada pašā augusta nogalē, skaistā rudens rītā Strazdumuižā, LNB Rehabilitācijas centra atpūtas istabā. Mēs netikāmies, lai jauki pavadītu laiku un iepazītos, bet gan, lai uzsāktu studijas sociālā darba un sociālās pedagoģijas augstskolā «Attīstība».

Tā bija vienreizēja iespēja cilvēkiem ar redzes invaliditāti iegūt 1. līmeņa profesionālo izglītību (sociālais rehabilitētājs), mācīties atsevišķā kursā. Lai gan Sveta bija apņēmusies nekad vairs nestudēt, tomēr, daudz nedomājot, nolēma doties pretim kārtējam izaicinājumam. Vērojot Svetu, sapratu, ka viņa patiesi grib un var palīdzēt cilvēkiem ar redzes traucējumiem. Sveta bija jauniņā, pārējos grupas biedrus nepazīna, sākumā bija klusa vērotāja, bet

ne vienaldzīga par to, kas kursā notiek, it īpaši — starpbrīžos. Ātri saprata, ka ir svarīgi sadarboties ar grupas biedriem, kuriem ir daudzu gadu pieredze, strādājot par sociālajiem rehabilitētājiem un sabiedriskajā darbā neredzīgo cilvēku organizācijā.

2007. gada sākumā visā Latvijā sākās LNB biedru pilnsapulces un pārvēlēšanu konferences, lai gatavotos kārtējam biedrības kongresam. Arī Jelgavā gatavojās pilnsapulcei un konferencē, kurā vajadzēja ievēlēt jaunu teritoriālās organizācijas valdi. Vairumam biedru bija redzami Svetas pirmie darba panākumi. Konferences dalībnieki izteica savu viedokli, ka organizācijā nepieciešamas pārmaiņas un vajag cilvēku, kurš grib strādāt un var veicināt organizācijas virzību uz augšu, ieviest reālas pārmaiņas. Konference ievēlēja valdi, kuras sastāvā tika ievēlēta arī Sveta. Arī kongresa delegātu sastāvā konferences delegāti virzīja Svetu, lai tālāk virzītu darbam LNB Centrālajā valdē.

Valde savā pirmajā sēdē par Jelgavas teritoriālās organizācijas valdes priekšsēdētāju vienbalsīgi ievēlēja Svetlanu Sproģi. Sveta valdes lēmumam neiebilda, jo intuitīvi jūta, ka tā ir iespēja likt lietā savu neizsīkstošo enerģiju. Sākās intensīvs darbs pašai un arī pārējiem valdes locekļiem — pie projektu rakstīšanas, sadarbības veidošanas ar pašvaldībām un citām organizācijām, esošo un jaunu biedru apzināšanas. Jelgavas organizācija kļuva par vienu no aktīvākajām LNB teritoriālajām organizācijām Latvijā.

2007. gadā LNB 18. kongresā Svetu ievēl Centrālās valdes sastāvā. Pret darbu Sveta vienmēr ir attiekušies ar lielu atbildību un darījusi to pēc labākās sirdsapziņas. Bija jātiek galā ar sociālās rehabilitētajas,

Jelgavas organizācijas valdes priekšsēdētājas, biedrības valdes locekles darba pienākumiem un studijām augstskolā, bet Sveta nenobijās, strādāja, mācījās, smēlās pieredzi un aizvien aizrautīgāk realizēja savas idejas.

Augstskolas kursā starp savējiem aizvien biežāk pavīdēja ideja, ka arī biedrības Centrālajā valdē nepieciešamas radikālas pārmaiņas. Daudz runājām par to, kā ir un kā vajadzētu būt. Daudz viedokļu, domu, ideju, strīdu, vērtējumu, tikai neatbildēts palika jautājums — kas īsti jāmaina, kāpēc, kas to darīs, ar kādiem līdzekļiem, kurā laikā, kāds ir mērķis?

2008. gada jūnijā Sveta saņēma augstskolas diplomu par 1. līmeņa augstāko profesionālo izglītību — sociālais rehabilitētājs. Likās, dzīve ieņem mierīgāku ritējumu, bet cik tad ilgi, kad ir aicinājums līdzdarboties Eiropas Sociālā fonda un Latvijas valsts finansētā projekta «Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstība personām ar redzes traucējumiem Latvijā» programmu izstrādē. Sveta aktīvi darbojās darba grupā, un jau tad kļuva skaidrs, ka projekts būs nopietns jaunu sociālās rehabilitācijas programmu izstrādes un ieviešanas laiks. Labi zināms bija tas, ka būs iespēja iegūt 2. līmeņa augstāko profesionālo izglītību — sociālais darbinieks.

Kopā ar Svetu mācīties vienā kursā, strādāt vienā darba grupā un kopīgi rakstīt un aizstāvēt diplomdarbu bija interesanti, radoši un viegli. Viņas dotajam vārdam vienmēr varēja ticēt un pajauties, ka nekad nepievils, visu izdarīs savlaicīgi un ar lielu atbildību. Studiju laiks jebkura vecuma studentiem vienmēr bijis īpašs, radošs, mazliet vieglprātīgs un jautrs. Līdz ko runa bija par LNB likteni, izaugsmes iespējām, tad gan visi diskusiju dalībnieki kļuva nopietni, izteica savus viedokļus, dalījās ar informāciju, spriedām,

kā rīkoties turpmāk, lai saglabātu biedrībai piederošos īpašumus, neturpinātos lejupslīde un biedrība neizjuku. Bija svarīgi saprast, kas būs tie cilvēki, kuri gatavi uzņemt atbildību, strādāt biedrības labā, netaupot ne laiku un zināšanas, ne savus resursus.

Studijas augstskolā tikko bija sākušās, kad nācās ķerties klāt nākamai aktualitātei — Eiropas Savienības un Latvijas valsts finansētā projekta «Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu attīstība personām ar redzes traucējumiem Latvijā» uzsākšanai un ieviešanai biedrības visās teritoriālajās organizācijās. Projekta sākotnējo versiju Labklājības ministrijā tik ļoti salauza, ka projekta darba grupas vadītāja, galvenā koordinatore Sandra Braunere, nejutot LNB Centrālās valdes atbalstu, uzteica darbu LNB Rehabilitācijas centrā un atteicās strādāt projekta darba grupā par galveno koordinatori.

Neskatoties uz grūtībām, projektu uzsākot, tas tomēr cilvēkiem ar redzes traucējumiem deva lielas iespējas iesaistīties jaunajās apmācību programmās, apgūt jaunas zināšanas, biedrībai — piesaistīt jaunus biedrus. Pirmo reizi cilvēkiem ar redzes traucējumiem bija iespēja piedalīties vasaras nometnēs, satīties ar interesantiem cilvēkiem, saprast, cik daudz patiesībā cilvēks var, ja vien viņš grib.

Projekts ilga gandrīz četrus gadus. Koordinatori no visas Latvijas dažādās darba grupās tikās katru mēnesi. Tikšanās reizēs arvien biežāk runājām par LNB Centrālās valdes darbu un vadīšanas stilu. Visās teritoriālajās organizācijās saspringti gatavojās gaidāmajam biedrības kongresam 2012. gada augustā.

LNB 19. kongresa delegāti Svetlanu Sproģi atkārtoti ievēlēja LNB Centrālās valdes sastāvā. Jaunās valdes

sastāvs bija stipri mainījies. Pirmajā sēdē kā vienīgo kandidatūru valdes priekšsēdētājas amatam izvirzīja Svetu, un valde vienbalsīgi par to arī nobalsoja. Pateicoties par dāvāto uzticību, Sveta paziņoja, ka viņa plāno strādāt pilnu darba laiku, jo nespējot saprast, ko var paspēt izdarīt, strādājot divas nepilnas darbadienas nedēļā.

Pirmajā dienā, ierodoties darbā, Svetu sagaidīja iepriekšējais valdes priekšsēdētājs Egons Zariņš, kurš atdeva biedrības zīmogu un aizgāja. Svetai pašai nācās saprast, ar ko nodarbojas mantojumā atstātais darba kolektīvs. Pēc neilga laika viens pēc otra no darba aizgāja darbinieki pēc paša vēlēšanās, jo saprata, ka jaunās valdes priekšsēdētājas prasības nespēs izpildīt.

Visi valdes locekļi bija apņēmības pilni strādāt biedrības labā, cits citā ieklausījās, sprieda — kādi varētu būt tuvākie plāni, idejas, kuras steidzīgi nepieciešams realizēt, kā ar godu nobeigt iesākto Eiropas projektu. Iepazīstoties ar biedrības un uzņēmumu darbību, bija steidzīgi jārīkojas. Noteikti nevarēja pieļaut biedrības īpašumu tālāku zaudēšanu, tos vajadzēja nosargāt, ierakstot Zemesgrāmatā.

Zemesgrāmatā nostiprināts bija tikai biedrības Cēsu Mācību un ražošanas uzņēmumam piederošais īpašums. Atlikt nedrīkstēja SIA «Brailinform» likvidācijas uzsākšanas procesu. Valdei nācās pieņemt pirmos nopietnos lēmumus par uzņēmumu darbību un sociālās rehabilitācijas un tiflotehnikas pakalpojumu kvalitāti, jāpārņem Eiropas projekta vadība no biedrības puses.

Pēc veiktajām pārbaudēm 2013. gada nogalē biedrības uzņēmumam SIA «LNB Jugla» nācās meklēt jaunu vadītāju, bet par plānoto atalgojumu to atrast bija faktiski neiespējami. Valde lūdza, lai Sveta uz laiku uzņemas

būt par šī uzņēmuma valdes priekšsēdētāju, jo ar situāciju uzņēmumā viņa ir iepazinusies un labi izprot, kas un kā darāms. Sveta piekrīt, bet tikai uz laiku. Līdz pat šodienai uzņēmums ir labi apsaimniekots un strādā ar peļņu, telpas tiek remontētas un nodotas nomai. Kad ar Svetu runā par šo uzņēmumu, viņai mirdz acis un viņa atzīst, ka nekad nevarēja iedomāties, ka tik ļoti pie sirds ies darbs uzņēmumā.

Bet atpakaļ pie Centrālās valdes darba. Rūpīgi veicot pārbaudes visos biedrībai piederošos uzņēmumos un struktūrvienībās, rezultāts nebija iepriecinošs. Ar laiku nācās no amata atcelt Cēsu un Liepājas uzņēmumu valdes priekšsēdētājus, jo viņu darbs nenesa labumu biedrībai. Sveta meklēja visus iespējamus variantus, kā biežāk tikties ar Saeimas Sociālo un darba lietu komisiju un Labklājības ministrijas atbildīgajiem darbiniekiem, lai pilnveidotu tiftotehnikas piedāvājumu klāstu, kam bija vajadzīgi papildus līdzekļi no valsts budžeta. LNB Rehabilitācijas centram katru gadu trūka naudas, lai nodrošinātu pakalpojumus visiem gribētājiem. Tikai sadarbības rezultātā biedrības struktūrvienības nekad nepalika bez vajadzīgā finansējuma.

Sveta ļoti uzticas cilvēkiem, komandas biedriem, jo cer, ka visi strādā un ir tikpat godīgi, kā pati. Bet ir gadījies, ka kāds tomēr pieviļ. Tādos brīžos Sveta jūtas ļoti sāpināta, vaino pati sevi, domā, ka viss pilnībā jāpārzina pašai. Bet negaiss uznāk un pāriet, un darbs jāturpina.

Pateicoties Svetas neatlaidībai, pa šiem gadiem visi biedrības īpašumi ir reģistrēti Zemesgrāmatā. Arī uz Cēsu uzņēmumu reģistrētie īpašumi dāvinājuma ceļā tagad ir reģistrēti kā LNB piederoši īpašumi. Katru gadu biedrība realizē daudz un dažādus projektus, tai skaitā

— pārrobežu. Aktīvi un no sirds Sveta strādā Invaliditātes lietu nacionālajā padomē, Sociālās integrācijas valsts aģentūras konsultatīvajā padomē, dažādās darba grupās, sadarbojas ar pašvaldībām, lai uzlabotu cilvēku ar redzes traucējumiem dzīvi. Sadarbojoties ar ministrijām, Saeimu un citām institūcijām, Sveta ir panākusi, ka LNB piederošie īpašumi, kuri pilda valsts deleģētās funkcijas Rīgā, Rēzeknē, Ventpilī un daļēji arī Liepājā, tiks renovēti. Darbs būs smags, atbildīgs, bet Sveta no tā nebaidās. Līdz Svetas pilnvaru beigām 2022. gadā darbus plānots pabeigt.

Svetas padarītie darbi būs ierakstīti LNB vēsturē. Tas būs vēstījums nākamajām paaudzēm par biedrībai uzticīgu, strādīgu un godīgu cilvēku.

«Dariet sevi lielu, un ap jums nebūs mazu cilvēku.»
(Valdis Šatrouskis Atāls)

Daiga Skudra

Māris Ceirulis

Dzīves aicinājums – kalpot Dievam un cilvēkiem

Dalībai Latvijas simtgades projektā «Klusie vēstures veidotāji» Liepājas Neredzīgo biedrības valdes priekšsēdētājs Māris Ceirulis piekrita ar mērķi, lai viņa dzīvesstāsts palīdzētu motivēt jauno paaudzi dzīvot aktīvu un piepildītu dzīvi. Neskatoties uz savu redzes invaliditāti, Māris šobrīd ir ne tikai aktīvs NVO darba veicējs, bet arī vides eksperts, balvu «Latvijas Lepnums 2006» un «Gada liepājnieks 2007» ieguvējs. Viņa paša vārdiem sakot: «Publicitāte manai personībai ir pat pietiekoša.

Vienīgi par jauno paaudzi jādomā, un gribas ticēt, ka labs piemērs spēj iedrošināt un kādā brīdī spēcīnāt.»

Saruna ar Māri Ceiruli notiek viņa kabinetā. Simboliski to var saukt par Liepājas Neredzīgo biedrības ideju centru, no kura tiek koordinēts gan biedrības, gan sociālās rehabilitācijas un izziņas centra «Dvēseles veldzes dārzs» darbs. Māris biedrību vada no 1999. gada janvāra, un tā apvieno 766 cilvēkus ar dažādām invaliditātēm, kā arī seniorus.

Vietā, kurā tiekamies, šādas sirds sarunas ar cilvēkiem jau notikušas bezgalīgi daudz. No šī punkta Māris uz dzīvi cenšas skatīties veselumā, respektējot gan tās gaišās, gan tumšās puses. Māca to darīt arī citiem neatkarīgi no nacionālās, sociālās, ticības piederības, izglītības vai veselības stāvokļa. Simboliski pasauli ar taktili iezīmētām robežām var redzēt arī pie sienas ģeogrāfiskajā kartē. Pasaules izziņāšanas mērogi biedrības valdes priekšsēdētājam ir dažādi — cilvēku individuālās dzīves, biedrība, dzimtā pilsēta, visas Latvijas vai pasaules līmenī. Savukārt Māra šī brīža noslogotību jeb dienas «blīvumu kubā» atspoguļo pašdarināts kalendārs, kas laiku skaita uz melna fona ar dzeltenu krāsu iezīmētiem datumiem, lai krāsu kontrasti palīdzētu labāk saskatīt pieturas punktus.

Kuri punkti tad īpaši iezīmējas Māra dzīves kartē? Stāstījumu Māris iesāk ar to, ka viņa dzīve dalās divos posmos — laicīgā un garīgā. Dzimis 1970. gada 3. novembrī Aizputē, mācījies Otaņķu pamatskolā, beidzis Brjanskas vakarskolu, strādājis par kontrolieri Liepājas mašīnbūves rūpnīcā, arī par bārmeni. Bet nu jau vairāk nekā 20 gadus ir daudz lielākas ģimenes loceklis, Dieva bērns, kas savu garīgo dzīves gājumu iet kopā ar Jēzu Kristu. Bez šī dzīves aspekta viņu

kā personību nevar iepazīt.

Savu dzīves aicinājumu saskatot kalpošanā Dievam un cilvēkiem. Māris uzskata, ka ceļš līdz biedrības priekšsēdētāja amatam un šī brīža sasniegumiem ir bijusi smaga garīgā cīņa, kā saka, līdz asinīm un asarām. Garīgā jomā viņam vienmēr bijuši intensīvi meklējumi. 90.-tie gadi bija laiks, kas stimulēja interesi par rīkstniecību un ekstrasensoriku, tika studētas dažādas austrumu mācības. Taču spēcīga robežšķirtne notika 1996. gada 18. maijā, kad burtiski vienā mirklī dzīve sašķēlās divās daļās — pirms un pēc. Māris cieta smagā autoavārijā un gandrīz pilnībā zaudēja redzi. Tā visa ir jau sen nožēlota pagātne, taču diemžēl līdz avārijas dienai bija ļoti daudz dzīves kaislību.

Palaimējās, ka šajā dzīves posmā notika veiksmīga satikšanās ar mācītāju Voldemāru Zveju. Viņš bija tas cilvēks, kurš personīgi palīdzēja iepazīt Kristus mācību, Svētos rakstus un lielākas vērtības. Tas nebūt negāja gludi, bija ļoti daudz jautājumu, taču 1997. gadā tika veiksmīgi pabeigti pinēju kursi ar zeļļa diplomu, un šī paša gada Ziemassvētkos kā lielāko dārgumu Māris pats savai ģimenei nopirka dāvanā Bībeli.

20 gadu laikā, kopš apzināti ir pieņemts lēmums dzīvot kristīgu dzīvi un vairīties no grēka, daudz kas bijis jāpiedzīvo, piemēram, jāmacās piedot cilvēkam, kurš 1999. gadā atriebības dēļ noslepkavoja brāli, vai pateicībā jānoslīgst ceļos, kad Dievs meitai dziedināja sirdi. Šeit Māris klusi un nopietni piebilst: «Kad visu to piedzīvo, tad saproti, ka viss ir pa īstam. Daudz pamācību no Dieva puses, bet, ko Viņš mīl, to Viņš pamāca un pārmāca.»

Liepājas Neredzīgo biedrības vadību viņš uzņēmas, lūdzot Dieva palīdzību. Pēc padomju savienības sabruk-

šanas darbinieku skaits tajā bija tikai divi — sociālais rehabilitētājs un biedrības priekšsēdētājs, kuri draudzīgi sadzīvoja vienā telpā. Pa šiem gadiem strādājošo skaits vienu brīdi ir pat izaudzis līdz 50, kas salīdzinoši ir tāds mazs uzņēmums. Iesākumā lielākie darbi bija — soli pa solim atgūt telpas, piesaistīt uzņēmējus, atbalstītājus un domubiedrus. Īpaši tika apsekoti cilvēki, kuri atradās krīzes stāvoklī, jo pats pēc savas pieredzes zināja, kā ir tad, kad jānīkst no nedrošības un nav nākotnes perspektīvas.

2005. gadā tika iegūta arī augstākā izglītība Liepājas Pedagoģijas akadēmijā uzņēmumu vadības jomā. Trešajā kursā gan bija problēmas redzes dēļ, bet stiprināja kolēģu atbalsts. Vēl tagad prātā palikuši Dinas Varanuskas vārdi: «Ja tik tālu esam izturējuši, tad nedrīkst padoties. Iesim palīgā!» Neviltots prieks un uzvara bija izlaidums ar lielo apsveicēju pulku.

2012. gadā tika pabeigta Vadības un sociālā darba augstskola «Attīstība», iegūstot kvalifikāciju — sociālais darbinieks ar specializāciju sociālajā pedagoģijā. Minētā izglītība labi noder sociālās rehabilitācijas darbā, it sevišķi mūža ieguldījuma īstenošanā — sociālās rehabilitācijas un izziņas centra «Dvēseles veldzes dārzs» darbu organizēšanā. Salīdzinot ar iepriekšējo mācību posmu, nenovērtējama prakse bija garīgais darbs Sarkanā Krusta patversmē. Kurša biedrenes Veras pamudināts, Māris tur kalpoja divarpus gadus. Darbs nebūt nebija viegls, taču atkal varēja mācīties mīlēt cilvēkus, piedot kļūdas un uzrunāt viņus.

Ikdienā ir vēl citi sabiedrībai nozīmīgi jautājumi, kurus Māris pašreizējā risina. Tie ir universālā dizaina eksperta pienākumi, kas aizsākās 2006. gadā kā brīv-

prātīgais darbs. Laika gaitā tas pārklājis visu Latviju, vairāku projektu ietvaros izglītojot dažādu jomu un līmeņu speciālistus un sniedzot konsultācijas. Ciešā sadarbībā ar pilsētas pašvaldību tiek veidota Liepāja kā PILSĒTA VISIEM — gan cilvēkiem ar dažādām invaliditātēm, gan jauniešiem, gan vecākiem ar bērniem, senioriem un citiem.

No 2013. līdz 2017. gadam Māris tika ievēlēts par Liepājas pilsētas domes deputātu (no «Liepājas partijas»). Izvirzītie mērķi iespēju robežās ir arī sasniegti: pilsētvides pieejamības plāna izstrāde atbilstoši universālā dizaina principiem, finansējuma palielināšana nevalstisko organizāciju konkursam, finansējuma rašana vairāku dienas centru darbībai, kā arī cilvēku ar invaliditāti nodarbinātības veicināšana pilsētā.

Visu šeit minēto nevar cilvēks paveikt bez galvenā spēka avota — Dieva svētības un ģimenes. Mīloši un atbalstoši ir sieva Anda, četras meitas un dēliņš. Vecākā meita Megija jau no četrus gadus vecuma bijusi lieliska asistente tētim, protams, arī pārējie ģimenes locekļi. Viņus visus Māris vienmēr centies iesaistīt gan biedrības pienākumos, gan garīgajā dzīvē.

Noslēgumā Māris kā stiprinājumu lasītājiem un atgādinājumu sev pašam vēlas citēt Svēto rakstu vārdus: «Bet paldies Dievam, kas mums devis uzvaru caur mūsu Kungu Jēzu Kristu. Tad nu, mani mīļie brāļi, topiet pastāvīgi, nešaubīgi, pilnīgāki Tā Kunga darbā vienu mēr, zinādami, ka jūsu darbs Tā Kunga lietās nav vel-tīgs.» (Pāvila 1. vēstule korintiešiem 15:57, 58).

Piektā nodaļa

NOZĪMĪGAS PERSONĪBAS

Ir trejādi cilvēki:

Vieni, kas rada un veido notikumus.

Otri, kas vēro visu, kas notiek.

Trešie ir tādi, kas vaicā kā pēkšņi atmodušies:

Kas notika?

Jānis Klīdzējs

**VĒSTURES VEIDOTĀJI
CILVĒKTIESĪBU CĪNĪTĀJI
REFORMATORI**

Dzintra Isajeva

Pihlavu dzimta

Pihlavu dzimtas vārds ir nesaraujami saistīts ar Strazdumuižas un neredzīgo institūta vēsturi. Tās aizsākumi meklējami 1827. gadā, kad par Strazdumuižas īpašnieku kļūst tirgotājs un rūpnieks Johans Teodors Pihlavs (1789 — 1856).

Jau 1828. gadā viņa Strazdumuižas īpašumā uzbūvētais un iekārtotais uzņēmums «Strazdumuižas kokvilnas manufaktūra» sāk ražot tekstilprodukciju. Līdz 1856. gadam šis uzņēmums jau kļuvis par lielāko tekstilfabriku Rīgā.

1814. gadā Johans Teodors stājas laulībā ar Annu

Ģertrūdi Panderi. Viņiem ir trīs dēli: Reinholds Ludvigs (1816 — 1881), Nikolajs Andrejs (1822 — 1887) un Teodors Eduards (1830 — 1901).

No 1824. gada līdz 1825. gadam Johans Teodors ir Rīgas rātes loceklis un ik pa laikam ziedo līdzekļus, lai palīdzētu neredzīgiem un vājredzīgiem cilvēkiem. Vēlāk arī katrs no dēliem dod savu ieguldījumu neredzīgo cilvēku atbalstam — izglītošanai un rehabilitācijai. Tāpēc ir grūti izcelt tikai vienu no Pihlaviem.

1845. gadā Johans Teodors Pihlavs savam vecākajam dēlam Reinholdam Ludvigam sakarā ar ģimenes dzīves uzsākšanu ar Johannu Karolīnu (dzim. Krēgeri) dāvina zemes gabalu jaunas villas celšanai, un tā tiek uzbūvēta laikā no 1848. gada līdz 1849. gadam. 1820. gadā uzbūvētā kalpu māja, kas atrodas uz šī zemes gabala, tiek atvēlēta neredzīgo vajadzībām, un tur darbojas Rīgas Neredzīgo un vājredzīgo institūta amatniecības uzņēmums. Pēc Reinholda Ludviga nāves par villas īpašnieci kļūst Johanna Karolīna, kura 1884. gada maijā villu ar īpašiem noteikumiem nodod Neredzīgo labdarības un izglītības biedrībai beztermiņa un bezmaksas lietošanai.

1884. gada septembrī Rīgas Neredzīgo bērnu elementārskolai, kas jau ir pārdēvēta par Rīgas Neredzīgo un vājredzīgo institūtu, rodas iespēja pārcelties no Pārdaugavas uz Strazdumuižu.

Johana Teodora un Annas Ģertrūdes vidējais dēls Nikolajs Andrejs ir dzimis 1822. gadā. Sakarā ar ģimenes nodibināšanu (precībām ar Sofiju Elizabeti, dzim. Krēgeri) saņem no vecākiem kā dāvinājumu 6,4 ha lielu zemes gabalu, uz kura 1853. gadā Nikolajs Andrejs uzbūvē komfortablu villu un vairākas saimniecības ēkas. 1864. gadā viņiem piedzimst meita Karolīna Sofija.

Nikolajs Andrejs un viņa ģimenes locekļi sistemātiski atbalsta Neredzīgo labdarības un izglītības biedrību un Rīgas Neredzīgo un vājredzīgo institūtu, veltīdami šīm iestādēm speciālus naudas ziedojumus un dāvanas. Nikolaja Andreja uzceltā villa 20. gadsimta 20. gados kļūst par mājvietu pilsētas bērnu patversmei, pēc tam arī 8. bērnnunamam un Rīgas Vājredzīgo un neredzīgo bērnu internātskolai. Bet no 1963. gada līdz 2017. gadam tā kļūst par mājvietu Latvijas Neredzīgo bibliotēkai.

Johana Teodora Pihlava jaunākais dēls Teodors Eduards pēc vecāku nāves ir mantojis īpašumu, kas ietver villu, saimniecības ēkas, parku un augļu dārzu. Teodors Eduards parku no slēgta objekta pārvērš par visiem pieejamu, turpina labiekārtot un uztur to priekšzīmīgā kārtībā. Parkā notiek dažādi tekstilfabrikas, kā arī daudzu citu draudzīgu Rīgas biedrību pašdarbības kolektīvu sarīkojumi. No 1884. gada parks kļūst pieejams arī neredzīgo institūtam, kura direktors Oskars Notnagels parkā organizē institūta audzēkņu kora dziesmu un instrumentālā ansambļa mūzikas vakarus un dažādus svētku sarīkojumus.

Teodors Eduards turpina sistemātiski ziedot un dāvināt Neredzīgo labdarības un izglītības biedrībai naudas līdzekļus inventāra iegādei, darba patversmes kompleksa celtniecībai (tag. VSAC «Rīga» filiāles «Jugla» teritorijā), tā labiekārtošanai, remonta darbu veikšanai, kā arī kultūras dzīves vajadzībām. Ar 20. gadsimta sākumu parkā sāk koncertēt arī Oskara Notnagela nodibinātais Neredzīgo institūta pūtēju ansamblis. Arī pēc Teodora Eduarda nāves 1901. gadā šīs draudzīgās attiecības ar neredzīgo institūtu turpina viņa dzīvesbiedre Karolīna un dēls Reinholds.

Tāpat arī ar Pihlavu atbalstu 1893. gadā Strazdumuižā tiek atvērta neredzīgo darba patversme. Tās uzdevums ir sniegt iespēju neredzīgiem un vājredzīgiem cilvēkiem apgūt dažādas iemaņas, piemēram, suku gatavošanu, kā arī kurvju un dažādu pinumu pagatavošanu. Neredzīgo darba patversme nodrošina apmešanās un uzturēšanās vietu gan mācekļiem, gan šo arodu veicējiem, kā arī dod patvērumu darba nespējīgiem un veciem redzes invalīdiem.

Pateicoties tieši Pihlavu dzimtai, Strazdumuiža ir kļuvusi par lielāko neredzīgo iestāžu centru Latvijā.

Dzintra Isajeva

Staņislavs Miklaševičs

Nāk un mainās gads pēc gada — ļaudis ar.
Paliek tas, ko viņi rada,
paliek darbs.

D. Avotiņa

Staņislavs Miklaševičs dzimis 1928. gada 27. septembrī Rēzeknes apriņķī, Rēznas pagastā. Tur aizritēja viņa bērnības un skolas gadi. Pēc bērnībā gūtās traumas Staņislavs pakāpeniski zaudēja redzi. 1945. gadā viņš turpināja mācības Rīgā neredzīgo skolā, kurā aktīvi

iesaistījās skolas sabiedriskajā dzīvē. Pēc skolas beigšanas 1951. gadā Staņislavs iestājās LVU Vēstures fakultātē, kuru pabeidza 1956. gadā. Šīs augstskolas vēsturē Staņislavs Miklaševičs bija pirmais neredzīgais students un arī pirmais neredzīgais absolvents. Darba gaitas Staņislavs uzsāka Preiļu skolā par vēstures skolotāju.

Pēc atgriešanās Rīgā Staņislavs Miklaševičs 1959. gada augustā tika uzaicināts darbā uz Rīgas 27. bibliotēkas Neredzīgo lasītavas filiāli par vadītāju. Staņislavs ar lielu aizrautību ķērās pie darba pienākumu pildīšanas un aktīvi iesaistījās Neredzīgo bibliotēkas organizēšanā, bet strauju uzlabojumu nebija. Jau tad viņam radās doma par patstāvīgas republikāniskās neredzīgo raksta bibliotēkas izveidošanu. Viņa laikabiedrs Valdis Viklis Staņislavu raksturoja kā ļoti enerģisku, darbīgu un idejām bagātu cilvēku. 1960. gada 27. jūlija vēstulē, kas bija adresēta Latvijas PSR Ministru padomei, viņš izvirzīja jautājumu par atsevišķas neredzīgo raksta bibliotēkas nodibināšanu republikas neredzīgo vajadzībām, pamatojot, ka bibliotēkai jābūt republikāniskai, jo tās pilsētās — Daugavpilī, Cēsīs un Liepājā — tiek veidoti neredzīgo uzņēmumi ar ciematiem, kuros strādās un dzīvos neredzīgie. Vēstulē tika pieminēta nepieciešamība izveidot arī Tifloloģijas nodaļu. Lai celtu neredzīgo kultūras un izglītības līmeni, republikāniskajai bibliotēkai būtu jāorganizē minētajās pilsētās filiāles. Līdz šim šajās pilsētās dzīvojošie neredzīgie esot pilnīgi atrauti no jebkādas preses un grāmatu informācijas, izņemot radio. Tāpat arī vēstulē tiek minēts, ka redzes invalīdu apkalpošanai domātā bibliotēka nav iedomājama bez Tifloloģijas nodaļas.

Vienīgais panākums pēc šīs vēstules (kā arī pēc vēstules Latvijas PSR Kultūras ministrijai) bija Rīgas pilsētas

19. Neredzīgo raksta bibliotēkas atvēršana 1961. gada 1. janvārī, un Staņislavs tika iecelts par tās vadītāju. Vairākus gadus Staņislavs Miklaševičs patiesībā bija bibliotēkas direktors bez bibliotēkas. Viņam, piemēram, bija lasītavas pārzine, tomēr nebija ne šīs lasītavas, ne īstu priekšā lasītāju. 1961. gada pavasarī Staņislavam Miklaševičam radās doma ielasīt grāmatas magnetofona lentē. Pateicoties viņa neatlaidībai, tika nodibināta viena no pirmajām skaņu ierakstu studijām bijušajā padomju savienībā. Tomēr netika atmestas cerības par republikāniskās bibliotēkas izveidi.

Tā kā strauji pieauga lasītāju skaits, tad 19. Neredzīgo raksta bibliotēka ar trīs štata darbiniekiem (Abonementa vadītāju, Lasītavas pārzini un skaņu operatoru-tehniķi) nevarēja atrisināt visus uzdevumus. Pateicoties tādām Staņislava rakstura īpašībām kā degsme, neatlaidība, cīņas spars un spēju nekad nepalikt pusceļā, viņš pārliecināja augstāk stāvošās institūcijas un pat valdības pārstāvjus par nepieciešamību nodibināt republikānisku bibliotēku neredzīgajiem. Un tā ar Latvijas PSR Ministru padomes 1962. gada 23. marta rīkojumu Nr.417-r Staņislava Miklaševiča vadībā bibliotēka ieguva republikāniskās bibliotēkas statusu un kļuva par Centrālo republikānisko neredzīgo raksta bibliotēku. Bet dienas kārtībā vēl joprojām palika jautājums par jaunām telpām bibliotēkas normālai darbībai.

Pēc ne mazāk grūtas cīņas par jaunajām telpām par neredzīgo bibliotēkas mājvietu no 1963. gada līdz 2017. gadam kļuva bijušais kungu nams Juglas ielā 14, Rīgā, ko 1853. gadā uzcēla Nikolajs Andreass Pihlavs. Tā kā bibliotēka bija ieguvusi republikānisko statusu, tad Staņislava Miklaševiča vadības laikā tika atvērtas bibliotēkas

filiāles Cēsīs (1964), Liepājā un Daugavpilī (1965), kā arī Jelgavā (1973). Direktoram radās iecere iegūt automašīnu, lai varētu organizēt grāmatu un skaņu ierakstu piegādi lasītājiem uz mājām. Tolaik bibliotēkai bija pat trīs automašīnas: Moskvičs, Volga un ErAz tipa mašīna. Un darba pietika visām. Tāpat arī tika ieviests jauns pakalpojuma veids — priekšā lasīšana.

Staņislavs Miklaševičs ir strādājis arī 22. Strādnieku jaunatnes vakara vidusskolā par skolotāju. Savukārt pēc aiziešanas no darba bibliotēkā 1976. gadā viņa turpmākās darba gaitas pagāja Latvijas Neredzīgo biedrības Rīgas Mācību ražošanas uzņēmuma internātā, kurā nodarbojās ar redzes invalīdu iekārtošanu darbā.

Viņš ir panācis arī ciemata labiekārtošanu, pielāgojot to cilvēku ar redzes zudumu vajadzībām, kā arī skaņas signāla luksoforu uzstādīšanu vairākās Rīgas vietās.

Tāpat arī viņš aktīvi iesaistījās žurnāla «Rosme» veidošanā — rakstījis gan par bibliotēku, gan par sev tuvu vēstures tēmu, kā arī dalījies iespaidos par redzēto komandējumu braucienos.

Tikpat aktīvi Staņislavs darbojās Strazdumuižas radio — arī sabiedriskā kārtā pēc štata vienības likvidēšanas radiomezglā līdz pat 1999. gada 10. augustam, kad pārstāja pukstēt viņa sirds. Palika ģimene — sieva Irēna, dēli Raitis un Varis, mazbērni Roberts, Anna un Dāvis.

Staņislavam bija savs vaļasprieks — viņš bija nenogurdināms makšķernieks. Ziemā gājis blītkot, agrā pavasarī — makšķerēt vimbas Tomupītē vai kur citur, bet vasarā — Juglas ezerā, arī ar visu ģimeni vizinoties motorlaivā. Viņš bija ievēlēts par laivu kooperatīva «Nāra» priekšsēdētāju un darbojies garāžu īpašnieku kooperatīva priekšdarbos, izcīnot jaunu apbūves gabalu Latvijas

Neredzīgo biedrības biedru garāžām.

Jebkuru darbu, kuru darīja Staņislavs, viņš veica enerģiski un ar lielu atdevi. Viņš aktīvi dzīvoja līdzī visām pārmaiņām Latvijas Neredzīgo biedrībā. Un tāds — nemītīgi darbīgs, enerģijas un jaunu ideju pilns — Staņislavs Miklaševičs ir palicis laikabiedru atmiņās.

Dzintra Isajeva

Irēna Gaile

Irēna Gaile (dzim. Hercenberga) ir pilntiesīga rīdziniece — dzimusi, mācījusies un studējusi Rīgā, absolvējusi LVU Filoloģijas fakultāti. Pirmās darba gaitas viņu aizveda uz LVU Zinātnisko bibliotēku, kurā tika nostrādāti 10 gadi un iegūta bibliotekārā un bibliogrāfiskā pieredze. Bija precējusies ar Ukrainā dzimušo kino operatoru Vladimiru Gaili, kurš strādāja Rīgas Dokumentālo filmu studijā (viņa «kontā» ir 1400 kinožurnāli, kā arī daudzas dokumentālās filmas). Tā kā Irēnai interesēja vēsture, viņa bieži devās līdzī vīram uz filmēšanas vietām. Pēc vīra nāves Irēna uzdāvināja Rīgas Kino muzejam vīra

personīgo kinokameru, vairākus desmitus unikālu fotogrāfiju, montāžu lapas un dažāda veida dokumentus par Latvijas dokumentālā kino vēsturi vairāku gadu desmitu garumā, par ko muzejs bija dziļi pateicīgs.

Latvijas neredzīgo bibliotēkā (tolaik Centrālā republikāniskā neredzīgo raksta bibliotēka) Irēna Gaile sāka strādāt 1973. gadā par bibliotekāri Abonementa nodaļā. 1974. gadā beidzot dzīvē realizējās bibliotēkas pirmā direktora Staņislava Miklaševiča iecere izveidot Tifloloģijas nodaļu. Pēc mēneša tā tika nodota Irēnas Gailes pārziņā, un viņa kļuva par tās vadītāju. Laiki un vadība mainījās, mainījās arī nodaļas statuss, bet atbildība par padarīto un plānoto darbu nemazinājās, un Irēna turpināja pildīt savus pienākumus kā galvenā bibliotekāre tifloloģijas jautājumos. Irēnas vadībā tika sāкта vēsturisko un novadpētniecības materiālu apzināšana un uzkrāšana. Irēna daudz laika pavadīja zinātniskajās bibliotēkās un Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Fundamentālās bibliotēkas Misiņa bibliotēkā. Viņa pārvaldīja čehu un vācu valodu, tāpēc varēja veidot tematiskos apskatus pēc ārvalsts žurnālos atrastās informācijas.

1976. gadā Irēna iestājās Latvijas Neredzīgo biedrībā. Tas arī uzlika papildus pienākumus: regulāri gatavot tematiskus apskatus biedrības vadošo un kultūras darbinieku semināriem, Rīgas pilsētas un Rīgas starprajonu organizāciju pasākumiem. Tāpat arī vairākos biedrības kongresos viņa tika aicināta sekretariāta darbā.

Irēna bija arī iniciatore bibliotēkas tiflo-audio žurnālam «Jugla», kurā tika stāstīts par neredzīgo vēsturi, dzīvi Latvijā un ārzemēs, tika izmantoti neredzīgu autoru darbi un izpildītāju muzikālie ieraksti. Tāpat arī tika organizētas tematiskās lekcijas Latvijas Neredzīgo biedrības centrā.

Irēnas aktivitāte bija pamanāma, jo drīz, 1977. gada martā, viņa saņēma Fundamentālās bibliotēkas Grāmatniecības vēstures komisijas uzaicinājumu sagatavot ziņojumu par tēmu «Neredzīgo grāmatniecības vēsture Latvijā — īss ieskats». Papildus tika organizēta izstāde par Braila raksta grāmatām, audio grāmatām, neredzīgo rakstāmpiederumiem, tāfelēm un citiem tiflopriekšmetiem. Tas bija 1977. gada 30. martā, kad rūditie grāmatnieki A. Apīnis, K. Karulis, O. Zanders u.c. atzinās, ka izdevumus Braila rakstā redz pirmo reizi.

Pēc laika Lietuvā notika vissavienības apspriede par neredzīgo dzīvi, kurā tika nolasīts ziņojums. 1983. gadā Neredzīgajam Indriķim tika plaši atzīmēta 200 gadu jubileja. Irēna Gaile noorganizēja Indriķa kapavietas apmeklējumu Ģibortu kapos Lažas ciema Apriķos. Bibliotēkā notika pasākums, kas bija veltīts Neredzīgajam Indriķim. 1992. gadā Irēnas raksts par Neredzīgo Indriķi tika publicēts vācu žurnālā «Horus» un «The World Blind».

Irēna kopā ar Valentīnu Gustsoni bija iniciatore biedrības muzeja izveidei, un vēlāk darbojās muzeja atbalsta grupā. Daudz laika Irēna pavadīja Valsts vēstures arhīvā, meklējot un uzkrājot vēsturiskās liecības. Muzejam tika nodotas 272 vienības. Tifloloģijas nodaļā tika izveidotas tematiskas mapes, kurās tika uzkrāti materiāli par tifloloģijas un novadpētniecības tēmām.

Atzīmējot visvecākās bibliotēkas tiflofondā esošās A. Deglava grāmatas «Pastarā diena» simtgadi, Irēnai radās ideja apkopot materiālus un sniegt ieskatu Braila rakstā ar roku pārrakstīto grāmatu vēsturē, kas tad arī būtu veltījums visiem zināmajiem un nezināmajiem pārrakstītājiem 70 gadu garumā.

Projekts tapa ar LR Izglītības un zinātnes ministrijas

finansiālo atbalstu. Darba grupā tika iesaistīti arī citi kolēģi: I. Gromule, A. Lācis, I. Martinsone un T. Melberga. Kopdarba rezultāts bija redzams 1998. gadā, kad tika izdota grāmata «Ieskats Braila rakstā ar roku pārrakstīto grāmatu vēsturē Latvijā, 1889 — 1961».

Irēnas Gailes ieguldījums tifloloģijas nozares attīstībā un popularizēšanā tika atzinīgi novērtēts — 2001. gadā viņa saņēma LR Kultūras ministrijas atzinības rakstu «Par mūža darbu».

Pēc pieciem gadiem Irēna nolēma doties sen nopelnītā atpūtā. Kopumā bibliotēkā tika nostrādāti un tifloloģijai veltīti vairāk nekā 30 darba gadi. Pati Irēna atzina: «Tas ir bijis meklējumu, atradumu un zaudējumu ceļš. Bija laimējies vēl satikt pirmo Latvijas Neredzīgo savienības priekšsēdētāju Kārli Kauliņu, tikties ar neredzīgo inteliģences pārstāvjiem Loniju Ajevsku, Jāni Čakstēnu, Meikolu Gudriņiku, Martu un Voldemāru Sulaiņiem. Viņi izstaroja gaišumu, deva spēku un pārliecību šaubu un pārdomu brīžos.»

Pēc septiņiem gadiem, 2013. gadā, pārtrūka Irēnas dzīves gājums. Bijušie kolēģi viņu raksturoja kā sirsnīgu un atsaucīgu cilvēku, kā mīļu mammu daudziem jaunākiem kolēģiem.

Gunta Bite

Andra Jākobsone

Pastāv uzskats, ka viens cilvēks nevar ietekmēt lielas lietas, tam nepieciešams cilvēku kopums. Varbūt. Tomēr, lai izveidotu vienotu komandu, ir vajadzīgs cilvēks, kurš visus iedvesmo un apvieno ar savu nākotnes redzējumu. Šāds cilvēks ir Latvijas Neredzīgo bibliotēkas direktore Andra Jākobsone.

Viņa piedzima 1961. gada 18. jūlijā Rīgā Silvijas un Antona Miciunu ģimenē. Jau bērnībā Andra sapņoja kļūt par ārsti un palīdzēt cilvēkiem. Savas meitas aizraušanos atbalstīja arī mamma, kura astoņgadīgo meitu aizveda uz medicīnas instrumentu veikalu iegādāties visu

nepieciešamo, lai spēlēšanās kļūtu dabiskāka. Tā Andras rokās nonāca īstas šļircēs, ar kurām viņa centās izārstēt savu zāģu skaidām pildīto lācīti. Tā kā viņš saņēma dikti daudz pošu, tad skaidas drīz vien samirka un sapeļēja, tāpēc māmiņai nācās likt lācīti uz radiatoriem žāvēt.

Tagad Andra pati ir māmiņa dēlam Renāram un vecmāmiņa divām burvīgām mazmeitiņām — Kerolai un Paulai.

Kaut arī Andras pirmā izglītība tika iegūta ekonomikā, viņas bērnības sapnis savā ziņā piepildījās — viņa ieguva maģistra grādu konsultatīvajā psiholoģijā un bakalaura grādu attīstības psiholoģijā. Vēlāk viņai bija izdevība strādāt kā psiholoģei ar neredzīgiem cilvēkiem, kad ieguva pirmo padziļināto izpratni par redzes invaliditātes raksturu.

Pēc darba Ārējo sakaru departamentā valsts aviokompānijā «Latvijas Avioliņijas» Andra 1993. gadā uzsāka darbu Latvijas Neredzīgo bibliotēkā kā Saimniecības daļas vadītāja. Jau tolaik kolēģi pret viņu izjuta lielu uzticību un paļaušanos, tāpēc daudzi gāja pie viņas parunāt par dzīvi un savām emocijām. Un Andra uzklaustīja.

Apstākļu sakritības dēļ 2015. gadā Andra sāka strādāt par direktores vietnieci, bet 2017. gadā konkursa kārtībā tika iecelta par direktori.

Vai Andra reiz nojauta, ka nāksies reformēt Latvijas Neredzīgo bibliotēkas darbību un struktūru? Diez vai. Tomēr brīdī, kad tas bija visvairāk nepieciešams, viņa nenobijās un kļuva par celmlauzi un cīnītāju par cilvēku ar dažādām lasīšanas grūtībām tiesībām uz literatūru un kultūru kopumā. Un tas viņai nenācās viegli. Pār Andru vēlās neapmierinātības, liekulības, nodevības vilnis, ko bija sacēlušas šīs reformas. Bibliotēka sāka mainīties

no pasīvas redzes invalīdu bibliotēkas uz aktīvu un inovatīvu bibliotēku ikvienam, kurš vēlas lasīt vai klausīties grāmatas.

Kā ikvienas pārmaiņas, arī Andras aizsāktās reformas prasīja daudz pūļu un negulētu nakšu. Sākotnēji viņai vajadzēja cīnīties par kolektīva vienotu nākotnes redzējumu — bibliotēka ikvienam. Tas bija grūts laiks, jo ne visi bija gatavi pārmaiņām un spējīgi mainīt savu ierasto darba rutīnu. Daži pameta darbu, citi aizgāja klusi, apzinoties, ka pārmaiņas nav viņiem pa spēkam, citi — ar lielu troksni, sūdzoties ministrijā. Tomēr tie, kuri palika, bija izvērtējuši jaunās reformas, saskatot nākotnes ieguvumu savam darbam.

Vienlaicīgi Andra iestājās par vēsturiskās ēkas Juglas ielā 14 (Rīgā), kurā tobrīd atradās bibliotēka, saglabāšanu. Tā bija kritiskā stāvoklī, tāpēc «glābšanas darbus» viņa sāka ar ēkas jumtu, pēc tam pievērsās lasītāju apkalpošanas un darbinieku telpām. Neskaitāmas tikšanās ministrijā, ēkas vēsturiskās nozīmības pierādīšana, komunikācija ar Valsts Nekustamajiem Īpašumiem bija Andras cīņas lauks, no kura bieži vien atgriezās satriekta un tuvu izmisumam. Tomēr padoties nebija Andras dievas kārtībā, jo aiz viņas bija kolektīvs, kuru viņa pārstāvēja, un lasītāji, par kuriem iestājas.

Brīdī, kad jau šķita, ka viss nokārtojās, no ierindas izgāja bibliotēkas vecā apkures sistēma. Toreiz bibliotēka savas telpas apkurināja pati, tāpēc Andra bija atbildīga par apkures drošību. Kultūras ministrijas pārstāvji, kas ieradās bibliotēkas kurtuvē, lai iepazītos ar situāciju un nolētu par finansējuma piešķiršanu jaunai apkures sistēmai, konstatēja, ka problēma ir daudz lielāka par apkuri — telpas bija sasniegušas apdraudējuma pakāpi, tāpēc jautājums par

apkures sistēmas salabošanu pārvērtās par steidzīgiem jaunu telpu meklējumiem.

Atrast atbilstošas telpas, kas apmierinātu redzes invalīdu kopienu un citus apmeklētājus, kā arī lai tās būtu atbilstošas bibliotekārajām un reprodukcijas darbu prasībām, bija gandrīz neiespējami. Andrai bija tikšanās gan Latvijas Neredzīgo biedrībā, gan pansionātā, taču neviens nevarēja neko piedāvāt. Direktore izskatīja pat tuvākajā apkārtnē esošos piedāvājumus. Tomēr nekā. Un tad viņa devās uz bijušo neredzīgo uzņēmuma ēku kompleksu. Protams, arī tur tādu telpu nebija, taču tur bija atbilstoša platība un ieinteresēti īpašnieki.

Vienmēr esmu apbrīnojusi Andras diplomātijas un pārliecināšanas spējas. Andrai izdevās panākt vienošanos par telpu pārbūvi bibliotēkas vajadzībām, un Kultūras ministrija ar to bija apmierināta. Arī kolektīvs, kurš, pateicoties Andrai, bija jau izveidojies kā vienots organisms, ar telpām un jaunajiem darba apstākļiem bija apmierināti.

2017. gada nogalē jeb piecus mēnešus pēc Andras stāšanās direktores amatā bibliotēka saviem lasītājiem durvis vēra jaunās telpās. Šeit bija padomāts par ikvienu — grāmatas bija sarindotas skaistos plauktos, lai tām varētu brīvi piekļūt, un bija pat iekārtoti brīvpieejas plaukti neredzīgiem lasītājiem, kas motivētu viņus pašiem iepazīties ar grāmatām, pirms tās izvēlēties. Īpaši iekārtota bija lasītava, kurā tagad vieta bija paredzēta arī «bērnu stūrītim» ar grāmatām, spēlēm un radošām aktivitātēm. To visu papildināja Andras izkoptais stils, kas Lasītāju apkalpošanas nodaļu padarīja mājīgu un aicināja ilgāk uzturēties bibliotēkā.

Nu jau šķita, ka viss ir nokārtojies, tomēr ne Andrai. Viņa saprata, ka jaunas telpas pieprasa arī jaunu bibliotēkas

stratēģiju un darbības attīstības virzienu. Bija pienācis laiks padomāt par visiem tiem cilvēkiem, kuri kāda iemesla dēļ nevar lasīt parasto druku un kuriem līdz šim bija liegta pieeja pielāgotai literatūrai, jo viņi nebija ar redzes invaliditāti. Andra ar jaunu sparū metās jaunu pakalpojumu ieviešanā un aicināja arī kolektīvu domāt «ārpus rāmjiem». Ar prezentācijām viņa devās uz publiskām bibliotēkām un stāstīja par iespēju plašākam sabiedrības lokam lasīt pielāgotās grāmatas. Tāpat Andra uzrunāja bērnudārzus, slimnīcas, sociālos aprūpes centrus un nevalstiskās organizācijas, aicinot apmeklēt bibliotēku, kura vienīgā Latvijā nodrošina pielāgoto literatūru. Sarunas, pārrunas, kafijas pauzes — viss tika aizpildīts ar bibliotēkas jaunā veidola popularizēšanu.

Sajūtot bibliotēkas neierobežotās iespējas, Andra iestājās par to, lai bibliotēkai būtu atbilstoša vide to realizācijai. Tika iekārtota jauna telpa semināriem un dažādām izstādēm, kas jau pirmajā darbības mēnesī tika noslogota. Tas nozīmē, ka Andra «atvēra durvis» ne tikai bibliotēkas lasītājiem ērtai kultūras pasākumu baudīšanai, bet arī sadarbības partneriem, piedāvājot kopīgi veidotus seminārus, tikšanās un cita veida aktivitātes bibliotēkas telpās.

Andrai nepatīk liekuļi un cilvēki, kuri visiem vēlas būt labi. Jo tā nemēdz būt, un tā var drīzāk pazaudēt sevi, nekā kaut ko atrisināt vai sasniegt. Tomēr tas nenozīmē, ka Andra neieklausās citu viedoklī. Spēja paskatīties uz lietām no citu cilvēku skatījuma un no jauna izvērtēt situāciju un pieņemt lēmumu ir vēl viena rakstura īpašība, kuru es Andrā apbrīnoju un cienu.

Savā kabinetā Andra uzturas reti. Lielākoties viņa ir izbraukumos, semināros vai sapulcēs ar savu komandu,

lai pārrunātu darbu virzību un to nākotnes ieceres. Jā, beidzot viņai ir Sava Komanda, kurai var uzticēties un uz kuru pašauties. Komanda, kuru viņa pati izvēlējusies, analizējusi un iedvesmojusi, jo viņa cilvēkus ne tikai dzird, bet arī sadzird. Viņa spēj saredzēt katra spējas un talantus un novirzīt tos atbilstoša darba veikšanai. Ar savu būtību viņa sajūt cilvēku un nebaidās piedāvāt savu palīdzību, neskatoties uz saviem pārmērīgi saspringtajiem darba pienākumiem. Darba dunas skrējienā viņa spēj arī apsēsties līdzās savam darbiniekam un uzklaut viņa bailes, sāpes vai pārdzīvojumu. Vai tas ietilpst viņas pienākumos? Nē, taču tā rīkojas Andra, jo viņa ir vadītāja ar Dvēseli.

Baiba Baikovska

Zaiga Kļaviņa

Ar Zaigu satikāmies laikā, kad vēl tikai apsvēru iespēju par suni-asistentu sev. Kopš tā laika pagājuši vairāki gadi. Man bija prieks ar Zaigu iepazīties tuvāk un sarunāties gan kā ar draugu, gan kā ar mana suņa-asistenta treneri. Tādēļ ar prieku pastāstīšu par Zaigu arī to, ko uzzināju šajā sarunā.

Zaigu pašlaik noteikti var saukt par «Servisa suņu biedrības TEODORS» sirdi. Viņu mīl gan cilvēki, gan suņi. Mūsu servisa suņi savu skolotāju atpazīst jau pa gabalu. Ieraugot Zaigu, arī mana asistente Elfa skrien pretī un luncinās. Manuprāt, ja suns tā mīl

cilvēku, tas rāda ko pozitīvu — sunim sadarbībā ar šo cilvēku bijusi pozitīva pieredze un sunim nav radītas nepatīkamas emocijas. Zaigai ir īpašs kontakts ar suņiem, tie viņu respektē un mīl.

Zaigas mīlestība pret suņiem aizsākās bērna un pusaudža gados, kad viņa vēlējās suni, bet tas nav bijis atļauts. Jau kopš 8. klases, kad mācījies Rīgas 39. vidusskolā (Juglā), sākusi nopietni nodarboties ar suņiem, bet 16 gadu vecumā jau bijis savs suns. Zaiga saka, ka suns tādā vecumā viņai iemācījis atbildību, jo par visu esot bijis jā rūpējas pašai. Jau tad viņa zinājusi, ka vēlas kļūt par dienesta suņu instruktori. Tajā laikā, kad beigusi vidusskolu, vienīgā iespēja apgūt šo profesiju esot bijusi Rostovā pie Donas (Krievijā), tādēļ nopietni tika apgūta krievu valoda un kalti plāni doties uz milicijas kinologu skolu tur. Taču līdz ar Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu 1991. gadā tika dibināta Latvijas Policijas akadēmija, un Zaiga sapratusi, ka nekur nav jādodas un to, ko viņa vēlas, var apgūt tepat, Latvijā. Diemžēl tajā laikā akadēmijā vēl neko daudz par dienesta suņiem nemācīja, vien tādas vispārējas policijas lietas. Tādēļ Zaiga pati, cik nu prata, mācīja savu suni. Vēlāk visi rakstītie kursa darbi akadēmijā un maģistra darbs augstskolā tika rakstīti par suņiem, par viņu ožas izmantošanu noziedzīgu nodarījumu atklāšanai. Tad arī izdevās nodibināt kontaktus Vācijā ar policijas dienesta suņu-pavadoņu skolu Ziemeļreinā-Vestfālenē, kas vēlāk noderēja, aizgūstot tik nepieciešamo pieredzi.

Kad bija pabeigtas studijas Latvijas Policijas akadēmijā, viņai piedāvāja darbu Valsts robežsardzē, kur viņa izveidoja Kinoloģijas dienestu. Tajā laikā Latvijā nebija pieejama Eiropas suņu apmācības sistēma, vien tāda

padomju laika sistēma, kurā suns tiek piespiests darīt lietas, izpildīt komandas, nevis motivēts to darīt. Redzot, kā ar suņiem darbojas citās valstīs, Zaiga ar kolēģiem vēlējusies ko līdzīgu, progresīvāku ieviest arī Latvijā, tāpēc meklējuši kontaktus citās valstīs. Tolaik Latvijas robežsardzei bija laba sadarbība ar daudzām valstīm, tostarp Somiju, kurā arī tika gūta nopietnākā un vēlāk noderīgākā pieredze darbam ar dienesta suņiem.

Lai Latvijā mācītos no ārvalstu pieredzes, braukt uz Latviju tika uzaicināts Vācijas dienesta suņu-pavadoņu skolas priekšnieks, kurš bija atsaucīgs starptautiskai pieredzei. Nozīmīgs bija arī fakts, ka savas viesošanās laikā viņš uzdāvinājis sadarbības simbolu — kucēnu. Tā Zaiga izveidoja Valsts robežsardzes Kinoloģijas centru, kurš pašlaik atrodas Rēzeknē. Vēlāk bijusi arī vienošanās par to, ka Vācija pieciem cilvēkiem no Latvijas sedz mācību maksu Vācijas dienesta suņu-pavadoņu skolā. Zaiga apguva to, kā novērtēt suņu kvalitāti, darba spējas gan iepērkot suņus, gan vēlākā sagatavošanas posmā, arī to, kā veikt testus un sagatavot eksāmenus. Tajā laikā arī kolēģi no Somijas brauca uz Latviju, lai kopā testētu suņus. Līdz ar to tika iegūta laba pieredze. Pēc atgriešanās no mācībām Vācijā Zaigai tika piedāvāts strādāt Valsts policijā. Tur viņa veica esošā Kinoloģijas centra reorganizāciju. Vēlāk darba gaitas veda uz muitas Kinoloģijas nodaļu. Kopā Valsts robežsardzē, Valsts policijā un muitā tika pavadīti 12 gadi, strādājot ar dienesta suņiem.

Dažādu apsvērumu dēļ, galvenokārt, lielā pieprasījuma dēļ, 2008. gadā Zaiga nolēma sākt apmācīt suņus privāti. Viņa uzsver, ka ir svarīgi apmācīt savu mīluli, lai būtu droša kopā būšana un lai suns klausā

cilvēku, nebēg prom un viņu var ņemt līdzi tur, kur dodas saimnieks.

Pēc pieciem gadiem, 2013. gadā, Zaiga pievienojās domubiedriem (Aleksejs Volkovs, Anita Monozova, Velga Zēgnere) un kopā nodibināja biedrību, kura turpmāk rūpētos ne tikai par suņiem-pavadoņiem, bet visiem servisa suņiem Latvijā. Tā tapa «Servisa suņu biedrība TEODORS», un par tās valdes priekšsēdētāju vienbalsīgi tika ievēlēts Aleksejs Volkovs, kurš pirmais Latvijā jau bija saņēmis dāvanā no Zaigas apmācītu suni-pavadoni vārdā Teodors. Jaundibinātās biedrības mērķis ir veicināt Latvijā cilvēku ar invaliditāti iekļaušanos sabiedrībā ar servisa suņu — pavadoņu, asistentu, terapijas un signālsuņu — palīdzību.

Bez Zaigas šāda biedrība nepastāvētu, un 12 servisa suņu turētājiem (2019. gadā) nebūtu iespējams baudīt neatkarīgāku, mierīgāku un jēgpilnāku dzīvi. Kā Zaiga pati saka, viņa nevar iedomāties savu dzīvi bez suņiem. Var redzēt, ka plašā pieredze valsts struktūrās ar dienesta suņiem Zaigai ir nevis atņēmusi mīlestību un pacietību darbā ar šiem suņiem, bet to tikai vairojusi. To var redzēt arī pēc viņas lielā ieguldījuma biedrībā, kurai viņa ziedo gan savu laiku, gan līdzekļus.

Arī Elfa, mana neaizstājamā asistente, ļoti mīl Zaigu! Izmatojot iespēju, jautāju Zaigai — kādēļ viņa apņēmas apmācīt Elfu, kas ir pirmais suns-asistents Latvijā un ar ko pieredzes vēl šeit nebija. Zaiga esot piekritusi apmācīt Elfu, lai pārbaudītu, vai viņa to spēj. Arī šajā procesā notika sadarbība ar Somijas kolēģiem, jo bija jāmācās, kā šādu suni apmācīt. Izrādās, ka sunim-asistentam jābūt «vēlmei izpatikt», kas nav visiem suņiem, bet Elfai tāda ir. Svarīgi, ka suņa apmācību process prasa pacietī-

bu un nepadošanos, jo daudzi suņi atkrīt kādā no apmācību posmiem. Tas notiek kādu veselības problēmu dēļ vai dēļ tā, ka ir par maz darba ieguldīts audžuģimenēs, vai cita iemesla dēļ. Līdz ar to var redzēt, ka Zaigai ir ne vien daudz mīlestības, bet arī daudz pacietības. Kurš katrs to darīt nevarētu.

Kad pēc sarunas atvados no Zaigas, viņa, kā tam jābūt, sākumā atvadās no manis un tikai tad no Elfas, lai saglabātu nepieciešamo hierarhiju manās un Elfas attiecībās.

Izmantotā literatūra

Par Ivaru Ozoliņu:

Bite Gunta. Pieskārienu grāmatas [Braila raksta nodaļas desmitgade]. Latvijas Neredzīgo bibliotēka. 2015.

Bite Gunta. Triju Zvaigžņu ordeņa virsnieks. Rosme. Nr. 5. 05.2018. 4. — 6. lpp.

Intervija ar Ivaru Ozoliņu. Pierakstīja Dzintra Isajeva. Latvijas Neredzīgo bibliotēkas Tifloloģijas nodaļa. 14.08.2017.

Kāgane Dina. Es neredzu — es jūtu. Divu neredzīgu cilvēku portrets. Sarunas. Māja. 28.04.2009. 40. — 42. lpp.

Par Pihlavu dzimtu:

Caune Andris. Rīgas Vidzemes priekšpilsēta pirms 100 gadiem. R., LVIA, 2014, 210. — 214. lpp.

Latvijas Neredzīgo bibliotēka 40. Vakar, šodien, rīt... R., LNerB, 2002, 118. — 119. lpp.

Strazdumuižas un tās apkārtnes vēsture 16. — 20. gs. Sast. V. Gustsone. 4. — 9. lpp. (nepublicētais materiāls).

Par Staņislavu Miklaševiču:

Knospe V. Bez apstāšanās pusceļā. Rosme Nr. 5 (1972), 10. — 11. lpp.

Latvijas Neredzīgo bibliotēka 40. Vakar, šodien, rīt... R., LNerB, 2002, 118. — 119. lpp.

Miklaševičs Staņislavs. Pirms trīsdesmit gadiem. Rosme Nr. 6 (1991), 2. lpp.

Miklaševičs Staņislavs. Republikāniskā Neredzīgo raksta bibliotēka. Rosme Nr. 6 (1966), 16. lpp.

Par Irēnu Gaili:

Latvijas Neredzīgo bibliotēka 40. Vakar, šodien, rīt... R., LNERB, 2002, 57. — 68. lpp.

Rīgas Kino muzejs saņem operatora un fotogrāfa Gaiļa mantojumu [Elektroniskais resurss]. — Tiešsaistes pakalpojums. — Rīga: TVNet, SIA, [b. g.]. — Nosaukums no tīmekļa lappuses: www.apollo.lv/5819740/rigas-kino-muzejs-sanem-operatora-un-fotografa-gaila-mantojumu. — Resurss aprakstīts 2019. gada 28. jūnijā.

